

Ἑταιρεία Φωικῶν Μελετῶν

Σελίδες πρὶν Φωκίδα

Χαλκοῦν Φωκέων 357 - 346 π.Χ.

Ἀμφισσα

2006

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	: ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ Έκδίδεται κάθε τρίμηνο Τεύχος 119, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2006
ΙΔΡΥΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ ΕΚΔΟΤΗΣ	: Εταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν Χ. Μαχαιρά 36, Ἀμφισσα, Τ.Κ. 331 00 Τηλέφωνο: 22650 29.678
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ	: Νικόλαος Δ. Καστανᾶς Ὁδός Ι. Γιδογιάννου 9 - Ἀμφισσα Τ.Κ. 331 00, Τηλ. 22650 28.991 - 22650 79.174
ΥΠΕΥΘ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ	: Εὐθύμιος Κ. Σανιδᾶς Ἰωαννίνων 6, Μοσχᾶτο Τ.Κ. 18543, Τηλ. 210 9414.233
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ	: Γεώργιος Κουτσοκλένης, Πρόεδρος Ε.Φ.Μ. Δημήτριος Ἰντέρνος Ἀντιπρόεδρος » Δημήτριος Σανιδᾶς Γραμματέας » Γεώργιος Καραϊνδρος, Ταμίας » Εὐδοξία Παπαγεωργίου, Ἐφορος » Παναγιώτης Κακανᾶς, Μέλος Δ.Σ. » Χαραλάμης Παναγιωτόπουλος, » »

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ: α'. Ἱστορικές μνῆμες.....	1//5645
β'. Ἡσαΐας	2/5646
γ'. Ἡ Ἀμπλιανη	2/5646
ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ Γ.: Θανάσης Μανίκας.....	4/5645
ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ Δ.: «Δελφοί», ὁ ὀμφαλὸς τῆς γῆς.....	13/5657
ΣΑΝΙΔΑ ΔΗΜ.: Ἡ Πεντάμορφη Παναγιοῦ.....	15/5669
ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΡΙΣΤ. – 1η Ὀκτωβρίου – Παγκόσμια Ἡμέρα Ἡλικιωμένων	23/5667
Σεπτέμβριος	25/5669
ΖΩΡΙΑΝΟΥ ΓΙΑΝΝΟΥ: Ἀδερφοποτοὶ καὶ σταυραδέρφια	29/5673
ΝΤΟΜΑΛΗ Σ.: Ἡ παρακολούθηση	36/5680
ΛΙΑΝΟΥ ΛΟΥΛΑ: Νυχτομεροκαματιάρισσες γυναῖκες τῆς ὑπαίθρου ...	37/5681
ΤΑΛΑΝΤΗ ΕΥΘ.: Στου Μαλάμου τοῦ καρτέρι	39/5683
ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΙΩΑΝ.: Ὁ «Πρίνος τῆς Δωρίδας»	45/5689
ΣΑΝΤΑΡΜΗ ΙΩΑΝ.: Τὸ ξεφλούδισμα τοῦ Καλαμποκιοῦ	55/5699
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ ΑΘ.: Ὁ Ζωριανίτης Λογαχὸς Ἀθ. Τσαλτάκης καὶ ἡ μάχη τῆς Ταράτσας - Λαμίας, 7-5-1897	58/5702
ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	64/5708

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ

α'. Ιστορικές μνήμες

8-7-1824. Όλιγάριθμοι Έλληνες υπό τόν Σκαλτσάν τρέπουν σέ φυγή, μετά από βωρη μάχη, 6.000 Τούρκους στή θέση Μπινίτσα Λιδωρικίου.

9-7-1821. Οί Τοῦρκοι ἀπαγχονίζουν τόν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Κυπριανό, καρατομοῦν τούς Μητροπολίτες Πάφου, Κιτίου καί Κυρηνίας καί σφάζουν πολλούς, ἀπ' τούς κρατουμένους στίς φυλακές.

9-7-1906. Ἀλβανίζοντες καί ὁπαδοί τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας δολοφονοῦν σέ ἐνέδρα τόν Μητροπολίτη Κορυτσᾶς Φώτιο, κοντά στό χωριό Μπραδίβιστα τῆς Μοράβας.

14-7-1824. Ἡ μεγάλη μάχη μεταξύ Τούρκων καί Ἑλλήνων στήν Ἀμπλιανη τοῦ Παρνασσοῦ, ἡ ὁποία ἔκρινε τό ἀποτέλεσμα τοῦ ἀγώνα.

17-7-1825. Μάχη τοῦ Πρ. Ἡλίας Σαλώνων: 700 Τουρκαλβανοί υπό τόν Σούλτσα Κόρτσα. Ἐπιτίθενται οἱ Ἕλληνες. Οἱ Τοῦρκοι ἄφησαν 73 νεκρούς.

26-7-1822. Ἡ νίλα τοῦ Δράμαλη. Ἡ νίλα τοῦ Δράμαλη ἦταν προετοιμασμένη ἀπό τούς Ρουμελιῶτες ἀρχηγούς, οἱ ὁποῖοι ἐφήρμοσαν τήν τακτικήν τῆς «καμμένης γῆς», τήν ὁποία συνέχισε ὁ Κολοκοτρώνης.

27-7-1828. Ὑπογράφονται μεταξύ Ναυάρχουν Κόδριγκτον καί τοῦ Μωχάμετ Ἄλη ἡ συνθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ὁ Μωχάμετ Ἄλη ἀποσύρεται ἀπό τόν Μωριά.

9-8-1823. Ὁ θάνατος τῆς ἀνεπανάληπτης ἐκείνης φυσιογνωμίας, τοῦ Μάρκου Μπότσαρη.

15-8-1940. Ἡ δολοφονική καταβύθιση τοῦ καταδρομικοῦ μας «ΕΛΛΗ» απ' τό Ἰταλικό Ὑποβρύχιο.

26-8-1821. Ὁ Μπεῦράν Πασᾶς ἐπικεφαλῆς 8.000 Τούρκων - κυρίως ἱππέων -, ἐπιχειρεῖ νά διαβεῖ τό στενό τῶν Βασιλικῶν. Οἱ Φωκεῖς ὅπλαρχηγοί ὅμως, Γκούρας, Παπανδρέας κ.ἄ. καί ὁ Δυοβουνιώτης τόν ἀνάγκασαν νά ὑποχωρήσει πρός τή Λαμία ἀτάκτως,

μέ ἀποτέλεσμα τή ματαίωση, γιά μιὰ ἀκόμα φορά, τῆς διαπεραιώσεως εἰς τήν Πελοπόννησο οὔτε ἑνός Τούρκου.

12-9-1829. Ἡ τελευταία μάχη τοῦ Ἱεροῦ Ἀγώνα εἰς τήν Πέτρα Βοιωτίας.

13-9-1928. Ὑπογραφή συνθήκης μεταξύ Δ. Ὑψηλάντη καί Ὅσμαν Ἀγᾶ καί Ἀσλάμπεη μέ τήν ὁποία παραχωρεῖται στούς Ἑλλήνες ὅλη ἡ περιοχή μέχρι Ἀλαμάνας πλὴν Ἀθηνῶν καί Εὐβοίας.

β. Ἡσαΐας

«Στή Χαλκομάτα σκοτώθηκε καί ἓνας ρασοφόρος», γράφει ἡ Ἱστορία.

Ὁ ρασοφόρος αὐτός ὅμως ἦτανε ὁ Ἡσαΐας, ὁ Δεσπότης τῶν Σαλῶνων, ὁ πρῶτος Δεσπότης πού ἔπεσε γιά τήν Πατρίδα, γιά τοῦ Χριστοῦ τήν πίστη τήν ἀγία καί γιά τήν ἐλευθερία.

Σκοτώθηκε στή Χαλκομάτα μαζί μέ τόν ἀδερφό του, τό Παπαγιάννη.

Οἱ πατριῶτες του, καί πολύ καλά κάνανε, στήσανε μνημεῖο στον παλιό δρόμο Λαμίας - Ἀμφισσας.

Τώρα ὅμως τί γίνεται πού ὁ δρόμος αὐτός καταργήθηκε;

Ἡ Ε.Φ.Μ. χρόνια τώρα γράφει καί φωνάζει, νά γίνει καινούριο μνημεῖο στή Νέα Ἐθνική ὁδὸ Λαμίας - Ἀμφισσας..

Λίγα μέτρα πιὸ κάτω ἀπὸ τή Μονή Δαμάστας ἔπεσε ὁ λιονταρόψυχος Δεσπότης μέ τό σπαθί καί τό σταυρό στό χέρι καί στό Μοναστήρι δέν βρίσκουμε οὔτε μιὰ ἐπιγραφή οὔτε μιὰ ἀράδα νά μνημονεύει τό ὄνομά του καί τά κατορθώματά του.

Μνημονεύονται ὅμως οἱ ἐφήμεροι δωρητές καί ὄχι αὐτοί πού μᾶς δώρισαν μέ τό αἷμα τους τήν ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ μας.

Τέλος, ποιοί θά εὐαισθητοποιηθοῦν καί θά ἐνδιαφερθοῦν νά ζωντανέψει ἡ μνήμη τοῦ ἡρωϊκοῦ Δεσπότη Ἡσαΐα;

γ. Ἡ Μάχη τῆς Ἀμπλιανης, 14-7-1824

Ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι ἡ μάχη τῆς Ἀμπλιανης ἔπαιξε καθοριστικό ρόλο στήν ἀπελευθέρωση τῆς πατρίδας μας.

Ὁ Σουλτάνος διόρισε Ρούμελη Βαλεσί τόν Δερβίς πασᾶ, ὁ

ὁποῖος πῆρε ἐντολή νά καταστείλει τήν ἐπανάσταση στήν Ἀνατολική καί Δυτική Ἑλλάδα.

Στήν Ἀμπλιανή ὁχυρώθηκε ὁ Νάκος Πανουργιάς μέ 600 ντόπιους, ὁ Τζαβέλας, ὁ Περεβός κ.ἄ.

Μεγάλη καί φονική μάχη· οἱ Τουρκαλβανοί ἐτράπησαν σέ φυγή ἀφήνοντας τούς μισούς μαχητές τους στά βουνά τοῦ Παρνασσοῦ.

Πήγανε οἱ πρόγονοί μας στό Σπερνόρεμα, 1.000 μέτρα πιο κάτω ἀπό τήν Ἀμπλιανή, ἀπό τούς προμαχόνες;;, καί τοποθέτησαν μιά μαρμάρινη πλάκα μέ τά ὀνόματα τῶν ὁπλαρχηγῶν, ἐπειδὴ διέρχεται ὁ Ἐθνικός δρόμος.

Ἔστω καί τόσο μακριά ἀπό τόν ἡρωϊκό καί αἵματοβαμμένο τόπο τῆς Ἀμπλιανῆς, ἅς γίνει ἓνα μνημεῖο ἀντάξιο τῆς προσφορᾶς καί τῆς θυσίας.

Πιστεύουμε ὅτι τέτοιες ἡρωϊκές πράξεις, τόσο αἷμα, τόσες θυσίες δέν πρέπει νά μή μείνουν στήν μνήμη τῆς λησμονιάς.

Στή συγκεκριμένη θέση χῶρος ὑπάρχει ἀρκετός. Ὁ τόπος, τά βράχια, τά δένδρα δίνουν μιά ξεχωριστή ὁμορφιά καί ὁ διαβάτης μπορεῖ νά σταθεῖ μέ δέος μπροστά στό μνημεῖο, νά ξεκουραστεῖ καί ὁ νοῦς του νά σεργιανήσῃ στά δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια πού οἱ μισοτσάρουχοι πρόγονοί μας ἀγωνίστηκαν γιά τήν ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ μας.

Ὁ Δῆμος Ἀμφισσας, πού τά τελευταῖα χρόνια, καί ἰδιαίτερα φέτος, ἀσχολήθηκε μέ τόν εὐπρεπισμό τοῦ χώρου, μήπως πρέπει νά σκεφτεῖ γιά τήν δημιουργία ἑνός σοβαροῦ μνημεῖου;

ΘΑΝΑΣΗΣ ΜΑΝΙΚΑΣ

Τοῦ Γ.Ν. Κουτσοκλένη

Ένας ἀπ' αὐτοὺς πού πρωτοστάτησαν στὸν μεγάλο ξεσηκωμό τοῦ '21, ἦταν καὶ ὁ Θανάσης Μανίκας.

Τό πότε καὶ ποῦ γεννήθηκε δέν ξέρουμε. Οὔτε καὶ ποιός ἦταν ὁ πατέρας του. Ξέρουμε ὅτι κάποιος «Καπετάν Μανίκας» ἦταν ἀρματωλός τῶν Σαλῶνων καὶ ὅτι σκοτώθηκε τό 1818, κοντά στό Γαλαξείδι ἀπ' τούς κλέφτες, τούς ὁποίους καταδίωκε, κατ' ἐντολήν τοῦ Τσακιρτζῆ μπασσῆ Βέη τῶν Σαλῶνων. Νά ἦταν αὐτός ὁ πατέρας του;

Ἡ οἰκογένειά του ἔζησε στά Σάλωνα καὶ ἐπειδὴ ἡ ὅλη του δράση ἦταν γύρω ἀπ' αὐτά, πρέπει νά θεωρήσουμε αὐτά ὡς γεννέτειρά του. Ἀλλά ἂν ἦταν καὶ κάποιο χωριό γύρω ἀπ' αὐτά, ὅπως ὁ Σάθας θέλει, δέν ἀλλάζει τίποτα.

Τόν βλέπουμε ἀπό παιδί νά ἀκολουθεῖ ἐκεῖνον τόν μεγάλο Ἀνδρουῦτσο, κοντά στὸν ὁποῖο μαθήτευσε ὅλα ὅσα χρειάζεται ἓνας ἀρματωλός, ἓνας καπετάνιος, ἓνας ἀρχηγός πού ξέρεי τά μυστικά τοῦ ἀγῶνα καὶ τῆς Ἀρχηγίας. Ἔμαθε νά εἶναι τολμηρός, παλληκάρι μέ θάρρος καὶ ἄτρομος γιὰ τοῦτο τόν εἶπαν «Δελῆ», δηλαδή παράτολμο, τρελλό.

Ὅταν ἔφυγε ὁ Ἀνδρουῦτσος, ὁ Θανάσης Μανίκας ἔμεινε μέ τόν Καπετάνιο Γερο-Πανουργιᾶ καὶ ἔγινε τελικά πρωτοπαλλήκαρό του, ἀλλά καὶ γαμπρός του, ἀργότερα, ἀφοῦ παντρεύτηκε τῇ θυγατέρα του, τὴν Ἑλένη, τῇ μία ἀπ' τίς δύο πού εἶχε ἀπ' τὴν πρώτη του γυναίκα, τῇ Μαρία Κουμαρτσιώτη (1805;).

Αὐτὴ ἡ συμπεθεριά ἔνωσε πιό πολύ τόν Πανουργιᾶ μέ τὸ Μανίκα, καὶ ὁ λαός τούς τραγοῦδῃσε:

«...Κάπου βροντοῦν, μωρ' Πανουργιᾶ,
κάπου βροντοῦν τά χαίμαλιά,
κάπου βροντοῦν τ' ἀσήμια,
μωρέ Δελῆ Μανίκα».

* * *

Όταν τό 1816 ὁ Ἀλῆ Πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων ἔδωσε τό ἀρματο-
λίκι τῆς Λειβαδιᾶς στόν Ὁδυσσεά Ἀνδρουῦτσο, τοῦ ζήτησε δυό
πράγματα.

Τό πρῶτο ἦταν ἡ ἐκκαθάριση τῆς περιοχῆς ἀπ' τοὺς ἄλλους
κλέφτες, μικροὺς καί μεγάλους· καί τό δεύτερο ἦταν νά δημιουργεῖ
προβλήματα στόν πασᾶ τῆς Εὐβοίας, μέ σκοπό νά τόν ἐκθέσει στήν
Ύψηλὴ Πύλῃ καί ἔτσι νά εἶναι εὐκόλῃ ἡ ἀνάθεση τῆς διοικήσεως τοῦ
νησιοῦ στή δικαιοδοσία τοῦ Ἀλῆ.

Αὐτὴ τῇ δευτέρῃ ἀποστολῇ ὁ Ὁδυσσεάς τὴν ἀνέθεσε στόν Μα-
νίκα, ὁ ὁποῖος ἄρχισε τὴν προσπάθεια αὐτὴ ἀμέσως.

Κάποια νύχτα παίρνοντας μόνο ἐξῆντα (60) ἄνδρες, πέρασε μέ
βάρκες στή Λίμνη τῆς Εὐβοίας, ἀπὸ τὴν Ἀταλάντη, καί ἀφοῦ τὴν
αἰφνιδίασε τὴ λεηλάτησε καί ἐπέστρεψε χωρὶς ἀπ' τοὺς δικούς του
νά πάθει τό παραμικρό.

Τοῦτο τό μεγάλο κτύπημα, ἂν καί ἔφερε μεγάλη ἀναστάτωση
στοὺς Τούρκους, δέν ἦταν ἀρκετό γιὰ νά ικανοποιηθεῖ ἡ ἐπιθυμία
τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Γι' αὐτό καί σχεδιάστηκε καί ὁργανώθηκε καί ἄλλῃ
ἀποστολῇ τοῦ Μανίκα.

Αὐτὴ ἤθελε τὴν ἐξόντωση τοῦ Βοεβόδα τῶν Ὀηβῶν, πού βρι-
σκόταν στήν Λειβαδιά τίς ἡμέρες ἐκεῖνες καί ὀλόκληρης τῆς ἀκο-
λουθίας του, μόλις ἔβγαινε ἀπ' τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Ὁδυσ-
σεά, πού ἦταν τὰ στενά τῆς Πέτρας καί πέρα ἀπ' αὐτά ἦταν ὑπεύ-
θυνος ὁ Πασᾶς τοῦ Εὐρίπου.

Ὁ Μανίκας ἔστησε ἐνέδρα στήν κατάλληλῃ θέσῃ καί κτύπησε,
ἀλλὰ ὄχι τὸν Βοεβόδα, γιατί αὐτός εἶχε προλάβει καί εἶχε περάσει,
ἀλλὰ κάποιον Τατάραρα μέ μιὰ ὁμάδα ὁπαδούς, πού ἀνῆκε ἀπ'
αὐθείας στό Κέντρο τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ὁ ὁποῖος πῆγαινε
ἀπ' τὴν Κων/πολὴ στήν Πελοπόννησο γιὰ κάποια ὑπόθεση.

Τό γεγονός αὐτό ἔφερε τό ἀποτέλεσμα πού ἤθελε ὁ Ὁδυσσεάς.
Ὁ Μανίκας, ὅσος σκληρός φαινόταν καί ἦταν στόν πόλεμο, τό-
σο πρᾶος καί καλὸς νοικοκύρης ἦταν στήν εἰρηνικὴ περίοδο.
Ἐφτιαξε καλὴ περιουσία πού ἀποτελεῖτο ἀπὸ σπίτια, χωράφια,
ἐληές καί γιδοπρόβατα, τὰ ὁποῖα ὅμως τὰ εἶχε... μισιακά, ὅπως συ-
νηθίζοταν τότε.

Ὁ Μανίκας ὁργανώθηκε στή Φιλικὴ Ἑταιρεία ἀπὸ ἐνωρίς καί
ὅταν ἦλθε ἡ εὐλογημένη ὥρα, αὐτός πού ἦταν ἓνας ἀπ' τοὺς πρό-
δρομους τῆς Ἐπαναστάσεως, βρέθηκε ἀμέσως κάτω ἀπ' τὸν ἀρχη-
γὸ του Γερο-Πανουργιᾶ. Ἡ πρώτη του ἀποστολὴ ἦταν ἡ στρατολό-

γηση, μαζί μέ τόν Παπα-Ἀνδρέα Μώρη, τόν Κουκουβιστιανό, τῶν Ἑλλήνων πατριωτῶν ἀπ' τὰ Βλαχοχώρια τῆς περιοχῆς, δηλαδή τῆς Ὀρεινῆς Παρνασσίδος.

Τήν ἀποστολή του αὐτή ἔφερε εἰς πέρας καί στίς 26 Μαρτίου εἶχε ἐπιστρέψει στό Μοναστήρι τοῦ Προφ. Ἡλία, μέ ἱκανότατη δύναμη, ὅπου τόν περίμενε ὁ Ἀρχηγός του. Καί στίς 27 Μαρτίου 1821, τήν ἄλλη ἡμέρα δηλαδή, ὅταν ἔγινε ἡ ἐπίθεση μέ σκοπό τήν ἀπελευθέρωση τῶν Σαλῶνων, ὁ Θανάσης Μανίκας μαζί μέ τόν Παπαντριά, πρωτοπαλλήκαρο τοῦ πεθεροῦ του, κατεῖχε τό δεξιό τῆς ὅλης παράτάξεως. Ἡ ἐπίθεση κράτησε 4 ὥρες μέ νίκη τῶν Ἑλλήνων, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι κλείστηκαν στό Κάστρο.

Μετά τήν κατάληψη καί τοῦ Κάστρου τῆς Ὠριᾶς, στίς 10 Ἀπριλίου 1821, ὁ Μανίκας ἀκολούθησε τόν Καπετάνιο του Γερο-Πανουργιά καί τόν Νάκο, ἀπο κοντά, σ' ὅλη τή δύσκολη πορεία τους. Στή Γραβιά, στίς Θερμοπύλες, τόν Ἀετό, τήν Ὑπάτη, τή Νευρόπολη, τὰ Βασιλικά, τὰ Πεντεόρια, τήν Λειβαδιά, τό Χαϊδάρι, τήν Ἀράχωβα καί σ' ὅλες τίς ἄλλες μάχες.

Γιά ὅλη του αὐτή τήν προσφορά, ὁ Μανίκας τιμήθηκε μέ τόν βαθμό τοῦ Πεντηκοσίαρχου, ὅπως μᾶς τό λέει τό ψήφισμα τοῦ Ἀρείου Πάγου:

«Κατά τάς ὑψηλᾶς διαταγᾶς τῆς Ὑπερτάτης Ἐθνικῆς Βουλῆς,
Ὁ Ἄρειος Πάγος ἐψηφίσαντο τάδε:

Αον. Διά τάς τολμηράς ἐκδουλεύεις ὅπου ἔκαμεν ὁ κύριος Ἀθανάσιος Μανίκας εἰς τό Γένος, ἀγωνισθεῖς εἰς τόν ἱερόν τοῦτον ὑπέρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, καί πολεμήσας ὑπέρ πίστεως καί πατρίδος, τόν τιμᾶ μέ τό λαμπρόν τῆς πεντακοσιαρχίας ἀξίωμα, τό ὅποῖον μένει διά παντός ἀναπόσπαστον.

Βον. Ὑπόσχεται ὁ Ἄρειος Πάγος νά πληρώνει εἰς τόν εἰρημένον τούς παρά τῆς ὑπερτάτης Βουλῆς διορισθέντας μισθούς.

Γον. Ὑπόσχεται ὁ Ἄρειος Πάγος νά ἀνταμείψῃ μέ λαμπράς ἀνταμοιβάς τόν εἰρημένον, μετά τήν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἀναλόγως μέ τάς ἐκδουλεύσεις του.

Τῇ 21 Φεβρ. 1822. Ἐν Σαλῶνοις.

Αἱ Ἀεροπαγίται

Ὁ Ταλαντίου Νεόφυτος, Πρόεδρος

Ἀνθιμος Γαζῆς, Ἰωάν. Φίλωνος,

Ρήγας Κοντορήγας, Δρόσος Μαυσόλας,

Ἰωάν. Εἰρηναῖος, Ἀλέξανδρος Ἀξιώτης».

Λίγο ἀργότερα εἶχε προβιβασμό ἀπὸ Πεντηκοσίαρχο σέ Χιλίαρχο, ὅπως φαίνεται ἀπ' τὸ παρακάτω ἔγγραφο:

«Περίοδος Βα

Ἀρ. 3995

Προσωρινή Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Τό Ἐκτελεστικόν Σῶμα

Δυνάμει τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου,

Διατάττει

Αον. Ὁ κύριος Θανάσης Μανίκας προβιβάζεται εἰς τὸν βαθμὸν τῆς Χιλιαρχίας.

Βον. Τό Ὑπουργεῖον Πολέμου νά ἐνεργήσῃ τὴν διαταγὴν ταύτην.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 21 Αὐγ. 1824

Ὁ Πρόεδρος

Γ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

Ἰωάν. Κωλέτης

Ἀναγν. Πυλιωτάκης

Πανοῦτσος Νοταρᾶς

Ὁ προσωρινός

Γεν. Γραμματεὺς

Παν. Γ. Ρόδιος

Τσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

ΔΗΜ. ΤΟΜΑΡΑΣ».

Τὴν προαγωγὴν αὐτὴ αὐτὴ τὴν τοῦ ἐγνωστοποίησε τὸ Ὑπ. Πολέμου, ὅπως εἶχε ἐντολὴ, μὲ τὸ ἔγγραφο πού ἀκολουθεῖ:

«Περίοδος Βα

Ἀρ. 3435

Προσωρινή Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Τό Ὑπουργεῖον Πολέμου

Πρός τόν κύριον Ἄθαν. Μανίκαν,

Ἡ Σεβ. Διοίκησις, διά τας πιστάς πρὸς τήν πατρίδα ἐκδηλώσεις σου δι' ἐπιταγῆς της ὑπ' ἀριθ. 3995, σέ προβιβάζει εἰς τόν βαθμόν τῆς Χιλιαρχίας.

Τό Ὑπουργεῖον τοῦτο, ἐν οὗ σοί δίδει τήν χαροποιόν ταύτην ἀγγελίαν, σοί ἐμπερικλείει καί ἀντίγραφον τῆς διαταγῆς ταύτης, βέβαιον ὄν ὅτι ἡ ἐκ μέρους τῆς Διοικήσεώς τιμὴ αὐτή, θέλει ἐξάψη εἰς τήν ψυχὴν σου ὑπὲρ τῆς πατρίδος ζῆλον εἰς περισσοτέρας ἐκδουλεύσεις.

Τό παρόν ἐπέχει τύπον διπλώματος δι' οὗ θέλει σέ γνωρίζουν τοιοῦτον ἅπαντες οἱ ἀρχηγοὶ τῶν πολιτικῶν καί πολεμικῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας, ἕως ὅτου σοί δοθῇ τό καθ' αὐτό ἐν τάξει, εἰς καιρόν ἀρμοδιώτερον.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 21 Αὐγ. 1824

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Πολεμικῶν

Α. Παπαγεωργίου

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Δημ. Τομαράς».

Τό 1823 τόν βλέπουμε Πολιτάρχη Σαλώνων, δηλαδή Διοικητὴ τῆς Ἀστυνομίας.

Ἀλλὰ ἐκτός ἀπὸ τίς πολλές ὑπηρεσίες πού προσέφερε ὁ Θανάσης Μανίκας στήν Πατρίδα, προσέφερε καί χρήματα καί γιδοπρόβατα πλεόν τῶν 1.500.

Οἱ Ἐφοροὶ τῶν Σαλώνων μέ ἔγγραφό τους μᾶς γνωρίζουν:

«Οἱ ὑπογεγραμμένοι Ἐφοροὶ Σαλώνων, ἐδανείσθησαν ἀπὸ τόν Πεντηκοσίαρχον κύριον Θανάση Μανίκαν γρόσια χιλιάδας εἴκοσι ὀκτώ (N. 28.000) νά χρησιμεύσουν διά τό στρατόπεδον καί τζιπχανέ καί διά αὐτά θέλει λάβῃ τά καταγεγραμμένα ἐθνικά ἐλαιόδενδρα ἢ θέλει τά πληρώσῃ ἡ Σ. Κυβέρνησις μέ τό διάφορόν τους καί ταῖς μονέδαις νά ταῖς παίρῃ ὡς τρέχουν, ὅπως ἡ Κυβέρνησις θελήσῃ καί εἰς ἔνδειξιν.

1822 εἴκοσι δύο, Μαρτίου θ' ἐννέα

Παπαϊωάννης Οἰκονόμου, Παπαθανάσιος Μαγγιόρου,

Ἡλίας Κόκκαλης, Ἀναγνώστης Κεχαγιᾶς,

Ἡλίας Φούντας, Ἀναγνώστης Χριστοφορόπουλος,

Βασίλης Χαντζάρας, Δημ. Σίμου, ἀρχιγραμματεὺς».

Ὅταν ὁμοῦς ὁ Καποδίστριας ἦλθε καὶ θέλησε νὰ δημιουργήσῃ Κράτος, ἔκρινε ἀναγκαίᾳ τὴ διάλυση τῶν Σωμάτων πού ὑπῆρχαν καὶ τὴν ἀλλαγὴ τῆς συνθέσεως τοῦ Στρατοῦ, τὸν Θανάση Μανίκα τὸν ἔκανε Λοχαγό. Ὁ Θ. Μανίκας ὁμοῦς δέν συμφώνησε, ἀφοῦ θεώρησε τὸν ἑαυτό του ἀδικημένο κρίνοντας ὅτι μειώνεται καὶ δέν δέχτηκε τὴν καινούργια του θέση.

Τὴν ὅλη προσφορά τοῦ Θ. Μανίκα τὴ βλέπουμε στὸ παρακάτω πιστοποιητικὸ πού τοῦ δίνουν πρωτοκλασάτα ὀνόματα τοῦ ἀγῶνα:

Οἱ ὑποφαινόμενοι, γνωρίζομεν ὅτι ὁ Θανάσης Μανίκας, φέρων τὰ ὅπλα καὶ πρό τοῦ ἀγῶνος, ἀπὸ τὴν ἑναρξιν τῆς Ἐπαναστάσεώς μας, συνηγωνίζετο ὑπὸ τὸν Πανουργιᾶ, μέχρι τοῦ πρώτου ὀργανισμοῦ τῶν στρατευμάτων, ἔδειξεν, ἀληθῶς, μεγίστην ἀνδρείαν εἰς ὅλας τὰς κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα μάχας κατ' ἐχθρῶν καὶ πολεμικὰ προτερήματα ἐξαίρετα. Ὁ Ἀρειοπάγος, διὰ τὰς λαμπράς ἐκδουλεύσεις του, τὸν ἐτίμησε μὲ τὸν βαθμὸν τῆς Πεντακοσιαρχίας, ἡ δέ Διοίκησις μὲ ἐκείνον τῆς Χιλιαρχίας, ἀλλ' εἰς τὸν πρῶτον ὀργανισμόν τῶν στρατευμάτων, μὴ λαβὼν τὸν προσήκοντα εἰς αὐτὸν βαθμὸν, ἔμεινεν ἐφησυχάζων, ἀδικημένος μέχρι τοῦδε, ἤδη, δέ, τοῦ δίδεται ἔνεκα τούτου ἡ παροῦσα ἀπόδειξις διὰ νὰ δικαιωθῇ.

Τῇ 25 Φεβρουαρίου 1830

Ἐν Ἀργεῖ

Ν. Κριεζώτης

Δ. Εὐμορφόπουλος

Χρ. Χατζηπέτρου

Γ. Δυοβουνιώτης

Ν. Πανουργιᾶς

Σπ. Μήλιος

Βασ. Μαυροβουνιώτης

Κομνᾶς Τράκας

Μακρυγιάννης

Μῆτρος Τριανταφύλλου

Βασιλ. Μποῦσγος

Βεβαιῶνω τό γνήσιον τῶν ἄνω ὑπογραφῶν

Ὁ Στρατάρχης

Δημ. Ὑψηλάντης».

Ὁ Θανάσης Μανίκας πέθανε τό 1835.

Ὅλα τὰ πλούτη του, ὅλη του τὴν περιουσία τὴν εἶχε διαθέσει

στόν Ἀγῶνα. Στόν γυιό του τόν Μιχάλη ἄφησε γύρω στίς 5.000 Δρχ. καί στή θυγατέρα του πού ἦταν σέ ὥρα γάμου καί δέν πρόλαβε νά τή δεῖ νύφη, ὅπως λαχταροῦσε.

Τήν ὅλη κατάσταση τῆς οἰκογενείας πού ἄφησε ὁ Θανάσης Μανίκας τή βλέπουμε στά δύο ἔγγραφα - αἰτήσεις - πρός τήν Ἐξεταστική Ἐπιτροπή Ἐκδουλεύσεων τοῦ Ἀγῶνα τοῦ γιοῦ του Μιχάλη, τά ὁποῖα πρωτοδημοσιεύτηκαν ἀπ' τόν Γιώργο Καψάλη στό βιβλίο του ΘΑΝΑΣΗΣ ΜΑΝΙΚΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΕΣ ΤΩΝ ΣΑΛΩΝΩΝ, ὅπως καί ὅλα τά ἄλλα πού ἔχουμε καταγράψει.

Τό πρῶτο ἀφορᾷ τήν προσφορά τοῦ πατέρα του καί ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἐν Ἀμφίσσῃ τῇ 28ῃ Ἀπρ. 1865.

Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκδουλεύσεων
Ἐξεταστικήν Ἐπιτροπήν κλπ.

Τάς θυσίας καί ἐκδουλεύσεις μίαν πρός μίαν ἀπαριθμῶν τοῦ μακαρίτου πατρός τοῦ ὑποφαινομένου, δέν θέλω δυνηθῇ καί δώσει πέρας εἰς ταύτας, ἀρχόμενος ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος, τούτου ἐνεκα ἀναγκάζομαι συντάμνων τήν διεξοδικήν αὐτήν ἔκθεσιν, νά παρακαλέσω τήν Σ. Ἐξεταστικήν Ἐπιτροπήν τά ἐξῆς:

Ἀφοῦ διευκρινίσῃ καί βεβαιωθεῖ περί τῆς ἀληθοῦς πραγματικότητος τῶν θυσιῶν τοῦ μακαρίτου πατρός μου, διά τῶν ἐσωκλείστων διπλωμάτων καί πιστοποιητικῶν. Τά πρωτότυπα τοῦ διορισμοῦ τούτου ἔγγραφα ἐδόθησαν εἰς τήν ἐν Ναυπλίῳ Ἐξεταστικήν Ἐπιτροπήν κατά τό 1833 καί ἡ ὁποία δέν τοῦ ἐχορήγησεν τόν ἀνήκοντα Βαθμόν καί συστήσει τάς ἐρεῦνας τῆς μέ τά ἀνωτέρω διπλώματα κλπ., νά ἀποζημιώσῃ πλέον τόν ὑποφαινόμενον υἱόν καί κληρονόμος τοῦ ἀποβιώσαντος Ἀθανασίου Μανίκα, ἐν πρώτοις διά τήν στρατιωτικήν τάξιν εἰς ἣν πρέπει νά τεθῇ ὁ ὅπλαρχηγός πάντοτε διατελών, καθ' ὅλον τό διάστημα τοῦ ἀγῶνος, καί κατόπιν νά μέ ἀποζημιώσῃ πρέπει διά τάς θυσίας καί ζημίας ἅς κατά τόν ἀγῶνα ὑπέστη.

Ἐκ τοῦ ἐγκλείστου πιστοποιητικοῦ τοῦ Ν. Πανουργιᾶ, ἡ Ἐπιτροπή βλέπει ὅτι οὗτος διετῆρει πάντοτε ἱκανόν Σῶμα Στρατιωτῶν, εἰς τό ὁποῖον ἐξ ἰδίων του ἐπλήρωσε ἐπέκεινα τά εἴκοσι χιλιάδων γροσίων καί μισθόν κατά τόν ἀγῶνα δέν ἔλαβεν, ὑπέστη καί ζημίαν χιλίων πεντακοσίων προβάτων καί πενήντα ἵππων. Ἐπίσης, βλέπει ἐκ τῆς ἐγκλείστου ὁμολογίας ὅτι ἐδάνεισεν τήν Ἐφορίαν Σαλῶνων

εἴκοσι ὀκτώ χιλιάδες γρόσια καί οὐδέποτε ἀποζημιώσιν τινά διὰ τὰ ἀνωτέρω τυχών. Ἐπίσης ἡ Ἐπιτροπή ἐξετάζει, βλέπει ὅτι καί ἡ οἰκογένεια δυστυχῇ ἐγκαταλειπῶν καί κόρην ἀνύπανδρον ἀφῆκεν, ἥτις ὑστερεῖται τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα.

Ὅθεν, ἅς λάβῃ τὴν δυνατὴν συμπάθειαν ἡ Ἐπιτροπή καί ἅς ἐνεργήσῃ ὅτι τὸ δίκαιον τῆς ὑπαγορεύσῃ.

Ὁ εὐπειθής

Μιχάλης Μανίκας».

Τὸ δεύτερον ἀφορᾷ τὴν προσφορά τοῦ ἰδίου στόν Ἱερό Ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἡλικία 16 ἐτῶν συμμετεῖχε.

«Ἀμφισσα, τῇ 28 Ἀπριλ. 1865

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκδουλεύσεων

Ἐξεταστικὴν Ἐπιτροπὴν κλπ.

Υἱὸς ὀπλαρχηγοῦ εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Σαλῶνων, ὑπηρέτησα στρατιωτικῶς τὴν πατρίδα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πατρός μου καί Ν. Πανουργιά, πάντοτε ὡς Ἀξιωματικὸς καί οὐδέποτε ἔλαβον βαθμόν.

Ἡ συγκροτημένη κατὰ τὸ ἔτος 1836, ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Στρατηγοῦ Τζούρτζ, στρατιωτικὴ ἐπιτροπὴ τῶν ἐκδουλεύσεων, πρὸς ἣν εὐρίσκονται καί τὰ πιστοποιητικά μου, μ' ἐβαθμολόγησεν ὡς Ἀνθυπολοχαγόν καί κατὰ τὸ ἔτος 1841, τὴν 28 Ἰανουαρίου, ἡ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Γραμματεία, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 701 διπλώματος, μ' ἔδωσεν τὸ ἀργυροῦν νομισματοδόσημον.

Ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω βαθμοῦ δέν ὠφελήθην, καθόσον μ' ἐδόθη φαλαγγιτικόν, κατὰ τὸ ἔτος 1856, τὸ ὁποῖον δι' ἐλαχίστης ὠφελείας ἐξεποίησα.

Παρακαλῶ ὅθεν τὴν Σ. Ἐπιτροπὴν νά ἐνεργήσῃ ὅτι τὸ δίκαιον τῆς ὑπαγορεύσῃ.

Εὐπειθής

Μιχάλης Μανίκας».

Αὐτὰ τὰ δύο ἔγγραφα, ὅπως καί πιό πάνω εἶπαμε, φανερώνουν τὴν προσφορά τοῦ Θανάση Μανίκα καί τῆς οἰκογενείας του στόν Ἱερό, τόν Μεγάλον Ἀγῶνα.

Μέ τὴν εὐκαιρίαν νά ποῦμε ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ, περισσότερο γιὰ τίς

ἐκδουλεύσεις τοῦ πατέρα, τοῦ ξανάδωσε τόν βαθμό τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ (7ης Τάξεως), ἀλλά, ἀργότερα, ξανακοίταξε τήν ὑπόθεσή του καί τόν προήγαγε στόν βαθμό τοῦ Ὑπολοχαγοῦ (6ης Τάξεως).

Ἀλλά καί ἡ προαγωγή αὐτή τοῦ Μιχάλη δέν μπόρεσε νά βοηθήσει τήν οἰκογένεια τοῦ Θανάση Μανίκα νά ξαναβρεῖ τήν εὐδαιμονία πού εἶχε πρὶν τόν πόλεμο αὐτό πού ξαναγέννησε τήν Ἑλλάδα.

ΠΗΓΕΣ

1. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡ. Λεξικόν Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Τόμ. Γ'.
2. ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Τ. ΙΒ'. Σ. 97 & 115-116.
3. ΜΕΓ. ΕΛΛΗΝ. ΕΓΚΥΚΛΟΠ. Τ. ΙΣΤ'. Σ. 615.
4. ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΓΚΥΚΛ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ. Τ. 17ος. Σ. 112.
5. ΜΕΓ. ΕΓΚΥΚΛΟΠ. ΓΙΟΒΑΝΗ: Τ. 14. Σ. 137.
6. ΚΑΨΑΛΗ Γ. Ἄνθρωποι - Λίμνες - Μετάξια & Μπαμπάκια. Περ. ΣΤ. ΕΛΛΑΣ. 1/1973.
7. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ: Ὁ Θανάσης Μανίκας καί οἱ Πολιορκητές τῶν Σαλῶνων, 1973.
8. ΣΑΘΑ Κ. Χρονικό Ἀνέκδοτο Γαλαξειδίου.
9. ΓΟΥΔΑ ΑΝ. Βίοι Παράλληλοι.
10. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ ΓΙΑΝΝΗ. Μεγάλα Χρόνια.
11. ΛΑΠΑ ΤΑΚΗ. Ὁ Γερο-Πανουργιάς. Περιοδ. ΦΘΙΩΤΙΣ, 1957.
12. ΓΟΥΒΑΛΗ ΕΥΘ. Ἱστορία τῆς Κοινότητος Πανουργιά, 1980.

ΔΕΛΦΟΙ: Ο «ΟΜΦΑΛΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ»

Τοῦ κ. ΔΗΜ. Κ. ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ
Ἐπίτιμου Ἐπόπτη Δημοτικῆς Ἐκπαιδευσεως

Ἔχω, πολλές φορές, ἐπισκεφθεῖ τοὺς Δελφούς, νοιώθοντας κάθε φορά, ἰδιαίτερη συγκίνηση ἀπ' τῆ μαγεία καὶ τῆ γοητεία τοῦ χώρου.

Ἡ διαδρομὴ ἀπ' τὴν Ἀθήνα εἶναι θαυμάσια. Πολιτεῖες καὶ χωριά - κοπάδια λευκῶν περιστεριῶν -, πού ὁ θρύλος καὶ ἡ ἱστορία στεφάνι δόξας τοὺς φόρεσαν καὶ ἀθανασίας ἀλουργίδα, πλημμυρισμένα ἀπὸ ἑλληνικὸ φῶς, γοητεύουν καὶ αἰχμαλωτίζουν.

Ἐνα τεράστιο καὶ ἀπάτητο συγκρότημα - ἀσύγκριτο ὄραμα ἀπὸ βουνά, ἀπὸ ὄγκους καὶ κορφές - ὑψώνεται ἐπάνω, σάν γίγαντας μυθικός καὶ σάν τιτάνας ἀπειλητικός. Εἶναι οἱ Ἑλληνικές Ἀλπεις - ὁ οὐρανογεῖτονας Παρνασσός! Τό βουνό, πού ἀγγίζει τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ τῆ βυθίζει στὴν ἔκσταση, στὴν ἔξαρση καὶ στὴ γοητεία. Παντοῦ ἀπότομες καὶ ὄνειρόθαμπες χαράδρες καὶ στοές τρομακτικές, ὄγκος κρεμαστῶν βουνῶν καὶ γεφύρια, θαρρεῖς, τοῦ «ἄερα» καὶ τῆς «τρίχας», πού γι' αὐτά μιλοῦν οἱ θρύλοι καὶ τοῦ παλιοῦ καιροῦ τὰ παραμύθια. Πέρα χωράφια κι ἀμπέλια, πλημμυρισμένα ἀπὸ χαμόγελα γαλήνης καὶ εἰκόνες εἰδυλλιακές. Ἐδῶ κι ἐκεῖ, ξεπετιοῦνται κυπαρίσσια, σά λαμπάδες βαθυπράσινες καὶ σάν ἄκαμποι ρασοφόροι.

Τόποι καὶ ὀνόματα παντοῦ, πού τ' ἀπαθανάτισαν θυσίες καὶ ἡρώϊσμοί παλιῶν καὶ νέων καιρῶν, κόσμων καὶ ἀνθρώπων. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία καὶ ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ θαμπώνουν καὶ αἰχμαλωτίζουν.

* * *

Τό ἀντίκρουσμα τῶν Δελφῶν συγκινεῖ τὸν ἐπισκέπτη, πού ἡ ψυχὴ του πετᾷ στό παρελθόν καὶ στὸν ἀρχαῖο κόσμο.

Ἐδῶ, ἰδρύθηκε ὁ θεσμός τῶν Ἀμφικτυονιῶν, ὁ πρῶτος αὐτός, πρὶν χιλιάδες χρόνια, Ὁργανισμός τῶν Ἐνωμένων Ἐθνῶν. Ἐδῶ, ἀνθίξε ἡ μαντικὴ δάφνη καὶ ἐδῶ ἦταν ἡ μεγαλύτερη οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ πρωτεύουσα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Ἐδῶ, ἤχμασε τό ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα καὶ καλλιεργήθηκε ἡ ἑλληνικὴ συνείδη-

ση. Ἐδῶ, ἦταν ὁλόκληρη ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα, μέ τήν ἱστορία της.

Γύρω, τά βουνά ὑποβάλλουν βαθειά τό θρησκευτικό δέος καί τή θεϊκή μεγαλοπρέπεια. Μολοντί ἔχασαν τή θεϊκή τους δόξα του καί τά παλιά θρυλικά μεγαλεῖα, ὑψώνονται, μέ περηφάνεια τιτανική ὡς τόν οὐρανό, σά νά διατηροῦν ἀκόμη τήν ἀντανάκλαση τῆς θεότητος. Πνεῦμα Θεοῦ, εὐλάβεια καί φῶς ἀπλώνονται παντοῦ. Οἱ Φαιδριάδες ὑψώνονται ἐπιβλητικές καί ἡ Κασταλία πηγὴ λέει τό παλιό τραγούδι της...

Τό Μουσεῖο ἔχει πολύτιμους θησαυρούς. Διατηροῦνται οἱ Σφίγγες, οἱ Κοῦροι, ὁ ἀθλητής Ἀντίνοος. Διασώζεται ὁ περίφημος ὀρειχάλκινος Ἡνίοχος, μέ τήν ὀλύμπια στάση τοῦ εὐτυχισμένου Πυθιονίκη, τή γεμάτη περηφάνεια, γαλήνη καί αὐστηρή μεγαλοπρέπεια. Ὑπάρχουν, ἀκόμη, σέ καλή κατάσταση καί τάξη, ἀρκετά πολύτιμα λείψανα τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος, μνημεῖα τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ χώρου αὐτοῦ, πού, καθημερινά, ἐπισκέπτονται Ἕλληνες καί ξένοι.

Ἡ Ἑλληνική Ἱστορία ζωντανεῖ στή μνήμη τοῦ ἐπισκέπτη, καθῶς βαδίζει, ἀργά καί στοχαστικά, ἀνάμεσα στά ἀρχαῖα ἐρείπια. Ὁ Ναός τῆς Προναίας Ἀθηνᾶς, τό Γυμνάσιο, ὁ Ναός τοῦ Ἀπόλλωνος, τό θέατρο, τό Στάδιο, ὅλα μιλοῦν, μέ λυρισμό, στήν ψυχὴ του, συνθέτουν καί μαρτυροῦν τήν αἰωνιότητα τῆς πατρίδας μας.

* * *

Οἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου σκορπίζουν χειμάρρους φαινοτήτων καί ροδόφυλλα αὔλα, μέσα σέ μιά βιβλική γαλήνη. Οἱ κορυφές τῶν γύρω βουνῶν πνίγονται καί χάνονται, μέσα σέ ἄχνες ἱριδόχρωμες. Οἱ σκιές τοῦ λυκόφωτος πλανῶνται στήν ἀπέραντη εἰρηνική ὁμορφιά τῶν βουνῶν καί τῶν νερῶν.

Ὁ ἐπισκέπτης κλείνει, μέσα στήν ψυχὴ του, τοὺς Δελφούς, νοιώθοντας μεγαλεῖο καί ἑξάρση, καλωσύνη καί ἀρμονία. Ὅλος αὐτός ὁ χώρος, ἓνα ἀπέραντο πανόραμα, χρυσίζει πάμφωτος, μέσα σέ μιά ὀνειρευτὴ γαλήνη καί ἄφθαστη μακαριότητα. Τόν πλημμυρίζει, μέ τήν ἀγνότερη καί δημιουργιότερη ὑπερηφάνεια, ἀποδεικνύει τὴ ρωμαλέα πνευματικότητα τῆς Φυλῆς μας καί ἐνσαρκώνει τά εὐγενέστερα ἰδανικά τοῦ αἰώνιου Ἑλληνισμοῦ. Τά μάτια του θαμπωμένα καί ἡ ψυχὴ του γονατισμένη βυθίζονται σέ μυστική προσευχὴ καί μεταφυσικὴ ἐνατένιση. Τό σκοτάδι κατεβαίνει, μέ γιγάντια βήματα, ἀπ' τά γύρω βουνά καί ἀγκαλιάζει τήν κτίση. Κι ἐπάνω ἀπ' ὅλα, ἀπλώνεται μιά βιβλική γαλήνη.

Ἡ πεντάμορφη Παναγιοῦ

Τοῦ Δημ. Σανιδᾶ

Ὁ Λουκάς ὁ Κοτσάνος εἶχε πάρει γιά γυναίκα τή θυγατέρα τοῦ Πατακόγιαν', Παναγιοῦ τή λέγανε. Μιά γυναίκα μή ρωτᾷς, νεράϊδα ἦτανε, πεντάμορφη σάν τὰ κρύα νερά. Εἶχε ἓνα πρόσωπο σάν τόν ἥλιο, κοντυλογραμμένη, καί ἅμα ἔκανε πέρα, περπάταγε περήφανα, σάν τήν πέρδικα.

Ἡ Παναγιοῦ τᾶχε καλὰ φίλια ντέ, μέ τό σκουτέρη τοῦ Μοναστηριοῦ.

Ὁ Λουκάς ὁ Κοτσάνος, ὁ παππούς μου, καί ἄλλοι Κολοβατιανοί ἦσαν τσοπάνηδες στά Καλοερκά τὰ πρόβατα καί ἔρριχναν στρουγγες στό Μπουσοβό, μᾶς τό λέει ὁ Μπαρπά-Νίκος ὁ Τσαπλαρῆς.

Τά πρόβατα εἶχανε κοντά ἓνα σχτέρ' (σκουτέρη), ἓνα Καλόγερο, πού καθότανε στή στρουγγα καί μάζεψε τό γάλα, τό τυρί, ἔφκιαχνε φουρμαέλλες, πρόσεχε τούς τσοπάνηδες, τὰ ζωντανά καί τέτοια πράματα.

Μιά μέρα λοιπόν συννενοήθηκαν ἡ γιαγιά μ' ἡ Παναγιοῦ καί ἄλλες, νά πᾶνε στούς ἄντρες τους τὰ πλυμμένα σκουτιά ν' ἀλλάξουν.

Βγῆκαν στήν Κόκκινη τή πηγὴ μέ τὰ πολλὰ νερά, μπροστά εἶναι ὁ Μπουσοβός νά καταλάβ'ς.

Ἐκεῖ στό Μπουσοβό εἶχε ὁ σχτέρ' φκιαξ' μιὰ καλή καλύβα. Τό λιβάδ', ὅπως πάει ἀπ' τήν καταβόθρα παραπάν' πού τό λέμε Ἀσκηταριό. ἦτανε μιὰ φορά ὁ τόπος Κολοβατιανός, ἀλλά τί κάνανε οἱ πατεράδες μας, οἱ γερόντ', πήγανε λοιπόν στή στρουγγα, τήν εἶχανε ἐκεῖ πού 'ναι τὰ δικά μας χωράφια τὰ Τσαπλαρέικα, πήγανε τοῦτοι ἐκεῖ, τσάκισαν τίς καρδάρες, τσ' δίρανε, τούς ἔδιωξαν καί πήρανε καί κανιά δεκαριά καλοερκά νά φᾶνε.

Τό Μοναστήρ' ἔφερε ἀπ' τή Κεφαλλονιά κατ' ἄντάρτες, καμιά 300.

Πήγανε στό Μοναστήρ', φάγανε καλὰ, ἤπιανε καλὰ κι οἱ Καλοέρ' εἶπανε τί τούς συμβαίνει.

Ἔρχονται καί αὐτοί στή Κολοβάτα, βρίσκουν τίς κεφαλές καί πήρανε πίσω τὰ πρόβατα.

Οἱ Καλοέρ' τ' Μοναστηριοῦ καταγγείλανε δεύτερα τοὺς τσοπαναραίους τῆς Κολοβάτας καί ἐπειδὴ δέν εἶχαν λεφτά νά πληρώσουν τοὺς δώσανε τό Κολοβατιανό πγάδ' (πηγάδι) καί τόν Μπουσοβό, γιά ἀποζημίωση γιά τίς ζημιές.

Τό Μοναστήρι, αὐτὴ τὴν ἐποχὴ εἶχε χιλιάδες γιδοπρόβατα, ἀλλὰ δέν εἶχε καλοκαιρινά στανοτόπια καί νερό γιά τὰ πρόματά του.

Τόν Μπουσοβό τόν παραχώρησε ἡ Μητρόπολη Φωκίδας, ὅταν Δεσπότης ἦτανε ὁ Ἀθανάσιος Παρίσης, στὸν ἀγροτικό συνεταιρισμό τό 1952 - πού ἔχει μοιρασθεῖ στοὺς ἀκτήμονες Κολοβατιανούς σέ κλήρους.

Ἡ Παναγιοῦ λοιπόν μόλις φτάσανε στὴν Κόκκινη, λέει στίς ἄλλες:

– Οὐ Λκάς (Λουκάς) θανάνει στο σκτέρ;

– Μαρή ποῦ πᾶς; Ἐπιασει βρουχὴ κι τὰ πρόβατα θᾶνει κατ' τοῦ κατήφουρο στοῦ Ἀη-Γιώργη.

Πᾶνε οἱ γυναῖκες τοῦτες τούν κατήφορο.

Εἶχανε φέρ' πίτις, κρασί, φρεσκοζυμωτό ψωμί.

Φάγανε, δέν εἶπαν τίποτα στοῦ Λκά, γιά τὴν Παναγιοῦ.

– Εἶδατε κείν' τὴ θκὴ μ' (δικιά μου); ρώτησε.

– Αὐτὴ Λκά τῶκουφει τούν ἀνήφουρου.

Ἀντάμα ἐρχότανε κι εἶπε πως εἶσι ἀπάν' στοῦ Μπουσουβό καί τῶκοφει ψηλά.

Αὐτός τό κατάλαβε, φίδια τόν ζώσανε.

Ἀλλὰ καί οἱ γυναῖκες πού ξέρανε, ἀδέξια προσπάθησαν νά τὴν δικαιολογήσουν.

Ποῦ νά τόν πάει ὕπνος!

Ἔνα κι αὐτοῦ πάει χ'πάν' (ἐκεῖ πάνω) στοῦ Σκουτέρ'. Εἶχε μιά καλύβα πάρα ὀξω, ἔφκιαχνει κάτ' ξηρουτύρια. Τούς βρίκει κι βρακωνώντουσαν, εἶχανε βγάλ' τὰ μάτια τους!

Τὴν πίττα τὴν εἶχε φάει ὁ Σκουτέρ'ς.

Τέλος πάντων, ἔφαγιε, ἤπγιε καί αὐτός, ὅ,τι εἶχε μείν'.

Τὴν αὐγὴ πρωτὶ - πρωτὶ σκώθηκαν κι πῆγαν χ'κάτ', οἱ ἄλλες οἱ γυναῖκες ἐτοιμαζόντουσαν νά φύβγναι.

– Λκά, δέν ἔρχισι κι σύ νά βγάλ'ς τὰ σκουτιάς, ν' ἀλλάξεις, νά φύβγου κι γώ μί τσάλλις τσ' γυναῖκις;

– Ἀντάμα ξεκίνησεις, ἀλλὰ δέν ἤρθες μαζί.

– Ἄει φεύγα τώρα, πάρε τὰ σκουτιά, δέν ἀλλάζω, δέν ἔχω ψεῖρες.

Μπροστά οἱ γυναῖκες πίσω ὁ Λκάς.

Ἰδῶ π' τοῦ λέμει στοῦ Μουρνάσ' μολογάνει ἦτανε μπουρνιάς, μεγάλης πουρνάρες.

Πάει, κόβει ἓνα ξύλου πουρναρίσιο, καλό, γερό κι πρέπ' νά ξέρ'ς τοῦ πουρνάρ' ἔχ' τό πιό γερό ξύλο, ἀπό πουρνάρ' φκιάχνανε στυλιάρια γιά γκασμάδες, φκιάρια, γιά μπλάνες, γιά ξυλάλετρα.

Τό σπít' πῶχ' τώρα οὐ Λκάς οὐ Κουτσάνος ὁ ἐγγονός του εἶνι μονοκάμαρο, ἐκεῖ ἔμεινε καί ὁ γέρο-Λουκάς. Εἶχε παραθυράκ' τ' ὄξου μεριά κι τ' πόρτα, τίποτε ἄλλο.

Μπήκει στό σπít'.

– Ἦρθεις Λκά μ'; τοῦ λέει ἡ Παναγιοῦ.

– Ἦρθα, ἀπάντησε μονολεκτικά καί θυμωμένα.

Ἀμπάρωσε τήν πόρτα ἀπό μέσα καί μέ τό πουρνάρ' τήν ἄρχισε στό ξύλο, ποῦ σέ πονεῖ νά γιάνεις.

Μέ βρισιές, Χριστοπαναγίες - πουτάνα, ξειδωμέν' μέ ἔκανες ρεζίλι τῆς κοινωνίας, δέν ἔχω μοῦτρα νά βγῶ σέ κόσμο -, τήν ἄδραξε ἀπό τά μαλλιά καί τή γονάτισε καταγῆς νά τή σφάξει σάν τραγί.

– Πουτάνα τ' κιαρατά κλεισοπόρτισα, σουρτούκου, πού σέ μάζωξα στό σπítι μ' ξεβράκωτη, νά σέ κάνω νοικοκύρά κι σύ τραβιέσαι μέ τό σκουτέρ'.

Ἀπό τό πολύ τό ξύλο τῆς χάλασε τά νεφρά καί ὄλο ἄρρωστη καί κιτρινιάρια σεργιάνναγε στό Χωριό. Ἀλλά τό χοῦι - χοῦι.

Βλέπεις πρῶτα βγαίνει ἡ ψυχὴ καί μετὰ τό χοῦι, γι' αὐτό ὁ ἄνθρωπος ὅταν πεθαίνει ἀνοίγει τό στόμα του δυό βολές.

Παράταγε τό ψωμί στό σκαφίδι, μισοζυμωμένο καί μέ τά ζυμάρια ἔτρεχε πάνω στή Μέγκλα νά συναντήσῃ τόν Καλιβόγιαννο τό ράφτη, πού ἔμπαινε λέφτερα στά σπítια τοῦ Χωριοῦ γιὰτί ἔφκιαχνε κάππες καί καπότια.

Ἄλλοτε πάλι πήγαινε μέ τόν Γιβρούτα πάνω στοῦ Σερφέτα τά γούπαντα, τήν πήραν μιά βολά εἶδηση οἱ πιτσιρικάδες καί τῆς βρόντηξαν τά κουδούνια καί τούς τενεκέδες.

Ἡ μάνα τῆς πού μάθαινε τά κατορθώματα τῆς μοναχοθυγατέρας τῆς, ὅταν τή ξεμονάχιαζε, τή διάταζε καί τῆς κακιότανε.

– Μαρή, κάτσε καλά, περπάτα φρόνημα, στόν ἴσο δρόμο - τί ναι αὐτά πού ἀκούω, δέν ντρέπεσαι, δέν κοκκινίζεις; δέν σκέπτεσαι τόν πατέρα σου πού τόν ἔκανες ρεζίλ' τῶν σκυλιῶν καί δέν ἔχ' μοῦτρα νά βγεῖ στήν κοινωνία; Ὅλοι πίσω ἀπό τήν πλάτη του τόν κοροϊδεύουν.

Καλά... δέν ὑπολογίζεις τόν ἄντρα σου πού σεργιανάει μέσ τά κρύα καί τούς χιονιάδες νά κουβαλήσ' νά φᾶς; Τί πράματα εἶναι τοῦτα, πιδάκι' μ'; Τί πράματα εἶναι αὐτά πού κάνεις καί ντροπιάζεις οὐλο τό σόι μας;

— Μάνα... μέ ρωτᾶς, ἄν ἔχω ἄντρα ἐγώ; Ἐχω ἄντρα δίπλα μου στήν προσκεφαλάδα μου, στό στρῶμα μου; Μέ ρωτᾶς;

Μόνη μου κοιμᾶμαι τίς παγερές νύχτες χωρίς ζεστασιά καί χάδι καί τό κορμί μου σπαρταράει σάν τό ψάρι, ὄνειρεύομαι ὅτι τόν ἔχω δίπλα μου καί πετάγομαι ἀλαφγιασμένη ἀπό τόν ὕπνο μου καί τόν ἀναζητᾶω στό ξύπνιο μου.

— Κι πρέπ', πιδάκι μ', νά γυρίζεις σάν τσ' παπαδιάς τή σκύλα μέσ τό χωριό; Κι... πρέπ' νά σεργιανᾶς σάν τή πτανου-Σουλτάνα;

— Ποιός τό ξέρει, μάνα, καί αὐτή ἡ καϊμένη τί ντέρτια κι προβλήματα ἔχει καί δέν τά βγάζει στή φόρα; Γυναίκα εἶσαι... Μάνα εἶσαι... Θά μέ καταλάβεις, πρέπει νά μέ καταλάβεις. Τώρα μάνα... εἶμαι νέα, τώρα θέλω ἀγκαλιά, χάδια καί φιλιά, ἀγάπη καί στοργή κι ὅχι ὅταν γεράσω. Πότε θά κρεμάσω κι γώ ἕνα παιδάκι στό στήθος μου νά τό γαλοποτίσω, νά τό νανουρίσω, νά τό μεγαλώσω;

— Τι νά σοῦ εἰπῶ, πιδάκι μ', κι γώ; Πῆρες τό κακό δρόμο, πῆρες τά παράνταλα, τήν ἄλλ' φορά θά σέ σκοτώσ' οὐ ἄντρας σ'.

Μέ τήν πεθερά της ἡ Παναγιοῦ τά πάγαινε σάν τή γάτα μέ τό σκύλο.

— Μαρή, γιατί τό ξεκένωσες τό φαῖ, ποῦ τό πήγες; στη μάνα σ' τή ψωμόλυσσα πού βρωμᾶνε τά χνώτα της ἀπό τήν πεῖνα ἢ πουθενά ἄλλοῦ;

— Ρέ ἄει στό γερο-διάτανο, γκλαφνάρ' τοῦ κερατᾶ πού τοῦ πᾶς σάν τοῦ Κιρκάσκου σκυλί, ξεφόρτωσέ με ἀπό τό κεφάλι μου καί σύ καί τό φαῖς.

Ὅταν ἔφευγε κρυφά ἀπό τό σπίτι ἡ ἀργοῦσε ἡ πεθερά μονολογοῦσε.

— Ἐχουμε τώρα τή θυγατέρα τσ' Πανώργιας τή κλεισοπόρτισα, τή ρουσπού, τή ξεμπουρδαλισμένη, τή πτανο-Παναγιοῦ, πού σεργιανάει στίς ροῦγες καί γυρίζ' μέ τά σκυλιά, ἡ σκυλοπηδημέν', ἡ λυσσάρα πού δέν ἀφήν' ἄντρα γιά ἄντρα, οὔτε γάτα σερνικιά. Φταίει ὅμως οὐ προυκουμένος ὁ γιός μ' ποῦθελε ὁμορφίες, δέν πήγει ν' πάρ' νιά φτωχιά, μιά ἄσχημ', νιά γιουθιχάρα, π'λέει οὐ λόγους, νά βάλ' στό σπίτι τ', στό νοικοκυριό μας.

— Μαρήν νυφάρια;;, σεργιανᾶς οὐλ' νύχτα, μαζώξ' στό σπίτι σ'

στό ρημαδιακό σ', πλύνε τά σκουτιά τ' ἄντρος σ' κι τράβα νά ἰδεῖς τί καν', ποῦ σκυλοπαιδεύεται σέ ξένη στάνη ρουγιασμένους.

– Οὔτε ἄντρα ἔχω, οὔτε σπít', τί μ' ἔκλεισε δῶ μέσα σέ τέσσε-
ρους τοίχους νά σᾶς γεροκομήσω; Ἄμα ἦταν ἄξιος νά καθότανε
ἐδῶ, νά δουλεύαμε στήν περιουσία μας, πλάτη μέ πλάτη καί μέ δυό
ξυνάρια ὁ καθέννας, πού λέει ὁ λόγος, νᾶχα κι γώ ἄντρα κι τό σπít'
νοικοκύρ'. Ὅχι νά σεργανάει κοντά στήν κολαντέρα τήν προβατίνα
τῶν Καλόγερων μέ χιόνια καί μέ χάβρες γιά ἓνα κομμάτι ψωμί καί
νά τόν τρώει ἡ βρώμα καί ἡ ἀπλησιά.

– Ἐάν ἔρθ' οὐ ἄλλους, μαρή, θά τά μάθ' τά χαμπέρια σ'. Θά τά
πῶ μέ τό ν καί μέ τό σ.

– Ρέ θά φύγω ἀπό δῶ μέσα καί θά σᾶς φᾶνε τά σκουλήκια τά
μαυρομάτικα, θά σοῦρνεστε μέ τήν κοιλιά καί δέν θᾶχετε κανένα νά
σᾶς φέρει μιά χλιαριά νερό, εἶπε ἡ Παναγιοῦ καί βγήκε ἀπό τό σπίτι.

Καί ἡ πεθερά ἀπό πίσω τήν φασκέλωνε μέ χέρια καί μέ πόδια.

– Στά τσακίδια νά πᾶς, στοῦ πίσου ἥλιο - Πανάθεμα τοῦ πατέ-
ρα'ς τοῦ κερατά, πανάθεμα τόν Χαζογιαβρούτα πού σέ ξεμινήτευ-
σε καί σέ βάλαμε στήν περιουσία μας, στό βιός μας - Πτανοπανα-
γιοῦ, λυσσάρα, ξεμπουρδαλισμένη.

Οἱ γέροντες τοῦ χωριοῦ κάθονται στό πεζούλι τοῦ γέρου-Κλώ-
τσα λιάζουν τά ρυτιδωμένα πρόσωπά τους, παίζουν τά βαρειά κε-
κριμπαρένια κομπολόγια, πίνουν κανά ρακί καί σιγανοφιθυρίζουν:

– Βρέ τί διαβολ'θήλυκο εἶναι αὐτό, τί ζαβατάρρα γίδα εἶναι αὐτή,
ρέ τί ἀποκαῆς φοῦρνος εἶναι αὐτή;

– Ρέ αὐτή θέλ' δαυλί ἀναμμένο στό πράμα τσ'. Εἶναι ἀνεχόρτα-
γη, ἀθαράπαγ' σκύλα εἶναι. Βράζ' τό αἷμα τσ' κι τ' ἀστήθι τσ' φου-
σκῶν', εἶναι βλέπ'ς ἀποκαῆς ὁ φοῦρνος, καλά τό εἶπες! Ρέ καλά τό
λέγανε οἱ παπποῦδες μας «ἀμπέλ' στή στράτα κι ὁμορφη γυναίκα
νά μή ζηλέψεις».

– Κρίμα στά γονικά τσ'.

– Κρίμα στόν ἄντρα της πού τόν τρώει ἡ ψείρα καί ἡ ἀπλησιά,
γιά νά φέρ' ἓνα κομμάτι ψωμί στό σπίτι, νά ζήσουν, κι οὐ πάσα
ἔνας λέει τοῦ μακρύ του καί τοῦ κοντό τ'.

Οἱ γριές τοῦ χωριοῦ κάθονται στίς γειτονιές, γνέθουν, πλέκουν
δαντέλλες γιά τίς βελέντζες καί κοτσομπολεύουν.

– Μαρή, δέν βλέπ'ς αὐτή, ἡ προκομένη, ἡ Παναγιοῦ ντέ, δέν μα-
ζώνεται στό ρημαδιακό τσ' κι' οὔλου σεργανάει σά κάτ' γιά σκλιά,
δέν τῶχ' γιά ἀράδα.

– Γιατί, μαρή, ἔχ' ἄντρα ἢ καὶ μενούλα; ἀπάντησε ἡ γριὰ Ἀγγέλω, ἡ γεροντότερη. Τί θές, νά κάθεται μέσ τό σπιτ' μέ δυό κούχτια;

– Βράζ' τό αἶμα τσ' κι οὐ νοῦς της θολών', γι' αὐτό παίρνει τά παράνταλα καί ξεστρατίζει, ἀπάντησε ἡ Χάιδω.

– Μπὰς καί ἡ ἴδια τό θέλ', τό καταλαβαίν'; χάνει τά λογικά της, χάνει τό μπούσουλά της - ἄλλοῦ τήν πάει τό μυαλό τσ' κι ἄλλοῦ τά βήματά της, πρόσθεσε ἡ Σερφίνα.

– Νά μή παντρεβότανε, νά μή ἔβαζε καπιστράνα καί χαβιά στό κεφάλι της, εἶπε ἡ Κρουστάλω, τοῦ τσέλιγκα ἡ γυναίκα.

– Νά, μαρή, λές καί τοῦτο, λές καί τ' ἄλλο κι ἂν οὐ ἄντρας τσ' εἶναι σπασμένος, εἶναι ἄχρηστος, ἀνίκανος κι δέν καταλαβαίν' τίς ὑποχρεώσεις του.

– Τώρα πές μ' ποιός εἶναι ὁ φταίχτης; εἶπε ἡ Φέγγω, ἡ θειά τῆς Παναγιούς.

Ἡ Παναγιοῦ πολλές φορές ἀγαναχτοῦσε καί φώναζε δυνατά:

– Πανάθεμα τόν πατέρα μου, πού μοῦδωσε τό ξωχίτη. Δέν μοῦ δινε ἓνα γύφτο νάχω δίπλα μου, στήν ἀγκαλιά μου, νά μοιράζομε τήν στάχτ' ἀπό τήν παραστιά μας.

Χειμῶνιασε. Τά πράματα ὁσμίστηκαν τόν καιρό καί μέ τήν οὐρά στά σκέλια καί τό κεφάλι κάτω, τρέχουν γιά τά χειμαδιά. Ὁ Σκουτέρης ἀποτραβήχτηκε στό Μοναστήρι. Ὁ Λκάς κοντά στά Καλοερκά τά πρόβατα στό Μελίσσι.

Πλησιάζουν οἱ γιορτές. Ἀποφάσισε νά πάει στό χωριό ν' ἀλλάξει καί νά δει κι αὐτή γυναίκα του πού παραπονιότανε γιά τήν ὑγεία της.

Ἦρθαν οἱ ἅγιες μέρες τῶν Χριστουγέννων. Ὁ Λκάς φόρεσε τά καλά σκουτιά καί βγήκε στήν ἀγορά.

Τό γιόμα Παραμονή τοῦ Ἐτοῦ καθήσανε γυρωβολιά ἀπό τό τραπέζι κοντά στήν ἀναμμένη σόμπα μέ τά ξύλα στό μαγαζί καί ξεκίνησαν τό 31, στήν ἀρχή μέ σύκα τσοπέλας καί ἀργότερα φούντωσε τό παιγνίδι, ἡ ἀγωνία καί τό χτυποκάρδι ἔδινε καί ἔπαιρνε.

Ὁ Μῆτρος ὁ τσέλιγκας ὄλο φούσαγε καί ξεφούσαγε γιατί ἔχανε, ἔβριζε καί μούτζωνε.

– Ἐλα, Λκά, καί σύ νά παίξεις, εἶπαν οἱ χωριανοί του.

– Ἐμένα μοῦ τρέχει τό χαρτί τ' Ἀη-Βασιλεῖοῦ, τοῦ Ἐτοῦ, φαίνεται δέν μέ πουλυσυμπαθεῖ ὁ Κστός γιατί τόν βρίζω κι μί τρικλου-πουδιάζ'.

Οἱ γέροντες καθόντουσαν παράμερα, παίζανε τά βαρειά κεχρι-

μπαρένια κομπολόγια τους, πίνανε κανά κονιάκ καί κουβεντιάζανε.

— Κακό πράμα τό χαρτί, λέγανε. Δέν στεργιώνει σπίτ', εἶνι νιά φαῖ καί δέκα χάσ'μο. Ἐχ' κλείσ' πουλλά σπίτια, ἔχνει χαθεῖ πιριουσίες σί νιά βραδιά.

Ἄλλος πάλι ἔλεγε:

— Ρέ ἔχουν γεμίς' οἱ φυλακές ἀπού χαρτοπαίχτες, χαρτουκλέφτες καί ἐγκληματίες.

— Ρέ πετᾶτε τα ἀπ' τά χέρια σας.

— Ρέ ἀφοῦ βρουμάει τό στόμα σας ἀπ' τῆ πεῖνα, τί τά θέλετε αὐτά τά καταραμένα στά χέρια σας;

Ἄλλος ἔβαζε πάνω στόν ἄσσο ἓνα βαρέλι τυρί καί αὐτός πού ἦταν μάνα τόν ρώταγε περιπαιχτικά:

— Δέν μ'λες, Κώστα, τοῦ τυρί ἔχ' ἄρμ';

Ἄλλος πάλι ἔβαζε πάνω στό 4 ἓνα φόρτωμα καλαμπόκι καί αὐτός πού ἔκανε χαρτιά (ἡ μάνα) τόν ρώταγε εἰρωνικά:

— Δέ μοῦ λές, Παναώτ', τῶχ'ς κοσκινήσ' τό καλαμπόκ', ἥ θά μ' δώσεις αὐτό πῶχ'ς γιά τσ' κότις;

Ἄλλος ἔβαζε πάνω στό 2 ἓνα σακκί κουκιά καί οἱ ἄλλοι πού κάνανε χάζι μέ την ἀγωνία του, τόν ρώταγαν:

— Ἄντριά, εἶνι βραστερά τά κουκιά;

Μοιράζει χαρτιά ἡ μάνα καί στό Λουκᾶ δίνει ἄσσο. Δέν ἔχει ὅμως ἄλλα χρήματα νά βάλ' ἐπάνω, πού ἔχει πολλές πιθανότητες νά κερδίσει καί νά πάρει πίσω τά λεφτά του.

Ζητάει δανεικά. Κανένας δέν τοῦ δίνει, εἴτε γιατί δέν εἶχανε εἴτε γιατί τό θεωροῦσαν γρουσουζιά νά δανεῖζεις πάνω στο παιχνί-δι.

Ἡ μάνα πού μοίραζε χαρτιά ρωτάει τό Λουκᾶ:

— Τί πάει ἀπάνω ὁ ἄσσο;

— Ἐκατό δραχμές, λέει ὁ Λουκᾶς.

— Τά λεφτά ἐπάνω.

— Δέν ἔχω, ἀπάντησε ὁ καὶ μένος ὁ Λουκᾶς.

— Τότε, Λκά, νά βάλ'ς ἀπάν' στόν Ἄσσο τό πράμα τῆς Παναγιούς.

Κεραυνός ἔπεσε. Ἀρπάζεται ὁ Λουκᾶς, σηκώνεται ὀρθιος, ἀδράζει μιά καρέκλα καί τό σπάει τό κεφάλι τοῦ Θεοδωρῆ (τῆς μάνας).

— Σιγά, μωρέ, σοῦ θίξαμε τήν παρθένα, ἀφοῦ ρέ οὐλους οὐ κό-σμούς τό ξέρ' ὅτ' πειράζ' μέ τό Σκουτέρ' τ' Μουναστηριοῦ κι μί τούν

Καλ'βόγιαννου, οὐ κόσμους τόχει τούμπανο κι σύ κρυφό καμάρ'.
Ἄνοιξε, καϋμένε, τά μάτια σ'!

Χάθηκε τό φεγγάρι καί μπήκε μέσα στά σύννεφα νά κρύψει τήν ντροπή του. Σέ λίγο ὁ ἥλιος θά διώξει τό σκοτάδι καί θά φανερώσει ὅλες τίς ἀσχήμιες τῆς νύχτας.

Ἔφυγαν καί οἱ γέροντες, πᾶνε στό ρέμα νά βγάλουν τ' ἄντερά τους ἀπό ἀηδία καί ντροπή.

Ὁ Λουκάς βγῆκε ἀπό τό μαγαζί· σά μεθυσμένος, ἀλλοῦ ἤθελε νά πάει καί ἀλλοῦ τόν πηγαιναν τά βήματά του.

Τά σκυλιά, πού μανιασμένα γαύγιζαν, δέν τ' ἄκουγε.

Ἦθελε ν' ἀνοίξει ἡ γῆ νά τόν καταπιεῖ.

Πάει στό σπίτι, ἀδράζει τό τσεκούρι. Κεῖνη τήν ὥρα ἡ Παναγιοῦ κοιμόταν καί κάποιο κακό ὄνειρο ἔβλεπε καί ἔκλαιγε.

Ἀναδεύτηκε κάτω ἀπό τά βαρειά χειμωνιάτικα σκεπάσματα. Ἄκουσε τήν πόρτα πού ἄνοιξε μέ πάταγο. Πέταξε τίς βαρειές τσέργες ἀπό πάνω της καί ἐτοιμαζόταν νά σηκωθεῖ ἀπό τό πάτωμα νά ὑποδεχθεῖ τόν ἄντρα της.

Τήν ὥρα ἐκείνη μέ τόν τσίτσκα τοῦ τσεκουριοῦ τή χτύπησε δυνατά στά νεφρά, ἀκούστηκε μέσα στή σιγαλιά τῆς νύχτας ἓνα «ῶχ» καί ὅλα τελείωσαν!

Μόνο τά σκυλιά τῆς ρούγας ὁσμίστηκαν τό φονικό καί οὐρλιάζαν ἀπό πόνο!

Ἀφρός ἔβγαινε ἀπό τό στόμα τῆς πεντάμορφης Παναγιοῦς καί σέ λίγο σφράγισαν τά ὄμορφα ἀμυγδαλωτά της μάτια!

Μιά σπίθα ἀπό τό ἀναμμένο τζάκι πετάχτηκε, κράτησε λίγα δευτερόλεπτα φώτισε τό ἀνθρώπινο κουρέλι καί ἔσβησε ἀπότομα ἀπό ντροπή καί ἀηδία!

Τήν ἄλλη μέρα στήν κηδεῖα της, ἡ πεντάμορφη Παναγιοῦ ξεκουράζεται μέσα στή νεκροκάσα, χωρίς πόνους καί πάθη, ὁ παπᾶς θά πεῖ, «ἐπλανήθεις ὡς πρόβατο ἀπολωλός». Οἱ δέ χωριανοί μετανιωμένοι τήν ὥρα αὐτή βρῆκαν τήν εὐκαιρία νά τή φιλήσουν, νά ζητήσουν συγγνώμη καί νά τή ράνουν μέ τά καυτά δάκρυά τους.

Ὁ Λκάς μέσα στό κλάμα, τίς ἐνοχές του καί τήν παραζάλη του θ' ἀκουστεῖ, ἀντί συγχώρεση καί μεταμέλεια νά λέει: Καί ἔγω κακό χειρόβουλο καί σύ κακό δεμάτι!

1η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΓΙΟΡΤΗ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

*Τοῦ Ἀριστείδη Χρ. Πετρόπουλου
(Σκαρμισσιώτη)*

Ἡ θέσπιση τῆς 1ης Ὀκτωβρίου ὡς Παγκόσμια γιορτὴ τῆς τρίτης ἡλικίας ἀποτελεῖ μιὰ ἱερὴ γιορτὴ καὶ στὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία καταδεικνύει μὲ τὸν πλέον εὐγλωττο τρόπον τὴν θεμελιώδη σημασία πού εἶχε αὐτὴ ἡ γενιά σημερινή λεγόμενη τρίτη ἡλικία γιὰ τὴν με-
ταξέλιξη τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Εἶναι αὐτοὶ πού στά παιδικὰ μας χρόνια θέρμαιναν τίς καρδιές μας καὶ ὁδηγοῦσαν τὰ βήματά μας στό σωστό δρόμο. Εἶναι αὐτοί, πού θυσιάσαν τὰ νειάτα τους, τὰ καλύτερα χρόνια τῆς ζωῆς τους στοὺς δυό πολέμους, εἶναι οἱ ἴδιοι, πού πολέμησαν γιὰ νὰ ζήσουν οἱ ἐπόμενες γενιές ἐλεύθερα. Εἶναι αὐτοί, πού ἔγιναν γέφυρες πού μετέφεραν σέ κάθε νέα γενιά τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα καὶ τίς παραδόσεις. Εἶναι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι στέριωσαν τὸ ὑπάρχον οἰκονομικὸ καὶ κοινωνικὸ οἰκοδόμημα καὶ γονιμοποίησαν τὴν κοινωνικὴ μας ζωὴ, μὲ ὑψηλές ἰδέες καὶ ὑψηλὰ ἰδανικά.

Τὰ ἰδανικά τῆς ὑπεράσπισης πατρίδας, Ἐθνικῆς Ἀνεξαρτησίας, τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Ἐλευθερίας. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, οἱ ἀποτραβηγμένοι ἀπὸ τὴν δραστηριότητα καὶ τὴ δημοσιότητα, φορτωμένοι μὲ τὴν πείρα καὶ τὴ γνώση, μποροῦν νὰ καταστοῦν οἱ πιὸ εἰλικρινεῖς καὶ ἀνιδιοτελεῖς χρονικογράφοι τῆς ἐποχῆς μὲ τίς αὐθεντικὲς καὶ αὐθόρμητες διηγήσεις τους πού μποροῦν, νὰ διδάξουν τὸ ἀλφαβητάρι τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ, νὰ ἐμφυσήσουν στὴ νιότη τὸ πάθος γιὰ τὴ δημιουργία καὶ τὴν παλινόστηση τῶν ἀξιών.

Τὸ σχολεῖο τῆς ζωῆς τὰ δίδασκε πὼς ἡ ἐλευθερία καὶ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα δέν ἀγοράζονται, ἀλλὰ οὔτε πουλιοῦνται, γιὰτί μέσα σ' αὐτὰ πηγάζουν τὰ ἰδανικά πού μπαίνουν μέσ' στίς καρδιές μας καὶ μιλᾶνε γιὰ ἀνθρώπινες εὐαισθησίες, ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια καὶ οἰκογενειακὸ θεσμό. Τὰ διδάγματα καὶ οἱ ἐμπειρίες πού ἀπέκτησαν τοὺς ἔμαθαν νὰ παλεύουν καὶ νὰ μοχθοῦν γιὰ ἓνα καλύτερο αὐριο. Κάθε ρυτίδα στό πρόσωπό τους σήμερα, ἦταν ἓνας

ἀγῶνας γιά νά πραγματοποιήσουν τά ὁράματα καί τά ὄνειρά τους. Οἱ προσπάθειές τους καρποφόρησαν. Πέτυχαν νά προσφέρουν μιὰ ἐλεύθερη καί εὐήμερη Ἑλλάδα στούς νέους μας γιά νά ζοῦν ξέγνοιστα καί καλύτερα. Ἀπόμαχοι πλέον τούς βλέπουμε νά ἔχουν ρίξει ἄγκυρα σάν ταλαιπωρημένα καί θαλασσοδαρμένα πλοῖα πού τά ἔχουν χτυπήσει οἱ θάλασσες καί οἱ καιροί! Σήμερα τά ἄτομα αὐτά τῆς τρίτης ἡλικίας δέν ζητοῦν πολλά. Λίγη φροντίδα καί ἕνα πιά ἀνθρώπινο οἰκογενειακό περιβάλλον, νά μήν εἶναι στήν ἀπομόνωση τῶν ζωντανῶν. Σ' αὐτό τό βάσανο τῆς μοναξιᾶς καί τῆς ἀνημποριᾶς. Ἄς μήν τούς λείψει τό χαμόγελο ἀπό τά χεῖλη τους. Ὁ Διογένης λέει «δέν ὑπάρχει τί τό χειρότερο ὁ παραγκωνισμός στόν ἀνῆμπορο καί ἄρρωστο». Ὁ νεοπλουτισμός ἄλλαξε τήν ψυχή μας, τίς καρδιές μας. Δυστυχῶς πολλοί νέοι σήμερα ἔχουν αὐτή τή νοοτροπία. Τί θέλουν οἱ γέροι μας: κάποια συνταξοῦλα ὑπάρχει, λεφτά ἔχουμε, ἄς τούς βάλουμε σ' ἕναν οἶκο εὐγηρίας.

Πόσο λίγη ἀνθρωπογνωσία πρέπει νά διαθέτουν οἱ ἀνθρωποι!!! Γι' αὐτό καί ξεφύτρωσαν τόσοι οἶκοι εὐγηρίας σάν μανιτάρια, στά βόρεια προάστια τῆς Ἀττικῆς (Βριλήσσια, Πεντέλη) ἀλλά καί στά παραλιακά (Γλυφάδα, Βούλα κ.λπ.). Μπορῶ νά πῶ ὅτι τά ξενοδοχεῖα αὐτά πού ἔχουν μετατρέπῃ σέ οἴκους εὐγηρίας εἶναι καλά, διαθέτουν καλά δωμάτια, ἀνετους χώρους, προαύλια, πρασινάδες, φαγητό κ.λπ. Ὅσο καλός ὅμως καί νά εἶναι ὁ οἶκος εὐγηρίας δέν μπορεῖ μέ τίποτα νά ἀντικατάστησει τή ζεστασιά τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ παππούς καί ἡ γιαγιά θέλουν τά ἐγγόνια τους. Τά παιδιά θέλουν τόν παππού, τή γιαγιά. Ὁ ἡλικιωμένος νοιώθει ἀποξενωμένος.

Τήν πίκρα πού ἔχει στήν ψυχή του δέν τή δείχνει. Ὅχι, δέν μποροῦν νά καταλάβουν τά παιδιά του, κάνει τόν εὐχαριστημένο πάλι γιά χάρη τῶν παιδιῶν.

Γι' αὐτό κάποτε σέ μιὰ συνέντευξη σέ θέματα οἴκων εὐγηρίας, ὁ τότε Ὑπουργός Ὑγείας καί Πρόνοιας, σέ μιὰ ἐπίμονη ἐρώτηση δημοσιογράφου, εἶπε: «Ἄς βρεθεῖ μιὰ γωνιά στήν καρδιά μας καί στό σπῖτι μας γιά τό γέροντα γονιό μας. Ἄς σφιξοῦμε τό χέρι σ' ὅλους τούς γονεῖς τοῦ κόσμου κι ἄς τούς εὐχαριστήσουμε γιά ὅλα ὅσα μᾶς ἔδωσαν καί γιά ὅ,τι μᾶς ἔμαθαν». Ἄς μήν εἴμαστε ἀδιάφοροι, ἄς νοιαζόμαστε γιά τούς γονεῖς, πού μᾶς χάρισαν τό σπουδαιότερο ἀπ' ὅλα, τή ζωή. Γιατί ἄς μήν ξεχνᾶμε πῶς ἂν δέν ἦταν αὐτοί, ὅλοι ἐμεῖς δέν θά εἴμασταν τίποτα.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

*Τοῦ Ἀριστείδη Χρ. Πετρόπουλου
(Σκαρμυτσιώτη)*

Πρῶτος μήνας τοῦ Φθινοπώρου. Ἡ ζωὴ μετὰ τὴν καλοκαιρινὴ ἀνεμελιά, ἐπιστροφή στίς πόλεις. Ἡ ἐπαρχία, τὰ χωριά, τὰ νησιά, οἱ ἀκτές βρίσκουν τὴν ἡσυχία τους καὶ τὴν ἐρημιὰ τους. Σεπτέμβριος, κάθε «κατεργάρης (ἐργαζόμενος) στὸν πάγκο», ὅπως λέει καὶ ὁ λαός.

Κοντὰ στὴν δευτέρη ἐβδομάδα του, ζωντανεύουν καὶ τὰ σχολεῖα, γεμίζουν καὶ πάλι μέ τίς παιδικές καὶ νεανικές φωνές τῶν μαθητῶν.

Ἀνάμεσα ἐκεῖ κοντὰ τους οἱ δάσκαλοι καὶ καθηγητές τους. Ἐναρξῆς σχολικῆς χρονιάς. Σήμερα, ὕστερα ἀπὸ 50 χρόνια, σκέπτομαι πόσο σοφοί, πόσο μετρημένοι, πόσο σώστοι λειτουργοὶ ἦταν. Μιά ρήση, ἓνα πιστεύω πού μᾶς ἐμφύσησαν οἱ δάσκαλοι, οἱ καθηγητές μας. Ἐνα σεβασμό, μιὰ ἀγάπη, πού δύσκολα διακρίνεις στίς σημερινές σχέσεις μαθητῶν - δασκάλων.

Θυμᾶμαι τὴν ὑπερηφάνειά τους, μέ τί ἀγάπη καὶ μέ τί πίστη, μᾶς ἐδίδασκαν ὅτι «εἰ οὗτος εἶ σοφός ὥστε λεληθεσαι μητρός σε καὶ πατρός σε καὶ ἀπάντων προγόνων τιμιώτερον καὶ ἀγιώτερόν ἐστί ἢ πατρίς καὶ ἐν μείζονι μοῖρα καὶ παρά θεοῖς καὶ παρά ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσι».

Γιατί ὁ ἄνθρωπος χωρίς πατρίδα, χωρίς κράτος, δέν ἔχει οὔτε οἰκογένεια οὔτε σπίτι οὔτε πιστεύω, οὔτε χθές, οὔτε ἱστορία, οὔτε αὔριο, οὔτε μέλλον.

Τό ἔλεγαν αὐτοὶ οἱ πλέον ἀδικημένοι δημόσιοι ὑπάλληλοι, πού γιὰ νά μὴν φθειρεται τό μοναδικό σακκάκι τους φοροῦσαν τό πρόσθετο μαῦρο μανίκι. Ἰδιαιτέρα μαθήματα πολὺ σπάνια ἔδιδαν. Προσπαθοῦσαν νά μᾶς μεταδώσουν «ἀπὸ ἔδρας», προσπαθοῦσαν νά μᾶς διδάξουν στό σχολεῖο.

Προσπαθοῦσαν νά μᾶς μάθουν ὅτι «ὁ ἐργατικός ἄνθρωπος τὰ κοράλια τ' ἀναζητᾷ στό πέλαγος κι ὄχι στ' ἀκρογιάλια».

Θυμᾶμαι ὅταν ἔμπαινε στὴν αἴθουσα ὀρμητικά ὁ φιλόλογος μέ

τόν χάρακα καί τό ἀπουσιολόγιο στό χέρι καί βροντοφώναζε ὅτι «ὁ ἄνθρωπος ἄν τόν ἰδρῶτα του δέν χύσει, ποτέ ἡ διαμαντόπετρα δέν θά λαμποκοπήσει».

Θυμᾶμαι μέ νοσταλγία τόν σεβασμό πού νοιώθαμε γιά τά πρόσωπά τους, γιά τή θέση πού εἶχαν, γιά τό θεσμό.

Θυμᾶμαι τίς φωνές μας, τούς καυγάδες μας στήν τάξη, ἥ καί μόλις ἔμπαινε ὁ καθηγητής τήν «βουβαμάρα μας».

Θυμᾶμαι μέ τί θέρμη πού μᾶς μιλοῦσαν γιά τήν Ἑλλάδα, γιά τήν ἱστορία, γιά τίς δύσκολες ὥρες πού περνούσαμε, γιά τήν πίστη τους γιά ἓνα καλύτερο αὔριο. Τότε ἄγνωστες οἱ ἀπεργίες, ἀποχές, στάσεις ἐργασίας, καταλήψεις καί ἀνακαταλήψεις παρόλο πού καί τότε ὑπῆρχαν φρονοῦντες καί ἀντιφρονοῦντες καί μάλιστα σέ μεγαλύτερο ἀριθμό καί διαφορά ἰδεῶν.

Θυμᾶμαι τόν γυμναστή πού ἄρχιζε πάντα τό μάθημά του μέ τήν φράση «Νοῦς ὑγιής ἐν σώματι ὑγιῇ». Προσπαθοῦσε νά μᾶς μυήσει τήν ἀγάπη γιά τόν ἀθλητισμό καί ἔβγαζε σωστούς ἀθλητές, πρωταθλητές, ἀγνοούς φιλάθλους.

Θυμᾶμαι μέ τί χαρά μᾶς ἔλεγαν γιά ἐπιτυχίες τῶν μαθητῶν τους εἴτε στήν ἐπιστήμη εἴτε στή ζωή, ἔβλεπες τά μάτια τους τήν εὐτυχία, γιατί πίστευαν ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῶν μαθητῶν τους ἦταν καί ἡ δική τους ἐπιτυχία, γιατί ἦταν ἀποτέλεσμα καί τῆς δικῆς τους προσπάθειας.

Σήμερα ἄραγε τί γίνεται; Δέν σκέπτομαι νά κάνω ἀντιπαράθεσεις, συγκρίσεις.

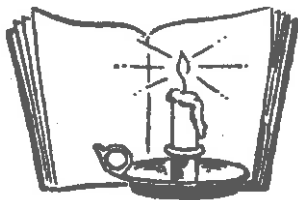
Δέν μπορῶ νά κρίνω. Δέν θέλω νά βρεθῶ ἀπογοητευμένος.

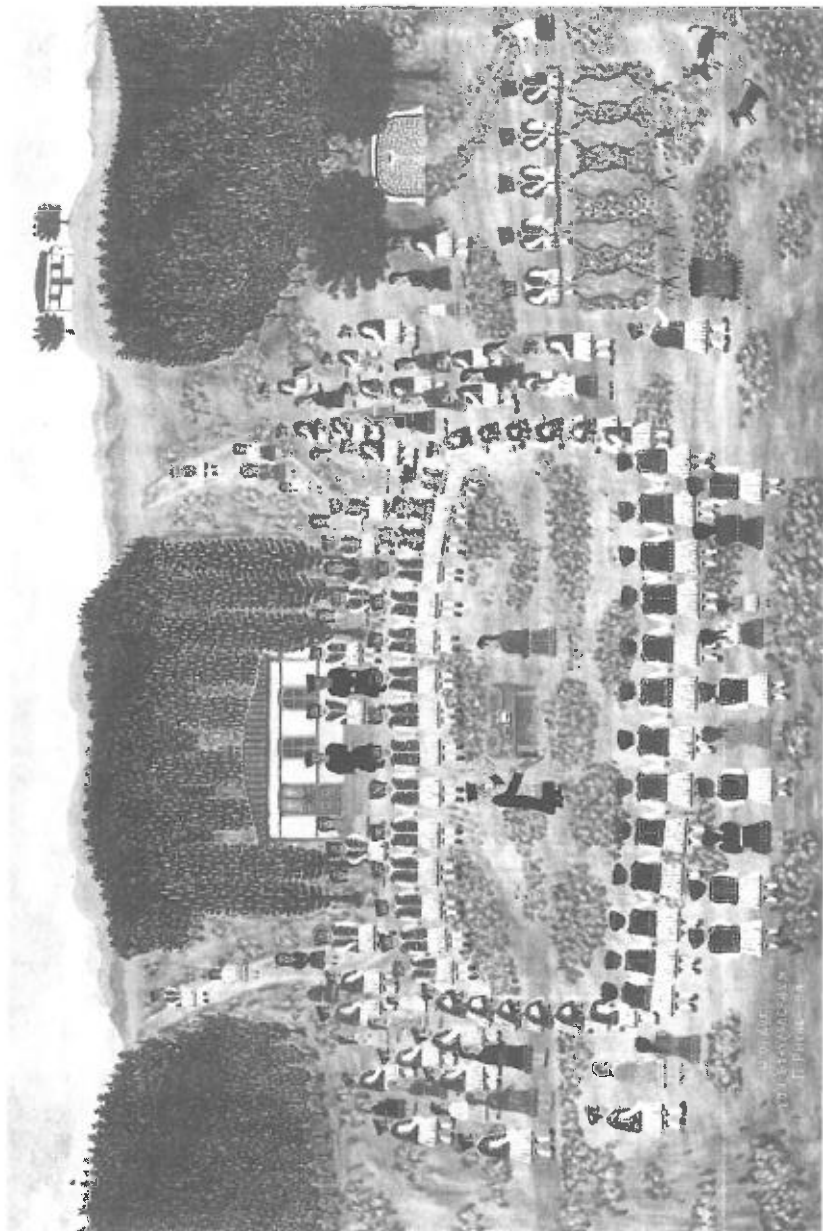
Δέν πρέπει, κατά τήν γνώμη μου, νά φέρω σέ δύσκολη θέση τήν συμπαθῆ τάξη τῶν ἐκπαιδευτικῶν. Τήν ἀγάπη, τήν ἀξία, τόν σεβασμό, τόν ἐμπνέει, τόν μεταδίδει ὁ ἴδιος ὁ δάσκαλος, ὁ καθηγητής. Τήν ἀγάπη πρὸς τήν οἰκογένεια, τό κράτος, τήν δουλειά, τήν εὐνομία τήν διδάσκει ὁ δάσκαλος - καθηγητής ἀφοῦ πρῶτα αὐτός ἐφαρμόζει. Αὐτός πρέπει νά εἶναι παράδειγμα πρὸς μίμηση καί ὄχι πρὸς ἀποφυγή. Τήν θεωρία, τά μαθήματα τά ἐφαρμόζουν πρῶτα οἱ δάσκαλοι.

Οἱ δάσκαλοι πρέπει νά γνωρίζουν ὅτι δέν κάνουν ἐπάγγελμα ἀλλά λειτούργημα, ὅτι κι αὐτοί πέρασαν ἀπό τή θέση τοῦ θρανίου, κάποτε ὅτι κάποιον δάσκαλό τους θά εἶχαν ἐκτιμήσει καί ἀγαπήσει γιά τήν προσφορά του, ἄς προσπαθήσουν νά τό μιμηθοῦν. Μήν ἀπογοητεύετε τούς μικροὺς μαθητές, σᾶς χρειάζονται, σᾶς ἔχουν

ἀνάγκη, μεταδῶστε τους τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ζωὴ, πρὸς τὴν οἰκογένεια, πατρίδα, θρησκεία. Ἐάν τὸ κατορθώσετε, τότε ἔχετε ἐπιτύχει ὅπως ἐπέτυχαν πολλοὶ πρὶν ἀπὸ ἐσᾶς.

Ὁ Μέγας Ἀλεξάνδρος ἐκτός ἀπὸ τίς κατακτήσεις του, τὴν διάδοση τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν ἐγγύς καὶ μακρινὴ Ἀνατολή, μᾶς κληροδότησε καὶ τὴν γνωστὴ ρήση του γιὰ τὸν σοφὸ δάσκαλό του, τὸν Ἀριστοτέλη: «Εἰς μὲν τοὺς γονεῖς μου ὀφείλω τό ζεῖν, εἰς δέ τό δάσκαλό μου τό εὖ ζεῖν».

Ὅρκος τῶν σταυραδερφῶν, 1994 (λάδι σέ μουσαμά 90x120).
Πίνακας τοῦ Ναΐφ Ζωριανίτη λαϊκοῦ ζωγράφου κ. Γιώργου Ἰ. Ρήγα.

ΑΔΕΡΦΟΠΤΟΙ ΚΑΙ ΣΤΑΥΡΑΔΕΛΦΙΑ

Τοῦ Γιάννου Ζωριάνου

Στό «καλό δωμάτιο», ἐπάνω, στὸν τρίτο ὄροφο τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Ρήγα Ρήγα (= οἰκογενειακό ὄνομα, πού ἐνδημεῖ στοὺς Ζωριά- νους - Δωρίδας, ἀπὸ τὰ ὑστεροβυζαντινά χρόνια), στό χωρὸ τῆς «Ἀγορᾶς» τοῦ χωριοῦ, ἐκεῖ πού ἦρθε κι ἐγκαταστάθηκε νύφη ἡ Νι- κο-Ρήγαινα, πρὶν ἐκατὸ κι ἀκόμα χρόνια, νά εἰποῦμε, ντύθηκαν νυ- φάδες θυγατέρες κι ἐγγονές τῆς, καὶ ξεκίνησαν γαμπροί, γιοί κι ἐγγονοί, (δωμάτιο σπιτιοῦ σωστή χελιδονοφωλιά).

Ψηλά στό καρφί τοῦ τοίχου, ἀνάμεσα στό παράθυρο καὶ τὴν μπαλκονόπορτα τοῦ νότου, ἀπὸ πολλές δεκαετίες ἔμενε ἐκεῖ κρε- μασμένο, ἓνα παλαιό κάδρο - οἰκογενειακό κειμήλιο - τῆς τελευ- ταίας ὁμαδικῆς «ἀδελφοποίησης» στοὺς ὀρεινοὺς Ζωριάνους, κατὰ τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 19ου αἰώνα!...

Καλοσυνᾶτος καὶ πρόθυμος ὁ νοικοκύρης, τὸ ξεκρέμασε μέ προσοχή, τὸ σκούπισε, χωρὶς καὶ νά μπορεῖ νά κρύψει τὴ συγκίνη- σή του καὶ τὸ ἔφερε, νά τὸ ἐπιδείξει στοὺς ἐπισκέπτες του, στὴν παρέα μας, πού στό ἄνετο, ὑπερυψωμένο, δέντρινο, εὐρύχωρο, μα- κρόστενο μπαλκόνι, τὸ μακρὺ ὅσο καὶ τὸ μῆκος τοῦ σπιτιοῦ κι ἄγναντερό πρὸς τὸν ἐλατιά τοῦ Βλαχοβουνιοῦ - χαρακτηριστικό «σῆμα κατατεθέν» τῶν Ζωριανίτικων σπιτιῶν, πού ἓνα σύνολο οἰκιστικῶν τους ἰδιομορφιῶν ἀνάγκασε τὴν Πολιτεία νά χαρακτηρί- σει τοὺς Ζωριάνους «παραδοσιακό οἰκισμό».

Ἀπολάμβανε τῆς φιλοξενίας τοῦ ἀρχοντικοῦ, τῆς συνοδευόμε- νης ἀπὸ μικρὸ κάνιστρο γεμᾶτο φρεσκοκομμένες, καλογινομένες καὶ καλοπλυμένες, νόστιμες, κιτρινωπές «Κοντοῦλες»...

- Καθὼς μᾶς ἔλεγε ὁ μακαρίτης, ὁ πατέρας μας, ἄρχισε νά μᾶς ἐπεξηγεῖ ὁ Ρήγας Ρήγας (τοῦ Νικολάου), τὸ κάδρο δείχνει τοὺς ἀδελφοποιτοὺς τοῦ παππούλη μας, γύρω στὰ 1880... Δείχνει εἴκοσι ἔξη ἄτομα ἀδελφοποιημένα κι ἀνάμεσά τους τὴ «Σταυραδελφή» τους, τὸ κοριτσάκι μέ τὰ ἄσπρο τσεμπέρι καὶ τὰ μαῦρα μαλλιά τὰ χωρισμένα στὴ μέση μέ ὁλόσια χωρίστρα... Ἦταν ὁ ἀθῶος παιδι- κὸς μάρτυρας τῆς ἀδελφοποιτιᾶς, πού «τηροῦσε τὰ ἄτυπα πρακτι-

κά», γιά πολλά - πολλά χρόνια, ἀδελφή συμβολική ὄλων καί προστατευόμενη τους... Ἐκτός ἀπό τόν παπποῦ μου - κάθεται πρῶτος ἀπό τὰ δεξιά -, Ἀνάμεσα στούς ἄλλους ἦταν καί ὁ πατέρας τοῦ ζωγράφου μας Γιώργου Ρήγα, πού ἔχει ζωγραφίσει κι ἕναν πίνακα μέ τόν «ὄρκο» τῶν Σταυραδελφῶν... Ὁ πατέρας μας γνώριζε ὅλα τὰ πρόσωπα τῆς φωτογραφίας, πού ἦταν ἀπό πολλά χωριά τῆς Δωρίδας καί τῆς γειτονικῆς Ναυπακτίας...

Ἡ παλιά ἀσπρόμαυρη φωτογραφία, πού κατὰ δυστυχία δέν ἦταν προστατευμένη μέ «κορνίζα καί τζάμι», ἔδειχνε γεροδεμένους ἄνδρες, νέους καί μεσήλικες, μέ πολύ ἐνδιαφέρον ὕφος καί ἐνδυμασία. Διακρίναμε μέ προσπάθεια στή γραμμή τῶν ὀρθίων, ἀπό τ' ἀριστερά, τόν ἐνστολο Καπετάνιο, μέ τό πηλίκιο στό δεξί του χέρι... Ὁ διπλανός του, καλοντυμένος εὐρωπαϊκά, καλοξυρισμένος, μέ μακριά μαλλιά καί μικρό «σαρίκι» καί ὕφος διανοούμενου, ἔστεκε λιγάκι πίσω ἀπό τόν «καπετάνιο». Δίπλα του, ὁ τρίτος, σεβάσμιος γενειοφόρος, ἔστεκε σοβαρός μέ Ντουλαμά καί δεξιά γερμένη τή σκούφια του. Δίπλα, δύο νεαροί εὐζωνοί, μέ τίς σκούφιες τους, πονηρά καί ὑπερήφανα γερμένες ἀριστερά, πάνω ἀπό τό αὐτί καί μέ τὰ περιλαίμια κορδόνια τους νά καταλήγουν στό τσεπάκι τοῦ στήθους, ἀριστερά. Ἀπό κοντά, ἕνας ἀκόμα βαθμοφόρος μέ μύστακα «Ὀδυσσεά Ἀνδρούτσου»! καί τή σκούφια του νά καλύπτει ὁλόκληρο τό κεφάλι του καί νά κατεβαίνει μέχρι τό πάνω μέρος τοῦ μετώπου του. Ἀκολουθεῖ τώρα ἕνας μέ «εὐρωπαϊκά» καί μεγάλη ρεπούμπλικα.

Οἱ δύο ἐπόμενοι φαίνονται σοβαροί ἐνήλικες, μέ φράγκικα ὀνυχία καί ἐλληνική φορεσιά ὁ ἄλλος, ὁ τελευταῖος τῆς σειρᾶς τῶν ὀρθίων.

Ἀκολουθοῦσε ἡ πρώτη σειρά τῶν καθημένων σέ ὑψηλά καθίσματα καί ἀπό ἀριστερά διακρίνονταν: Νεαρός, ἀμούστακος, ἀσκεπής, κορδονοφόρος. Ὁ ἐπόμενος, μέ μαῦρα σκουτιά, μουστακαλής, σαρικοφόρος. Ἀμέσως μετά, νεαρός ἄνδρας μέ μεγάλο, ἴσιο μουστάκι καί εὐρωπαϊκά ροῦχα, κουμπωμένος μέχρι τό λαιμό, μέ «περιλαίμιο» καί φαρδύπετο σακάκι, εἶχε στήν προστασία του, ἀριστερά του, καί

Ὅρθια τήν παιδίσκη, τή «Σταυραδελφή». Δίπλα διακρινόταν ἕνας ἀκόμα εὐζωνας κι ἀμέσως μετά ἕνας νεαρός μέ τή γερμένη ἀριστερά σκούφια του καί ἀριστερά του ἕνας ἀκόμα «ἀρειμάνιος», νά κρατάει ὄπλο, ψηλά στήν κἀνη του...

Στῇ δεύτερῃ σειρᾷ τῶν καθημένων, διακρίνονταν δύο ἀκόμα μέ τὰ χαρακτηριστικά τους κορδόνια γύρω ἀπό τό λαιμό περασμένα καί τῇ «φούντα» στό ἄριστερό τσεπάκι, ἐνῶ κάνει τήν ἐμφάνισή του καί «τεμπέλικο» τσαρούχι, μέ πλούσια τῇ φούντα του... Ὁ ἐπόμενος, σκουφοφόρος καί μυστακοφόρος εὐζωνας, φαίνεται νά κρατάει ἀπό τήν κάνη ἓνα ὄπλο, ἀλλά ἔχει καί τό τσιγάρο στά δάχτυλά του... Ἀκολουθοῦν μέ «στενά» καί παναμαδάκια δύο «γραβατοφόροι», ὁ νεαρότερος ἔχει καί ἄσπρο λουλούδι στό πέτο. Ἀκολουθοῦν δύο ἀκόμα μέ γελέκα, γραβάτες καί τραγιάσκες· ὁ ἓνας κρατάει διπλωμένη καί μία μεγάλη ὀμπρέλα, καί ὁ τελευταῖος εἶναι ὁ «κλασικός» τύπος τοῦ χωριοῦ μέ τὰ ἀπλά, φράγκικα ροῦχα καί τὰ δερμάτινα μποτάκια... Ἀκολουθοῦν τρεῖς ἀκόμα, «σταυροπόδι». Ὁ πρῶτος φαίνεται μεσήλικας, μυστακοφόρος, μέ ροῦχα «χωριάτη ἐξευρωπαιζόμενου» κατὰ τήν ἀμφίεση καί δύο νεαροί, τῆς ὁμάδας τῶν «ἐνόπλων», μέ τούς ντουλαμάδες καί τὰ χαρακτηριστικά τους κορδόνια στό λαιμό... Χαρακτηριστική εἶναι ἡ σύνδεση ὄλων: Μέ τ' ἄριστερό τους χέρι, ἐκείνου τῆς καρδιάς, ἀκουμπᾶνε στό δεξιό ὦμο τοῦ ἐπόμενου καί συνδέονται μαζί του. Μέ τόν ἴδιο τρόπο, ἀλλά μέ τό δεξιό τους χέρι, τρεῖς ἀκόμα συνδέουν καί τούς τελευταίους καθήμενους στό στρωσίδι (Καθώς φαίνεται)...

— Πολύ ἐνδιαφέρουσα ἡ φωτογραφία σου, Ρήγα, εἶπε ὁ Κώστας. Προβάλλει ἓνα σωρό θέματα γιά συζήτηση, ἀλλά τώρα, γύρω ἀπό τό ἔθιμο τῆς Ἀδελφοποίησης, θέλαμε νά μάθουμε καί ποιοί λόγοι τό ἐπέβαλλαν...

— Ἐκείνη τήν περίοδο, πρόθυμα ἐνημέρωνε ὁ κυρ-Βασίλης, ἡ ζωοκλοπή καί ἡ φυγοδικία ἦταν ἀρετές!... Ἐπρεπε λοιπόν ὁ κάθε «ἐνάρετος καί σοβαρά ὑπολογιζόμενος» ἀπό τήν κοινωνία, νά ἔχει ἓναν τουλάχιστο ἐμπιστο καί στενό φίλο, ἓνα «ἀδελφό» θυσιάζόμενο γι' αὐτόν, σέ κάποιο μακρινό χωριό, ὥστε νά στέλνει ἐκεῖ τὰ κλεψιμαίικα, γιά νά χαθοῦνε τά ἴχνη τούς ἢ ἀκόμα καί γιά νά ζητήσει τή βοήθειά του σέ δικές του, ἢ τῶν συγγενῶν του, ἀπώλειες τοῦ ζωϊκοῦ τους κεφαλαίου!... Κι ἀκόμα, γιά νά ζητήσει τήν προστασία καί περιθαλψή σέ περίπτωση φυγοδικίας καί καταδίωξής του ἀπό τὰ ἀποσπάσματα τῶν χωροφυλάκων... Οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς, ἐπέβαλλαν τότε τό ἔθιμο τῆς ἀδελφοποιτιᾶς...

— Ἀκουσα, πῶς καί οἱ ἀγωνιστές τοῦ 1821 εἶχαν πολλούς «ἀδερφοπτούς»... Γιά τὰ «κλεψιμαίικα» τούς εἶχαν; ἀπορημένος ρώτησε ὁ Λεωνίδα... Τί λές κι ἐσύ, κυρ-Χρίστο; ρώτησε τόν τρίτο τῆς παρέας μας.

- Ὅχι, βέβαια! Ἀποφάνθηκε μέ ἐπισημότητα ὁ ἄλλοτε ποτέ δικαστικός ὑπάλληλος τοῦ κινητοῦ, ἔλεγαν, Εἰρηνοδικεῖου Πενταγιῶν - Κροκυλείου. Τότε εἶχαν ἀνάγκη ἀπό φίλους καί ἀδελφούς στὸν ἀγῶνα, πιστοὺς, ἀφοσιωμένους, πρόθυμους γιὰ προσωπικὲς θυσίες, γιὰ χάρη τοῦ «Σταυραδελφοῦ» τους. Ἐτσι θά ἀντιμετώπιζαν ἀποτελεσματικότερα τὸν τούρκικο κίνδυνο. Σ' ὅλη τὴν τουρκοκρατία τὸ ἔθιμο αὐτὸ ἦταν σέ γενικὴ ἐφαρμογὴ καί μεγάλη ἀκμὴ.

Ὅμως, τὸ θέμα δέν ἦταν τόσο ἀπλό. Οἱ ἀδελφοποιοί, ὀρκίζονταν στὰ ἱερά τους πιστεύω, στὸ Θεό καί τὸ ἱερό του Εὐαγγέλιο, μπροστὰ σέ ἀνθρώπινες μαρτυρίες καί μέ τὴν εὐλογία τῆς Ἐκκλησίας, μπροστὰ στὸ Θεό, πού τὸν ἔβαζαν κριτὴ καί τιμωρό στὴν πιστὴ ἢ ὄχι ἐφαρμογὴ τοῦ ὅρκου τῆς ἀδελφοποίησής τους, ἔστω καί μέ τεχνητὸ τρόπο... Ὁ ὅρκος τῆς ἀδελφοποιίας τοὺς δυνάμωνε, τοὺς φανάτιζε καί τοὺς ἔκανε ἱκανοὺς, ν' ἀντιμετωπίζουν καλύτερα τὸν κοινὸ τους ἐχθρό...

- Ἐσύ, Γιάννο μ', οὔλο τ' φωτογραφία τυρᾶς!... Δέ θά κρίνεις ὁλότελα; Ἡ Ρήγαινα ζητοῦσε περισσότερες λεπτομέρειες, ἂν καί καλὰ ἤξερε τὴν τοπικὴ ἱστορία γιὰ τὴν ἀδελφοποιία τοῦ καπετάν-Ἀνδρίτσου Σιαφάκα καί τοῦ Τουρκο-Στράτου, τὴν καιρὸ τοῦ '21...

Ὁ Γιάννος, ὁ καφερός, προτιμοῦσε νά φέρεي τὴν κουβέντα στὸ ὁδόδροσο περιβόλι καί στὴν Κοντούλα ἀχλαδιὰ καί στὸ δροσερὸ νεράκι τῆς νερομάνας, πού μόλις ἔφερε στὸ πῆλινο κανάτι τὸ παιδί, παρὰ νά ἐξηγήσει, ὅτι ἡ ἀδελφοποιία εἶναι ἔθιμο πανανθρώπινο καί ἀρχαιότατο, πού καί σήμερα ἐπιβεβαιώνει ἐξελιγμένο καί παραλλαγμένο. Ἐπιδίωξή του, στὴ συγκεκριμένη μορφή, ἡ στενὴ φιλία δύο ἢ περισσότερων, μὴ συγγενῶν ἀνθρώπων. Εἶναι γνωστὸ βέβαια, πῶς ὁ στενότερος δεσμός τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐκεῖνος τοῦ αἵματος. Κατὰ τὴν ἀδελφοποίησι, μεταδίδεται αἷμα ἀπὸ τὸν ἓνα ἀδελφοποιούμενο στὸν ἄλλον καί συνδέονται ἔτσι ἀδελφικά καί γίνονται «ἀδελφοποιοί» ἔστω καί μέ τεχνητὸ τρόπο... Στὰ ἀρχαιοελληνικὰ χρόνια ἔχουμε πολλὰ παραδείγματα στενῶν καί εἰλικρινῶν φίλων. Ἀκόμα καί ἡ Φιλοξενία δημιουργοῦσε στέρεους φιλικούς δεσμούς... Βέβαια, στοὺς πρωτόγονους ἡ ἀδελφοποιία ἦταν μία μαγικὴ λειτουργία, ἀλλὰ ὁ Ἡρόδοτος εἶναι ἡ πρώτη γραπτὴ πηγὴ πληροφοριῶν γιὰ τὸ ἔθιμο τῆς ἀδελφοποιίας. Σέ Ἀσιάτες, Λυδοὺς καί Σκύθες. Οἱ Λυδοί, ἀδελφοποιούμενοι, χαράκωναν μέ τὸ μαχαίρι, τοὺς βραχιόνες τους καί ὁ ἓνας ἔγλυφε τὸ αἷμα τοῦ ἄλλου, γιὰ νά ἔχουν αἷμα ἀδελφικό, δεσμό αἵματος καί παντοτινὴ καί σταθερὴ, μέχρι

θανάτου, φιλία... Οἱ Σκύθες πάλι, χαράκωναν τά χέρια τους καί μάζευαν τό αἷμα πού ἔρρεε σέ ἓνα δοχεῖο. Μέσα ἔριχναν ἀρκετό κρασί, ἔβρεχαν μέ τό μίγμα τίς ἄκρες τῶν ὅπλων τους καί ἔπιναν τό ὑπόλοιπο...

– Καί μετά, τί γένεταν; ἀγωνιοῦσε ἡ Ρήγαινα, ν' ἀκούσει τή συνέχεια τῆς κουβέντας...

– Τό ἔθιμο, συνέχισε ὁ Γιάννος, οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι τό τήρησαν μέ μαγικές ἱεροτελεστίες καί μέ μάρτυρες τήρησης τῶν ὅρκων πίστης στήν ἀδελφοποιία, τοὺς «ὄρκιους» θεοὺς καί μάλιστα τόν «Ὅρκιο Δία», πού ζοῦσε καί βασίλευε στή Ὀλυμπία... Ὑστερα τό ἔθιμο πέρασε στοὺς Ρωμαίους καί τοὺς Βυζαντινοὺς.

– Καί τί ἔλεγε ὁ ὅρκος τῶν Ἀδερφοπτῶν; ἔδειξε τώρα ἐνδιαφέρον ὁ κυρ-Λεωνίδα. Ξέρουμε τά λόγια του;

– Δέν ἦταν ἓνα σταθερό κείμενο, ὅπως γιά παράδειγμα ὁ ὅρκος πού δίνουμε στό στρατό ἢ ἀκοῦμε στή Βουλὴ νά δίνουν, μπροστά στό Θεό καί τό Ἔθνος οἱ βουλευτές μας. Ὁ παπὰς, πού εὐλογοῦσε καί ὀρκιζε στό Εὐαγγέλιο το'ς ἀδελφοποιτούς ἢ κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς, ἔλεγε ἓναν ὅρκο δικῆς του ἐμπνευσης, πού ταίριαζε στό σκοπὸ τῆς ἀδελφοποιίας, γιά ὑποστήριξη μέχρι θανάτου τοῦ ἀδελφοποιτοῦ, σέ κάθε δύσκολη γι' αὐτόν στιγμή, ἀλλὰ καί στοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς του, πού ξεχώριζαν μέ πρῶτο συνθετικὸ στόν προσδιορισμὸ τους τό «σταυρό». Κι ἔτσι εἶχαμε τό «Σταυροπατέρα», τὴ Σταυρομάνα, τό «Σταυραδελφόν», τό «Σταυροκουινιάδο» κ.λπ. Ἡ Ἐκκλησία ἀναγνώριζε τόν ὅρκο τῶν ἀδελφοποιτῶν καί τόν εὐλογοῦσε μέ εἰδική τελετουργία.

Ἀλλὰ τόσο ἡ ἐπίσημη Ἐκκλησία, ὅσο καί ἡ Πολιτεία δέν ἀναγνώριζαν στοὺς ἀδελφοποιτούς καί στοὺς σταυραδελφούς καμία νομικὴ συνέπεια τῆς ἀδελφοποιίας, π.χ. τά κληρονομικά δίκαια καί ἀπλῶς «ἀνέχτηκαν» τό ἔθιμο. Οἱ λαοὶ ὅμως ἔδιναν σημασία στήν ἀδελφοποίησι, πολὺ μεγαλύτερη, ἀπ' ὅ,τι ἡ Ἐκκλησία καί ἡ Πολιτεία. Στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καί σέ ὀλόκληρη τὴ Βαλκανικὴ, πού ἀγωνιζόταν νά ἐλευθερωθεῖ ἀπ' τόν Οθωμανικὸ ζυγόν, τό ἔθιμο εἶχε ριζώσει τόσο, ὥστε τό θεωροῦσαν ἱερότατο δεσμό, ἴσον πρὸς τὴν ἐξ αἵματος συγγένεια. Οἱ γάμοι ἀνάμεσα στίς οἰκογένειες τῶν ἀδελφοποιτῶν ἀποκλείονταν. Καί μέχρι τίς ἡμέρες μας, πού τό ἔθιμο ἔχει ἀτονήσει καί «ἔξεπese» στή μεταξύ φίλων κι ἀγαπημένων «σταυρωτὴ» οἶνοποσία, πού ἔτσι ἀδελφοποιοῦνται, ὑπάρχουν οἱ παλιές μνημεις τῶν ἀδελφοποιτῶν καί σταυραδελφῶν καί εἶναι

αὐτές, πού ἐνέπνευσαν τό λαϊκό μας, Ναῖφ ζωγράφο, τό Γιώργο τό Ρήγα, νά συνθέσει ὠραιότατο πίνακα (Λάδι σέ μουσαμά 90x120), στά 1994, μέ θέμα τόν «Ὅρκο τῶν σταυραδελφῶν»...

...Σ' αὐτόν τόν πίνακα, ἓνα πλῆθος ἀνδρῶν, ἀπό διάφορα χωριά, ὅπως ὁ ἴδιος κάποτε μᾶς ἐξήγησε, κάπου σαράντα ἄτομα καί μέ τήν παρουσία πολλῶν συγγενῶν καί φίλων, ἀλλά καί τριῶν ιερέων, πού λειτούργησαν σ' ἓνα ἐξωκκλήσι, παίρνουν μέρος στήν ἱεροτελεστία τῆς ἀδελφοποιίας, σχηματίζοντας κλειστό κύκλο, καθώς κρατιόνταν ἀπ' τοὺς καρπούς, γύρω ἀπό τόν παπά καί τή μικρή τους ἀδελφοποιή ἢ καλύτερα «Σταυραδελφή». Ἐκεῖ, ἀφοῦ ἀκούσουν τίς εἰδικές εὐχές, ἐπικλήσεις καί παρακλήσεις πρὸς τό Θεό, πού ἀπευθύνει ὁ ἱερέας περιφερόμενος καί λιβανίζοντας, ἐπαναλαμβάνουν τά λόγια τοῦ ὅρκου, γιά ἀδελφοσύνη καί ἀγάπη καί αὐτοθυσία τοῦ ἑνός πρὸς τοὺς ἄλλους, πού ὀνομαστικά ἀποκαλύπτεται ἡ παρουσία τους στήν ἐθελοντική καί ἱερή ἀδελφοποιία, ἀπό τήν ὥρα τοῦ ὅρκου καί μέχρι τοῦ θανάτου. Ἡ παρουσία τοῦ κοριτσιοῦ, τῆς σταυραδελφῆς, στόν πίνακα, ἔχει τήν ἔννοια τῆς ἀδελφικῆς προστασίας καί φροντίδας γιά μελλοντική ἀποκατάσταση μιᾶς ὀρφανῆς κάποιου ἀδελφοποιτοῦ, ὅπως ὁ Γιώργος μᾶς ἐξήγησε....

– Καί πῶς τά ξέρ' αὐτεῖνα οὐλα οὐ Γιώργους; ἀναρωτήθηκε μεγαλόφωνα ἡ Ρήγαινα, ζητώντας προφανῶς κάποια ἐξήγηση, πού τῆς τήν ἔδωσε ὁ Λεωνίδας, λέγοντας:

– Οὐ Γιώργους, ζωγράφισε τόν πίνακα, ἀπό μοναχός τ'. Ἀλλά, καθώς μᾶς μολόγαγε, στήν Τερψιθέα, στά χρόνια τῆς Κατοχῆς, βρῆκε ἀδελφοπούς καί σταυραδελφούς τ' πατέρα τ' κι ἔμαθε πολλά, καθώς τοῦ φέρθηκαν πολύ θερμά, θεωρώντας τον κι αὐτόν σταυραδελφό!...

– Βέβαια ἔχουν καταγραφεῖ πολλά τελετουργικά ἔθιμα τῆς ἀδελφοποιτικῆς τελετουργίας. Κάθε τόπος ἔχει καί τά δικά του, ὅπως καί τό δικό του προσδιοριστικό ὄνομα τῶν ἀδελφοποιτῶν. Στήν Ἠπειρο, γιά παράδειγμα, οἱ ἀδελφοποιτοί λέγονται «Βλάμηδες», στή Μακεδονία «Μπράτιμοι», στό Μοριά «Μπουραζέρηδες», στήν Κρήτη «Αδελφοχτοί» κι ἀκόμα ἀκούγονται τά ὀνόματα ἄλλων περιοχῶν, ὅπως Μακαντάσηδες, Ἀρκαντάσηδες, Καρντάσηδες... Ἀλλά, ἐξήγησε ὁ Γιάννος, γραφική εἶναι ἡ ἐξῆς περιγραφή μιᾶς τελετουργίας: Ὅταν οἱ ἀδελφοποιούμενοι ἦταν περισσότεροι τῶν δύο, περιτριγύριζαν τόν ἱερέα καί ἔδεναν ἀπό τή ζώνη τῶν ἀμφίων του – πού συμβολίζει τή θεϊκή δύναμη, πού ἔχει ὁ ἱερέας, ὅταν τή

ζώνεται καί φοράει τό πετραχήλι του - ἓνα μαντήλι, πού τό κρατοῦσαν ἀπό τήν ἄλλη ἄκρη. Ὁ παπάς, ἄρχιζε τότε νά τούς εὐλογεῖ, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἔλεγαν σιγά - σιγά τά λόγια τοῦ ὅρκου τῆς ἀδελφοποιήσεως, πού δέν ἦταν στερεότυπος, ἀλλά εἶχε συνταχθεῖ τότε ἀπό τούς ἀδελφοποιούμενους, πού συμφωνοῦσαν σέ τί θά ὀρκίζονταν ἤ κι ἀπ' τόν παπά, πού μεσολαβοῦσε στό θεῖο, βάζοντας τό Θεό παρατηρητή τῆς πιστῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὅρκου, ἀλλά καί αὐστηρό τιμωρό τῶν τυχῶν ἐπίορκων...

Κι ὁ Γιάννος ὑποσχέθηκε στό Ρήγα Ρήγα, μέ «Λόγο» κι ὄχι «Ὅρκο», νά τοῦ ἐπιστρέψει τό οἰκογενειακό κειμήλιο σέ θήκη γυαλιοῦ κι ὅταν ἡ ὑπόσχεση ὀλοκληρώθηκε, ἀναλογίστηκε τά διατρέξαντα στό Ρηγαίικο, κατά τόν Αὐγουστο τοῦ 2003, καθώς μᾶς τά διηγεῖται...

*Ἡ παλιά φωτογραφία τῶν ἀδελφοποιτῶν καί τῆς Σταυραδελφῆς.
Οἰκογενειακό κειμήλιο τοῦ Ζωριανίτη Ρήγα Νικολάου Ρήγα.*

Η ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

Τοῦ Σ. Ντόμαλη

Θά παρακολουθήσω αὐτὴ τὴ θλίψη ὅταν θά φύγει ἀπὸ μένα, νά δῶ ποῦ πρόκειται νά πάει, τί νερό πίνει καὶ εἶναι τόσο πικρὴ, τί τροφές τρῶει καὶ εἶναι τόσο βαρειά. Κι ἀκολουθᾶω τὴ θλίψη, πού μπαίνει μέσα στὰ ντάμια τῶν ζητιάνων, καὶ πίνει ἀπὸ τίς στάμνες νερό, πού τρῶει τὰ ξεροκόμματα, κι ἀκολουθᾶω τὴ θλίψη, πού πάει μέσα στοὺς γύφτους σάν νά εἶναι γύφτισσα κι αὐτὴ, γιατί κανεῖς δέν τὴν ἀναγνωρίζει, περνάει ἀπαρατήρητη ἀπὸ τσαντήρι σέ τσαντήρι, καὶ παρακολουθῶ τὴ θλίψη, πού διαβαίνει ἄκρη - ἄκρη τὸν ποταμό, καὶ καπνίζει τσιγάρο μέ τοὺς μοναχικοὺς ψαράδες, μὰ τέλος πάντων ποῦ θά καταλήξει αὐτὴ ἡ θλίψη, πού πάντα γυρνᾶει σέ μένα, μετὰ ἀπὸ περιπλάνηση στὰ γιαπιά ὅπου ἡλίθιοι μαστόροι χτίζουν ἔξυπνα σπίτια, ποῦ πάει ἡ θλίψη, πού πάντα γυρνᾶει σέ μένα, μετὰ τὴν περιπλάνηση, τί θλίψη εἶναι, ποιά εἶναι ἡ ποιότητά της ἡ ἀμφίβολη, νᾶτην πού μέ καταλαβαίνει ὅτι τὴν παρακολουθῶ, καὶ ἀλλάζει τακτικὴ, μπαίνει σέ καφετέριες, ὅπου κάνει μέ χαζοπούλια συντροφιά, μπαίνει σέ ταβέρνες, ὅπου μέ γέρους χαριεντίζεται, καὶ ὕστερα, ἀκολουθώντας μιὰ ἀριστοκρατικὴ συνοικία, καλησπερίζει ἐργοστασιάρχες, μέ μεγάλη οἰκειότητα, περιφέρεται ἀγκαλιά μέ κυρίες ὑπουργῶν πῶχουν πρισμένα μάτια μαυρισμένα γύρω - γύρω, μὰ ὕστερα σὰ μετανιωμένη, πάει πεζὴ στό πιό κοντινὸ χωριό, αὐτὴ ἡ θλίψη θά μέ ξεθεώσει, στό κέντρο τῆς πλατείας τοῦ χωριοῦ μέ μιὰ παρέα νεαρῶν μιλάει γιὰ τὸ ποδόσφαιρο, μέ μερικά κορίτσια συζητᾶει γιὰ τὰ τελευταῖα συνοικέσια, ὦ θλίψη, θλίψη! ἄγρι-εὺω καὶ τὴν τραβάω κοντά μου, μὰ ποῦ τέλος πάντων γυρνᾷς; σέ θέλω δική μου, καταδική μου νᾶσαι, ὦ, ὦ, τὰ χάνει ἡ θλίψη, «εἶμαι ὅλου τοῦ κόσμου», ἀπαντᾷ, καὶ χέρι μέ χέρι παίρνουμε τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ, ἀτέλειωτος ὁ δρόμος μοῦ φαίνεται, καὶ ἡ θλίψη τόσο πικρὴ, πού θέλω ἐκεῖ σ' ἓνα χαντάκι τοῦ δρόμου νά πεθάνω.

Νυχτομεροκαματιάρισσες γυναῖκες τῆς ὑπαίθρου!!!

Τῆς Λούλας Λιανοῦ

«Τούς λέει μέ ἀσθενική φωνή
πώς εἶναι κουρασμένη.
Κι ἐκεῖνοι λέν' ὅλοι μαζί:
Δούλεψε, δέν εἶσαι ἀκόμα πεθαμένη...».

Αὐτή δυστυχῶς ἦταν ἡ θέση τῆς γυναίκας στήν ὑπαιθρο ὡς τόν περασμένο αἰῶνα πού κατά τόν ἄγραφο νόμο, τά ἦθη, τά ἔθιμα καί τήν παράδοση ὀφείλε νά εἶναι ἀκούραστη ἐργάτρια σ' ὅλες τίς δύσκολες γεωργικές δουλειές, καρτερική ὑπηρέτρια, καλή νοικοκυρά καί μητέρα ὑποταγμένη πάντα στή θέληση τοῦ συζύγου, τοῦ πατέρα, τοῦ ἀδερφοῦ.

Ἡ καταραμένη φτώχεια τήν πίεζε νά παίρνει δυό μεροκάματα, ἓνα τήν ἡμέρα δουλεύοντας στά χωράφια ἀπ' Ἀνατολή μέχρι τή δύση τοῦ ἡλίου κι ἓνα τή νύχτα φροντίζοντας τό σπιτικό της. Κι ὅλα αὐτά ἀδιαμαρτύρητη!

Πρώτη, βαθειά χαράματα, σηκωνόταν ἡ γυναίκα νά ζυμώσει, νά ἐτοιμάσει τά ζωντανά, νά ἀρμέξει τίς κατσίκες, νά βράσει τό γάλα γιά ὅλη τήν οἰκογένεια, νά ἀνάψει τό τζάκι καί νά ἐτοιμάσει τό φαγητό.

Μόλις ξημέρωνε σηκωνόταν κι ὁ ἄντρας - ἀφέντης, ἔπαιρναν τά ζῶα καί ἀναλόγως τήν ἐποχή ξεκινοῦσαν γιά τό ὄργωμα, τό κλάδεμα, τό σκάψιμο, τό θερισμό ἢ τήν προμήθεια καυσόξυλων στό βουνό.

Δίπλα στόν ἄντρα, καί πολλές φορές περισσότερο ἀπό ἐκεῖνον, δούλευε ὅλη μέρα ἀκούραστα. Ἡ δουλειά της ἦταν ἀποδοτική, νοικοκυρεμένη καί προσεγμένη. Ὅργωνε, θέριζε, ἔκοβε ξύλα στό βουνό, τά φόρτωνε στά ζῶα καί τά μετέφερε στό χωριό. Σταματοῦσε μόνο γιά λίγο προσφάγι τό μεσημέρι καί τήν ὥρα πού ὁ ἄντρας κοιμόταν στόν παχύ ἴσχιο τοῦ δέντρου, αὐτή πῆγαινε με τή βαρέλα στόν ὤμο στήν κοντινή πηγὴ γιά νερό ἢ νά μετακινήσει τά ζῶα σέ μέρος μέ περισσότερο χορτάρι.

Καί ἡ ταλαιπωρία τῆς δέν σταματοῦσε ἐδῶ. Τό βράδυ ἐπέστρεφε στό σπίτι πεζή μέ τό μικρό παιδί φορτωμένο στήν πλάτη, γιατί στά ζῶα ἔβαζαν τά σύνεργα ἢ τά προϊόντα τῆς δουλειᾶς τους. Στό σπίτι τήν περίμεναν τά παιδιά, οἱ γέροι γονεῖς, τά ζωντανά, ἡ καθαριότητα, τό βραδινό φαγητό καί ἡ ἀποκορύφωση τοῦ δράματος τῆς ἦταν ἡ ἀντληση τοῦ νεροῦ ἀπό τό πηγάδι, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχαν τρεχούμενα νερά καί βρύσες.

Ὁ ἄντρας βρισκόταν σέ πλεονεκτική θέση. Ἐπρεπε νά ξεκουραστεῖ. Γι' αὐτό πήγαινε στό καφενεῖο νά παίξει τήν πρέφα του ἢ στό ταβερνάκι νά φάει μέ τούς φίλους του τό κοκορέτσι καί νά πιεῖ τό κρασάκι του. Καί τό πιό ἀπίστευτο! Πολλές φορές γύριζε μεθυσμένος καί γιά ἀσήμαντη ἀφορμή μπροστά στά ἔντρομα μάτια τῶν παιδιῶν χτυποῦσε τή γυναίκα του, αὐτή τήν ἡρωίδα, πού δέν εἶχε δικαίωμα γραφτό νά ἀντιδράσει.

Κι ὅμως θά συνέχιζε νά δουλεύει μέ τό λυχνάρι στό τζάκι ἢ στήν καλύτερη περίπτωση μέ τή λάμπα. Ἐπρεπε νά διαβάσει τά παιδιά, νά γνέσει, νά πλέξει, νά ράψει ἢ νά μπαλώσει τά ρούχα. Δέν εἶχε ἀνάγκη ἀπό ξεκούραση, ἀλλά καί νά εἶχες ποιός τήν καταλάβαινε!

Τρεῖς ὥρες ὕπνου τῆς ἦταν ἀρκετές. Ἄγρια μεσάνυχτα θά ξανασηκωνόταν, γιατί τήν περίμενε ὁ ἴδιος κύκλος ἐργασιῶν.

Ἦταν καταδικασμένη γιά τό νυχτομεροκάματο. Ἐπρεπε νά προσφέρει πολλά στούς ἄλλους καί νά μήν ἀπαιτεῖ τίποτα γιά τόν ἑαυτό της. Δέ μπορούσε νά κάνει κι ἄλλιῶς.

Ἡ μοίρα τῆς σκληρή, τό κατεστημένο αὐστηρό κι αὐτή ἀναγκαστικά ὑποταγμένη. Ὑφίστατο βία ἀπό τό σύζυγο, τόν πατέρα, τόν ἀδερφό καί γενικά ἀπό τήν κοινωνία.

Ταλαίπωρη γυναίκα τοῦ χτές, γιὰ γιά μας, μάνα μας, πόσα μαρτύρια ὑποφέρατε ἀπό τήν ἀδίκη κοινωνία τῆς ἐποχῆς σας καί ὁ νόμος σκληρός δέν σᾶς προστάτευε.

Χρειάστηκε ἀπό τότε νά περάσει σχεδόν ἕνας αἰώνας, γιά νά ξυπνήσουν οἱ μεταγενέστερες γυναῖκες καί νά διεκδικήσουν τ' αὐτονόητα, τήν ἰσότητα γυναικῶν καί ἀνδρῶν, πού σήμερα εἶναι νομικά κατοχυρωμένη. Χρειάστηκε νά δουλέψετε πολλά νυχτομεροκάματα, γιά νά μπορούμε ἐμεῖς οἱ σημερινές γυναῖκες ν' ἀπολαμβάνουμε μιᾶ καλύτερη ποιότητος ζωῆς.

Ροζιασμένα, ἀκούραστα, ἐργατικά χέρια, γυναῖκες ἀδικημένες καί γεννημένες σέ λάθος ἐποχή!

Ὑποκλινόμαστε στή μνήμη σας.

ΣΤΟΥ ΜΑΛΑΜΟΥ ΤΟΥ ΚΑΡΤΕΡΙ

Γράφει ὁ Εὐθύμιος Χαρ. Ταλάντης

– Καλῶς τό ἀνιψούδι μου. Κουρασμένος φαίνεσαι, ἔκανες τίποτα; Ἦ ἔτσι τυραγνίστηκες σήμερα!

– Ἔβγαλα ἓνα λαγό, ἀλλά δέν μπόρεσα νά τόν τουφεκίσω, ἀποκρίθηκα κι πλησίασα κοντά στή στρούγκα.

– Κάτσε, νά βγάλω ἓνα κομμάτι τυρί;

– Ὅχι μπάρμπα, μήν μπαίνεις στό κόπο, ἔλα νά σέ δῶ, νά τά ποῦμε λίγο!

– Δέν μπορεῖ, τό ἔχω σέ γρουσουζιά νά ἔρθεις στή στρούγκα μου καί νά μή σέ τρατάρω τίποτα!! Θά βγάλω κάλιο λιγάκι ψωμοτύρι πού 'ναι φρέσκο!

Ἦδεσα τά κυνηγόσκυλα κι ἔκατσα στήν σκιά, δίπλα στό κονάκι τοῦ γερο-τσέλιγκα. Αὐτός, σκασμένος γιά κουβέντα ἄρχισε νά μοῦ διηγεῖται ἱστορίες, οἱ αἰώνιες διηγήσεις τῶν ἀνθρώπων τῆς ὑπαίθρου, πού ὅταν νοιώσουν ἄνετα μαζί σου, θά ξεδιπλώσουν μπροστά σου μέ ἀπλότητα καί ἀπύθμενη σοφία γεγονότα καί καταστάσεις πού δέ θά τίς συναντήσεις σ' ὅλες τίς βιβλιοθήκες τοῦ κόσμου.

Τό θεωρῶ ἱεροσυλία νά διακόπτω αὐτούς τούς ἀνθρώπους, γι' αὐτό ἄφησα τό κουρασμένο μου κορμί νά χαλαρώσει, ὅσο μποροῦσε, ἐκεῖ δίπλα στή στρούγκα τοῦ γερο-τσέλιγκα, καί τό μυαλό μου νά πετάξει ὅπου τό κατηύθυναν οἱ ἱστορίες του. Τό μαγικό, ἴσως ἦταν κι ἡ ντοπιολαλιά μας, πού τήν ἄκουγα στή πιό βαρειά μορφή της, γιά νά μήν κάνω καμιά προσπάθεια νά διακόψω τόν οἶστρο τοῦ λογισμοῦ του.

– Ἐκεῖνα τά χρόνια οἱ κυνηγοί στό χωριό μας, ζοῦσανε τίς οἰκογένειές τους ἀπό τό κυνήγι. Παραδέ πηγαίνανε γιά ζουλάπια γιατί εἶχανε λεφτά. Εἰδικά τό τομάρι ἀπ' τό κουνάβι ἄξιζε ὅσο ἓνα μνηιάτικο, κι τό ἀλεπουτόμαρο εἶχε λεφτά, ἀλλά ὄχι τόσα, ὅσα εἶχε τοῦ κουναβιοῦ.

Ἀλλά τί λέω!, ἀφοῦ τά θυμήθηκες, μέχρι πρόσφατα, στίς μέρες τίς δικές σου, δέ τά ἔπαιρνε τά τομάρια ὁ γερο-Θάνος ὁ Λαζο-

γιῶργος, Θεός σχωρέσ' τον... Ἀλλά τώρα τελευταῖα ἄξιζε πιό πολύ τῆς ἀλεπούς.

Παγαίνανε κι γιά τό λύκο, ἄν τύχαινε καί σκοτώνανε κανέναν! Τότε γυρνάγανε μέ τό τομάρι ἀπό στρούγκα σέ στρούγκα καί παίρνανε ρεγάλο ἀπ' τούς τσοπαναραίους.

Μήν κοιτᾶς, πού τώρα ἀπαγορεύεται ὁ λύκος, τότε ὑπῆρχανε θησαυρό ἀπ' αὐτούς κι κάνανε μεγάλη ζημιά στά κοπάδια, γι' αὐτό οἱ τσοπαναραῖοι δίνανε ρεγάλο στούς κυνηγούς πού σκοτώνανε λύκο.

Μάλιστα μερικοί Σεγδιτσιῶτες γυρνάγανε μέ τό ἴδιο τομάρι σ' ὅλες τίς στρουῖγκες, σάν τούς διακονιαραίους, κι ἅμα περνοῦσε ὁ καιρός κι ξεραίνονταν τό τομάρι, τό βρέχανε, τό ἀλείβανε κι μέ αἷμα γιά νά φαίνεται φρέσκο κι ξανακάνανε γύρα στίς στρουῖγκες. Ἔτσι μᾶς κολλήσανε σέ ὅλους τούς Σεγδιτσιῶτες τό παρατσούκλι «Λυκοτόμαρα» ἀπ' αὐτούς πού γυρνοβολάγανε μέ τό ἴδιο τομάρι σέ ὅλες τίς στρουῖγκες τῆς περιοχῆς, ὅχι μόνο στίς δικές μας. Νά φανταστεῖς, φτάνανε μέχρι πίσω, στά χωριά τοῦ Λιδωρχίου.

Τέλος πάντων...! Ἄμα ὑπάρχει πείνα κι φτώχεια, ὁ ἄνθρωπος μηχανεύεται ἕνα σωρό πράγματα γιά νά θρέψει τή φαμίλια του.

Τό λαγό, τόν εἶχανε σέ δεύτερη μοίρα. Ἦτανε ὀρισμένοι, στή δικιά μου τήν ἡλικία, σά τόν Κακογιάννη, τό Γιατσογιώργη, τό Τιμπιρλογιώργη, πού πηγαίνανε γιά λαγό, ἀλλά κι αὐτοί ἅμα σμίγανε παρέα μέ ἄλλους, πηγαινάν γιά χοντρό πρᾶμα, παραδέ γιά ἀγριόγιδα.

Οἱ κυνηγοί, ἦταν δε, πολύ ἰδιότροποι ἄνθρωποι. Ὅλο προλήψεις. Ὅλα τά ἐξετάζανε, ὅλα τούς φταίγανε ἅμα δέ βαράγανε τίποτα.

Τί βάζανε τίς γυναῖκες τους νά δρασκελίσουνε τό τουφέκι. Τί δέ μιλάγανε σέ κανέναν τό πρῶι πού θά πᾶνε γιά κυνήγι. Τί ἐξετάζανε ποιόν εἶδαν μπροστά τους κι βαρέσανε ἢ δέ βαρέσανε τίποτα, κι ἀνάλογα γινότανε γκαντέμης ἢ γουρλής αὐτός πού πρωτοσουναντούσανε, ἔτσι τόν ἀποφεύγανε ἢ τοῦ δίνανε ρεγάλο γιά νά βγαίνει τό πρῶι μπροστά τους, ὅταν παγαίνανε γιά κυνήγι κι ἕνα σωρό ἄλλες παραξενιές πού δέ τίς θυμᾶμαι ὅλες τώρα δά!

Θά σοῦ μολογγίσω μιά ἱστορία, πού ἄκουσα μί τά αὐτιά μου κι ἅμα θές γράψε την, ἐσύ πού ἀνακατώνεσαι μέ τά γραψίματα.

Ὁ γερο-Γιώργης ὁ Μαλάμος, πού λές, εἶχε πάει ἀπό τούς πρῶτους μετανάστες στήν Ἀμερική. Εἶχανε πάει ἀρκετοί ἀπ' τό χωριό

μας στήν Ἀμερική, μετανάστες. Ὁ γερο-Μπάλιος, ὁ γερο-Κώστας ὁ Μαλίσσος, ὁ γερο-Παυλοκάας, ὁ γερο-Κρίτσας, κι ἓνα σωρό ἄλλοι ἀκόμα.

Οἱ πιό πολύ ἦρθαν πίσω, μέ τό πού κηρύχτηκε ὁ πόλεμος τό 1912-13 γιά νά πολεμήσουνε. Τέτοια παλικάρια ἦτανε, ὄχι σά μερικούς «κουραδάδες» πού μόλις γινότανε πόλεμος τηράγανε πῶς θά τήν σκαπουλάρουνε ἢ πῶς θά ὑπηρετήσουν στά μετόπισθεν. Μάλιστα, ἓνας, ὄνομα κι μή χωριό, Σαλωνίτης γιά νά καταλάβεις, τό 1940 πού κηρύχτηκε ὁ πόλεμος μέ τούς Ἰταλούς κι πήγαμε ἐμεῖς φαντάροι, αὐτός ἦτανε ἔξω στό ἐξωτερικό, ὑπάλληλος σέ μιὰ πρεσβεία, τούς εἶπανε λοιπόν, ὅτι ὅσοι περισσεύουν ἔπρεπε νά ἐπιστρέψουν στήν Ἑλλάδα γιά νά στρατευτοῦν, «Τί λέτε, κύριε πρέσβη, ἐγώ θά πάω νά πολεμήσω; Εἶναι κάτι Σεγδιτσιώτες καί κάτι Κολοβατιανοί στήν περιοχή μου, πού πηδᾶνε τά βουνά σάν τά κατσίκια, ἐγώ θά πάω νά σκοτωθῶ;», ἔλεγε αὐτός κι ἔμεινε στήν ἱστορία.

Ἦτανε «Καραπουτσοῦλες», πού λές, οἱ περισσότεροι χωριανοί. Τώρα μπαστάρδεψε ἡ σειριά! Καί δέ ξέρω τί θάλα τραβήξετε ἐσεῖς οἱ νέοι ἅμα ἔρθουνε οἱ καταστάσεις πού περάσαμε ἐμεῖς οἱ παλιότεροι. Ἀλλά ξεφύγαμε ἀπό τή κουβέντα μίας.

Ὁ γερο-Μαλάμος, πού λές, ὅταν ἦρθε ἀπό τήν Ἀμερική ἔφερε μαζί του μια κυνηγετική καραμπίνα. Τότε τέτοιο τουφέκι δέν ὑπῆρχε στήν περιοχή, μή σοῦ πῶ, στήν Ἑλλάδα ὁλόκληρη.

Τά κυνηγετικά τουφέκια πού εἶχανε, μιᾶμε γιά δυο γενιές μεγαλύτερες ἀπό μένα, αὐτάνα πού σοῦ μολογάω τώρα, τ' ἄκουσα ἀπ' τούς γεροντότερους, ἐγώ ἤμουν αἰγάκι τότε. Τά τουφέκια λοιπόν, ἦταν κάτι παλιό ματσακάσες, «Στάχα νά γεμίσω». Ἔτσι λοιπόν ἡ καραμπίνα πού ἔφερε ὁ Μαλάμος, ἦτανε... διαμάντι!!

Τόν διπλωρῶσανε οἱ ἄλλοι οἱ κυνηγοί, γιά νά πᾶνε μαζί γιά τά ἀγριόγίδα.

— Ὅρέ Γιῶργη...! μέ αὐτό τό τ'φέκι, θά τά γανιάξουμε τά γίδια, τοῦ λέγανε.

Μήν κοιτᾷς σήμερα, πού εἶναι παντοῦ δρόμοι, τότε δέν ὑπῆρχε δρόμος πουθενά. Νά φανταστεῖς, ὁ δρόμος Ἀμφισσα - Λαμία ἄρχισε νά γίνεται ἀπό τούς Γάλλους τό 1917 καί ἦταν ὁ μοναδικός σ' ὅλο τό νομό. Ὅλο μονοπάτια καί γιδόστρατες ὑπῆρχανε τότε, κι ὅπου ἤθελες νά πᾶς, θά πάγαινες ἢ μέ τά πόδια ἢ μέ τά μουλάρια.

Στή Ρεκά δε, ἔπρεπε νά ἦσουν αὐτοῦ γιά νά περπατήσεις ἐκεῖ μέσα, γι' αὐτό δέν τήν κυριεύσανε οὔτε οἱ Τοῦρκοι.

Οἱ δρόμοι ἀνοίχτηκαν δευτερότερα, ἀπ' τό Μεταλλεῖο.

Αὐτό τό Μεταλλεῖο, ἔκανε μεγάλη ζημιά στό τόπο, παιδάκι μου. Στήν ἀρχή βρήκανε δουλειά ὅλοι οἱ χωριάτες ἀπ' τή γύρω περιοχή κι ἀπό τσοπαναραῖοι καί γεωργοί πού ἦτανε, γίνανε ἐργατοτεχνίτες κι μεταλλωρύχοι. Δουλέψανε καμία τριανταριά χρόνια, ἀλλά δέν ὑπάρχει προκοπή γιά τίς ἐπόμενες γενιές. Ἄσε πού ξεκοιλιάσανε ὅλα τά βουνά κι τά κάνανε νά σέ πιάνει ἡ καρδούλα σου ὅταν τά βλέπεις, εἰδικά ἐμεῖς, πού τά θυμηθήκαμε παρθένα καί ἀνέγγιχτα, ἄσε τούς δρόμους πού ἔχουνε ἀνοίξει.

Τότε νά δεῖς κυνήγια. Λαγούς!..., κάθε δρέμα κι ἀπό ἕνανε. Ὅσο γιά τίς πέρδικες; Ἄσε τί νά σου λέω!!

Τό πρωί πού σκαρίζαμε τά πρόβατα, ἄκουγες ἀπ' τήν μιά μεριά τίς ἐξαροῦλες μέ τά μπλιοκούδουνα κι σαμέσα, σαμέσα τά δραχμάνικα τά κουδούνια πού βάζαμε στά γκεσέμια, νά βροντᾶνε κι ἀπ' τήν ἀπέναντι ραχούλα ἄκουγες τίς πέρδικες νά τό λένε. Ὀλόκληρα κοπάδια νά κακαρίζουνε, τσουκ, τσουκ, τσουκ!! Κι σέ ἔπιανε νιά χαρά.

Πᾶνε αὐτάνα, τώρα, περάσανε. Στή χάση καί στή φέξει ἀκοῦς κάνα κοπαδάκι. Τί νά πῶ; Ὀργή μᾶς ἔδωσε ὁ Θεός! Πάλι ξεφύγαμε ἀπ' τήν κουβέντα μας.

Ὁ Μαλάμος, πού λές, εἶχε ἕνα μαγαζάκι στό χωριό κι ἐκεῖ μαζεύτηκε ἡ παρέα γιά τό κυνήγι. Ἦπιανε κι ἀπό ἕνα κατοστάρι κρασί, εἶπανε κι τά τραγούδια τους. Ρέ τότε τό γλένταγε οὐ κόσμος. Ἦ φτώχεια, φτώχεια, ἀλλά τό γλέντι, γλέντι. Ποῦ εἶναι τώρα αὐτάνα; Αἱ!... Ψεύτισε ὁ κόσμος, τέλος πάντων...! Πᾶμε παρακάτω.

Καταστρώσανε τό σχέδιο, πῶς θά παγαίνανε τήν ἄλλη μέρα νά βαρέσουνε τά ἀγριόγιδα.

Κινήσανε, νύχτα ἀκόμα, γιά νά εἶναι μέ τό χάραμα ἀπάνω στό «Λιθαρόσυρμα». Ὁ γερο-Γιώργης ὁ Μαλάμος, ὁ γερο-Νικολός ὁ Στρέμπελας, ὁ γερο-Ἰούντας, Εὐθύμιος Κασούτσας ἦτανε τό ὄνομά του, Ἰούντα τόν παραγκομιάζανε, καί κάνα δυό ἄλλοι, πού δέν θυμᾶμαι τώρα δα! Τότε, αὐτοί ἦτανε παλικάρια, ἐγώ τούς πρόλαβα γερόντια.

Περάσανε νύχτα, ἀπό τήν κορφή στά «Ἀσπρόξυλα», ἀνηφορίσανε ἀπό δῶ ἀπ' τό «Μάντζαρ» κι μέ τό χάραμα ἦτανε στό «Λιθαρόσυρμα». Ἐκεῖ κάτσανε νά πάρουνε μιά ἀνάσα. Δέν εἶχε φέξει ἀκόμα, ὅποτε ἀκοῦν μιά φωνή:

— Ἐεεεεε! Ὅρα Θανάσ'.

— Ἐ, ὄρε!

– Μάζεψε τά γίδια, θά στά βαρέσουνε απόψε!

– Άστους εΐναι άνιφτοι καί δέν μοϋ βαρᾶνε τίποτα, άποκρίθηκε ό άλλος.

– Όρέ παιδιά, οί διάβολοι φωνάζονται, λένε τώρα άναμεταξύ τους οί κυνηγοί.

– Ρέ πλυθήκατε όταν ξεκινήσατε άπ' τό χωριό;

– Νίφτηκες έσύ; ρώταγε ό ένας.

– Νίφτηκες έσύ, μαρέ; ρώταγε ό άλλος.

– Κανένας δέν εΐχε πλυθειΐ!!

– Ρέ τί κάνουμε τώρα; λέει ό γερο-Μαλάμος.

– Βγάλτε τίς κακομοίρες σας έξω κι κατουράτε για νά νιφτοϋμε, διαφορετικά δέ θά βαρέσουμε γίδι απόψε!! εΐπε ό ένας, δέ θυμάμαι, τώρα, ποιός από όλους.

Άρχίσανε νά πλένονται μέ τό κάτουρό του ό καθένας.

– Κεΐνα τά χρόνια βλέπανε κι ακούγανε πολλά οί άνθρωποι άπάν' στά β'νά. Ήταν άπονήρευτοι οί άνθρωποι τότε, τώρα γίναμε όλοι διάολοι, γίναμε ένα μ' αϋτούς γι' αϋτό δέν τούς βλέπουμε. Τώρα ξεμακραίνω τή κουβέντα μου αλλά έχει τή σημασία του, θά σοϋ πῶ νιά ιστορία πού μοϋ εΐπε ό γερο-Τσίβιλες, Τσιβιλαΐους λέγαμε τούς Μαχαιραΐους κι εΐχα κάνει τσοπαναράκος στό κοπάδι τους.

Ό γερο-Θανάσης ό Σαράντης, εΐχε τά βιτούλια στήν «Ψωριάρα», ήτανε άνήμερα Χριστούγεννα κι τό βράδυ πού μάζεψε τά ζωντανά στό γρέκι, εΐχε σφάξει ένα βιτούλι κι έφτιαξε κοντοσούβλι. Έκει πού έψηγε τό κοντοσούβλι, έμφανΐζεται ένας διάολος μέ μιά σούβλα μπράσκες.

– Καλησπέρα, μπάρμπα Θανάση!!, τοϋ λέει ό διάολος.

Ό γέρο-Θανάσης τσιμουδιά, ποϋ νά κρίνει!! Θά τόν άφηνε μΟΥγκό ό διάολος, θά τοϋ έπαιρνε τή μιλιά.

Άρχισε ό διάολος νά φένει κι αϋτός τήν δικιά του τή σούβλα μέ τίς μπράσκες δίπλα στό κοντοσούβλι τοϋ γέροντα.

– Μπάρμπα Θανάση, τό δικό σου λιπώνει, τό δικό μου δέν λιπώνει, τοϋ λεγε ό διάολος.

Έτρεχαν τά ζουμιά άπ' τό κοντοσούβλι τοϋ γέροντα. Άπ' τίς μπράσκες τί ζουμιά νά τρέξουνε!... Κι ακούμπαγε ό διάολος τή δικιά του τή σούβλα, άπάνω στήν σούβλα μέ τό κοντοσούβλι!... Κι άντε πάλι άπ' τήν άρχή.

Βάσταξε, βάσταξε ό γέροντας κι στό τέλος δέν άντεξε, πλακώνει τό διάολο μέ τή σούβλα άπ' τό κεφάλι.

– ὦχ, ὦχ, ὦχ, μ' ἔκαψες, μπάρμπα-Θανάση, τοῦ λέει ὁ διάλογος κι ἐξαφανίστηκε.

Να σου ἀποτελειώσω τώρα γιά τούς κυνηγούς!!!...

Προχωρήσανε, πήγανε πιάσανε τά καρτέρια μπροστά καί ὁ ἕνας πήγε παγάνα. Κινήσανε τά γίδια καί περάσανε ὅλα ἀπ' τό καρτέρι πού φύλαγε ὁ Μαλάμος.

Αὐτός, ὅπως πέρναγαν τά γίδια τουφέκαγε μέ τήν караμπίνα ἀλλά δέν ἔβλεπε νά πέφτουνε τά γίδια. Ἦταν ἕνα διασελάκι στήν σίρτα πού περνάγανε κι αὐτός ἔβλεπε ὅλα τά γίδια νά πηδᾶνε τό διάσελο καί τά τουφέκαγε.

– Ρε τί κόρακα ἀπόψε, ἔριξα πέντε τουφεκιές καί νά μὴν βαρέσω κανένα!, μονολογοῦσε.

Παρακάτω ἦταν τό ἄλλο καρτέρι καί σιγά - σιγά ἀρχίσανε αὐτοί πού ἦτανε στά καρτέρια νά μαζεύονται στό καρτέρι τοῦ Μαλάμου.

– Τί ἔγινε, ρέ Γιώργη, βάρεσες κανένα μέ τήν караμπίνα;

– Δέν ξέρω, ρέ παιδιά! Ἐγώ καλά τά σημάδευα! λέει αὐτός, ἀλλά δέν βλέπω νά ἔπese κανένα.

Πᾶνε ὅλοι μαζί στό διάσελο πού περνάγανε τά γίδια καί τί νά δοῦνε; Καί τά πέντε τά γίδια σκοτωμένα. Αὐτά, μέ τήν φόρα πού εἶχανε περνάγανε ἀπ' τό διάσελο καί πέφτανε σκαπετώντας, ἔτσι δέν ἔβλεπε ὁ Μαλάμος ὅτι τά σκότωνε.

– Ὅρε τί ζημιὰ κάναμε σήμερα!, ἄρχισε νά κακοπαθιέται ὁ Μαλάμος, ἂν ἤξερα ὅτι βάρεσα ἕνα - δύο, θά σταμάταγα νά πυροβολᾶω. Ἐδῶ κάμαμε μεγάλο κακό σήμερα.

Τέλος πάντων, πέντε γίδια δέν ἦτανε καί μικρό πρᾶγμα ἀπό ἕνα καρτέρι. Ἀπό τότε τήν τοποθεσία αὐτὴ τὴ λένε «Στοῦ Μαλάμου τό Καρτέρι».

Ἀφοῦ φορτωθήκανε τά γίδια ξεκινήσανε σιγά - σιγά νά κατεβαίνουνε γιά τό χωριό.

Σουρούπωσε, ὅταν ξαναφτάσανε στό Λιθαρόσυρμα κι καθίσανε νά ξαποστάσουνε, ὅποτε ἀκοῦνε πάλι τούς διαλόγους νά φωνάζουνε.

– Ὅρε Θανάσ'!... Ρέ δέ σοῦ εἶπα νά μαζέψεις τά γίδια, θά σοῦ τά βαρέσουνε ἀπόψε, ἔλεγε ὁ ἀρχιδιάλογος.

– Ποῦ ἤθελες νά ξέρω ὅτι εἶχανε μαζί τους τὴ βρύση γιά νά νιφτοῦνε, ἀποκρίθηκε ὁ ἄλλος ὁ διάλογος.

Αὐτὴ τὴν ἱστορία τὴν ἄκουσα ὁ ἴδιος ἀπ' τούς γερόντους κυνηγούς.

Κι ἐγώ σᾶς τὴ μεταφέρω ὅπως τὴν ἄκουσα ἀπὸ τό γερο-τσέλιγκα.

Ο «ΠΡΙΝΟΣ ΤΗΣ ΔΩΡΙΔΑΣ»

Φιλολογικό μνημόσυνο τοῦ ποιητῆ Κώστα Καραβίδα

Τοῦ Γιάννη Ἠλιόπουλου

Τόν ἐφετινὸ Μάρτιο συμπληρώθηκαν τριάντα χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ ποιητῆ Κώστα Δημητρίου Καραβίδα, τοῦ Ζωριανίτη διανοοῦμένου, πού τὸ μεγάλο, πρωτοποριακὸ, πλουσιότατο καὶ ἀνεξάντλητο πνευματικὸ καὶ ποιητικὸ τοῦ ἔργο εὖστοχα ἀποδίδεται μέ τόν χαρακτηρισμὸ τοῦ «ΠΡΙΝΟΥ» τῆς Δωρίδας, πού τοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ Ἀποστολίδη.

Ὁ Κώστας Καραβίδας διακρίνεται καὶ ξεχωρίζει ἀνάμεσα σ' ὅλους τοὺς κατὰ καιροὺς καταξιωμένους Δωριεῖς, μέ τὴ ρωμαλέα του παρουσία στὴ Δημοσιογραφία, στὴν τεκμηριωμένη ἐφαρμογὴ τῶν ἀπόψεών του πάνω σέ κοινωνιολογικά προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, πάνω στὴν ποίηση, στοῦ Διήγημα, τὴν ὀξυτάτη κριτικὴ μελέτη καὶ σκέψη.

Τὸ τεράστιο πνευματικὸ ἔργο τοῦ Κώστα Καραβίδα, πού εἶδε τὴ δημοσιότητα ἀπὸ τοῦ 1915 καὶ μέχρι τοῦ 1965, στοῦ μεγαλύτερου μέρους του βρίσκεται συγκεντρωμένο καὶ διαφυλασσόμενο στὴν Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη Ἀθηνῶν, τὸ δέ προσωπικὸ του ἀρχεῖο ἔχει δωρηθεῖ καὶ φυλάσσεται στὴ Γεννάδιο Βιβλιοθήκη.

Ἡ ὅλη μελέτη τῆς πνευματικῆς προσφορᾶς τοῦ Κώστα Καραβίδα καὶ ἡ δημοσίευσή της ἀπαιτεῖ μιά μακροχρόνια προσπάθεια, χῶρο δημοσίευσης καὶ δαπάνη ἀνάλογη, πού δέν ἀφοροῦν βέβαια αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἀναφορά, πού ἔχει σκοπὸ κύριο, τὴν ἐπαναφορά τῆς μνήμης τοῦ Καραβίδα καὶ τοῦ κληρονομημένου ἀπὸ ἐμᾶς ἔργου του, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐρεθισμὸ γιὰ περισσότερη ἐρευνά του.

Ὁ Κώστας Καραβίδας παραμένει πάντα ἐπίκαιρος γιὰ τίς ιδέες του γύρω ἀπὸ τὸν προτεινόμενο ἀπ' αὐτόν καὶ θεωρητικὰ θεμελιωμένο θεσμὸ τῆς «Κοινοτικῆς Πολιτείας», ιδέες, πού ὀδήγησαν Πανεπιστημιακοὺς Δασκάλους στὴν ἵδρυση τῆς «Ἑταιρείας Κοινοτικῶν Μελετῶν Κώστας Καραβίδας», καὶ πού κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα χρόνια ἔχει διοργανώσει ἐπιστημονικὲς συζητήσεις κι ἔχει δημοσιεύσει πολλές ἀπόψεις, κυρίως κοινωνιολόγων, πάνω στὰ θέμα-

τα πού σκέφτηκε καί ἐξέθεσε κατά καιρούς, μέ τά συγγράμματά του, ὁ ἰδρυτής τῆς «Κοινοτικῆς Πολιτείας» Κώστας Καραβίδας.

Ἐδῶ, ἀνάγκη εἶναι, νά παραθέσουμε τίς σπουδαιότερες βιογραφικές πληροφορίες γιά τή ζωή καί δράση τοῦ Καραβίδα καί νά σταθοῦμε περισσότερο στό ποιητικό του ἔργο, μέ τήν παράθεση χαρακτηριστικῶν του ποιημάτων καί στίχων. Ἀλλά καί μιὰ παράθεση τῶν κυριώτερων ἔργων του, ὅπωςδήποτε εἶναι χρήσιμη κι ἐπιβαλλόμενη.

«Βιογραφικό σημείωμα» τοῦ Κώστα Καραβίδα, ὅπως αὐτό δημοσιεύεται στό βιβλίο του μέ τίτλο: «Τό πρόβλημα τῆς Αὐτονομίας. Σοσιαλισμός καί ΚΟΙΝΟΤΙΣΜΟΣ» (1930). Ἀναφέρονται:

«Ὁ Κώστας Καραβίδας, γιός τοῦ Δημητρίου καί τῆς Ζωῆς, τό γένος Γεωργίου Κοζώνη, γεννήθηκε τό 1890 στήν Κεφαλλονιά, ὅπου ἔτυχε νά ὑπηρετεῖ ὁ πατέρας του.

Εἶχε τήν καταγωγή του ἀπό τό μικρό ὄρεινó χωριό Ζωριάνο τῆς Δωρίδας, ὅπου ἔζησε τά παιδικά του χρόνια μαζί μέ τοὺς γονεῖς του, ἀνάμεσα σέ πέντε ἀδέρφια. Τελείωσε τό Γυμνάσιο στήν Πάτρα. Σπούδασε Νομικά στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ἔλαβε μέρος στοὺς ἀγῶνες γιά τό Δημοτικισμό, μαζί μέ τοὺς ἀείμνηστους Ἀλέξανδρο Δελμούζο, Μίλτο Κουντουρά, Μιχαλάκη Γκιώνη καί τό Φίλιππο Δραγούμη, σά μέλος τῆς πρώτης Φοιτητικῆς Συντροφιάς, ἀπό τό 1908, ἕως τό 1912. Φοιτητής ἀκόμα, στρατεύθηκε ἐθελοντικά καί πολέμησε στήν πρώτη γραμμή στοὺς Βαλκανικούς πολέμους τοῦ 1912-13.

Τό 1915 ἔγινε ὑπάλληλος, κατόπιν ἐξετάσεων, τοῦ Ὑπ. Ἑσωτερικῶν καί ὑπηρέτησε στίς Νομαρχίες Ναυπλίου καί Σπάρτης. Τό 1917 ἀκολούθησε τόν Ἐλευθέριο Βενιζέλο στή Θεσσαλονίκη καί ἐντάχθηκε στό Κίνημα Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Ἀπό τοῦ 1917 ὑπηρέτησε στό Πολιτικό Γραφεῖο τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καί στή Γενική Διοίκηση Μακεδονίας. Τήν ἐποχή ἐκείνη δημοσίευσε τά πρῶτα ποιητικά του κείμενα.

Στήν ἀρχή τοῦ 1921 ἐργάστηκε μέ ἐντολή τοῦ Ὑπ. Ἑσωτερικῶν στά Ἑλληνο-Σλαβικά σύνορα καί στήν Ἀνδριανούπολη, ὅπου ἐκτός ἀπ' τή μελέτη τῶν ἐντοπιῶν κοινωνικο-οικονομικῶν συνθηκῶν, ἀνέπτυξε ἐξαιρετική δραστηριότητα στά θέματα τοῦ Ἐποικισμού.

Στίς ἀρχές τοῦ 1922 ὑπῆρξε γιά λίγο διάστημα διευθυντής τοῦ περιοδικοῦ «Πολιτική Ἐπιθεώρηση», τοῦ Ἰωάνος Δραγούμη, τό ὁποῖο ἐξέδιδε τότε ὁ ἀδελφός του Φίλιππος καί ἀμέσως μετά ὑπηρέτησε στήν Ἀρμοστία Σμύρνης.

Κατά τῆ Μικρασιατικῆ Καταστροφῆ ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα, ὅπου ἀπό τό Φθινόπωρο τοῦ 1922 καί μέχρι τό 1924 ἐξέδιδε, μαζί μέ τόν ἀδελφικό του φίλο ἀείμνηστο Ντῖνο Μαλοῦχο, τό πρωτοποριακό περιοδικό “ΚΟΙΝΟΤΗΣ”, ὅπου δημοσιεύθηκαν πολλά ἀπό τά χαρακτηριστικότερα δοκίμια καί λογοτεχνικά του κείμενα. Ἀπό τοῦ 1921-26, δημοσίευσε κυρίως στή “Μακεδονία” καί στό “Ἐλεύθερο Βῆμα”, πάνω σέ φλέγοντα θέματα τῆς ἐποχῆς, ὅπως τό προσφυγικό καί τό ἐποικιστικό.

Κατά τήν περίοδο 1926-29, σάν ὑπάλληλος ἐπί συμβάσει τοῦ Ὑπ. Ἐξωτερικῶν, διεκπεραίωσε σειρά ὑποθέσεων Ἐποικισμού στή Βόρειο Ἑλλάδα, σέ συνεργασία μέ τόν Μιχαήλ Τσαμαδό, ὁπότε συμπλήρωσε καί τόν τόμο τῶν “Ἀγροτικῶν”.

Τό 1928 πῆρε γυναίκα του τήν Τούλα Μ. Κωστάκη καί ἀπέκτησαν μιὰ κόρη, τῆ Ζωή, σύζυγο τοῦ Κων/νου Π. Καλλιγᾶ.

Ἀπό τοῦ 1932 εἰσῆλθε στήν Ἀγροτική Τράπεζα, ὅπου διοργάνωσε τά “Μικρά κατὰ Κοινότητα ἐγγειοβελτιωτικά ἔργα”. Οἱ σχετικές ἀναλυτικές ἐκθέσεις ἀποτελοῦν τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ Ἀνέκδοτου ἔργου του καί πρόκειται νά περιληφθοῦν στήν ἔκδοση τῶν “Ἀπάντων τοῦ Κ. Δ. Καραβίδα”.

Κατά τήν περίοδο τῆς Κατοχῆς, μαζί μέ τούς ἀείμνηστους Ἀλέξανδρο Δελμοῦζο, Κώστα Γεωργούλη, Πίνδαρο Χριστοδουλόπουλο, Θεόδωρο Παπαδημητρίου, τίς κυρίες Μυρσίνη Κλεάνθους - Παπαδημητρίου καί Πατρούλα Καραβίδα - Βασματζίδη, τόν Ἰωάννη Θεοδωρακόπουλο καί τόν Ἰωάννη Καραβίδα σχημάτισαν τή «Δημοκρατική Ὁμάδα» καί σέ συνεργασία μέ τόν Σταμάτη Θεοχάρη κ.ἄ. ἐξέδιδαν τή μυστική, ἀντιστασιακή ἐφημερίδα “Ὁ Δημοκράτης”. Παράλληλα κατόρθωσε ὁ Κώστας Καραβίδας, μέ τή βοήθεια τῶν παραπάνω ἀναφερομένων, νά δημοσιεύσει, τό 1943 τῆ δεύτερη ἔκδοση τῶν “Μακεδονικῶν Ὕμνων”.

Τήν ἴδια περίοδο ἀρθρογράφησε καί στό περιοδικό “Δημοκρατική Ἐπιθεώρησις”. Τά τελευταία χρόνια τῆς ζωῆς του εἶχε ἀποσυρθεῖ ἀπό τή δημόσια δράση. Πέθανε στήν Ἀθήνα, ὕστερα ἀπό μακρά ἀσθένεια, τό Μάρτιο τοῦ 1973».

* * *

Αὐτό μέ συντομία ἦταν τό «χρονικό» τῆς ζωῆς τοῦ Ζωριανίτη Κώστα Δ. Καραβίδα. Μικρή τώρα ἀναφορά στήν κορωνίδα τοῦ πνευματικοῦ του ἔργου, πού εἶναι ἀναμφίβολα τά ποιητικά του ἔργα.

Μέ τόν τίτλο: «Οἱ Χαιρετισμοί τῆς Παναγίας» εἶχε γράψει τό πρῶτο του ποιητικό δοκίμιο, σέ πεζό, κατά τό ἔτος 1915. Ἀκολούθησαν τρία σονέτα του δημοσιευμένα σέ περιοδικό τῆς Ἀλεξάνδρειας (1918 - 1919). Κατά τό ἔτος 1920, ὁ Καραβίδας δημοσιεύει τήν πρώτη ποιητική του συλλογή μέ τίτλο: «Ὁ Ὑμνος τῶν γεωργῶν». Στό περισπούδαστο περιοδικό «Κοινότης» δημοσιεύει, ἀπό τό φθινόπωρο τοῦ 1922, ἕως τό καλοκαίρι τοῦ 1924, μεταξύ ἄλλων «Τά Παραμύθια τοῦ Ἐπαχτου καί τό Πολυφλοίσβιο Ἄσμα». Ἐπίσης κατά τό 1922 καί σέ πρώτη ἔκδοση, δημοσιεύεται στή Θεσσαλονίκη ἡ δεύτερη ποιητική του συλλογή, μέ τίτλο: «Μακεδονικοὶ Ὕμνοι». Ἀκολουθοῦν:

α) «Οἱ Καλλικάντζαροι», Χριστουγεννιάτικη λυρική ρομάντζα. Ἀθήνα, 1925.

β) Ἡ τρίτη ποιητική του συλλογή μέ τίτλο: «Δωρικό Ἄσμα». Ἀθήνα, 1926.

γ) Ἡ τέταρτη ποιητική συλλογή μέ τίτλο: «Ποιητικά ἔργα». Ἀθήνα, 1940.

δ) Ποιήματα μέ τόν τίτλο: «Χαμόγελα», δημοσιευμένα σέ διάφορα περιοδικά. Ἀθήνα, 1952.

Στό προσωπικό ἀρχεῖο τοῦ ποιητῆ Κώστα Δ. Καραβίδα, πού εὑρίσκεται στή Γεννάδιο Βιβλιοθήκη, ὑπάρχει ἀναξιοποίητο σημαντικό ποιητικό ὕλικό.

* * *

Γνωριμία μέ τήν ποίηση τοῦ Κώστα Δ. Καραβίδα.

Χαρακτηριστικά του ποιήματα κι ἀντιπροσωπευτικοί στίχοι.

Ἀπό τήν «Κλεφτουριά»

Ὁ ἥλιος λάμπει στ' ἄρματα κι ὁ πόνος στά τραγούδια,
κ' ἡ ἀγάπη, μέσα στή βαριά τῆς θλίψης τήν καταχνιά,
ὥσάν κοτσύφι πεταχτή κι ὡς κρύφιο φῶς διαβαίνει.
Στά χιόνια ἀξαίνουν τά ἔλατα κ' οἱ λεῦκες στόν ἀγέρα
καί μέσ στοῦ ἀγῶνα τήν ὁρμή μεστώνει ὁ νοῦς ὁ ἀντρίκιος.

* * *

Ἀπό τούς «Μακεδονικούς Ὕμνους»**Ὀλυμπος**

Ὀλυμπε, μέ τούς φοίνικες ναυτίλους
καί μέ τήν κορίνθια τή μεγάλη
τήν πεντηκόντορο, σ' ἔχω θαυμάσει,
πρός τά ρηχά ἀκτοπλέοντας, σά σέ εἶδα,
πού ὀλόρθος ἄνωθέν μας ὕψωνόσουν!...
Ἀπ' τήν Ποτεΐδαια, μέ τούς Ἀθηναίους
φρουρούς, νύχτες πολλές, μέ πικρή ψύχρα,
νεύοντα εἰρωνικά, σέ χαιρετοῦσα,
ἔδος θεῶν!... Κ' ἐγκάρδια ἔχω γελάσει
μέ τόν κανάγια Ξέρξη, πού ὅταν σ' εἶδε,
μόνον καί μέγαν, μέσ ἀπ' τήν κατάχνια
τοῦ βαρδαριοῦ, κατεπροήθη!... ὦ, χαῖρε!
Δωρικό ἀριστοκράτη, Ὀλυμπε ἀρχαῖε,
παμπόνηρε, σιωπηλέ κι ὠραῖε!...

* * *

Ἀπό τά «Ἀνθρώπινα»**Περνᾶν τά χρόνια μέ τά χρόνια...**

Περνᾶν τά χρόνια μέ τά χρόνια· οἱ πόνοι,
ἄνωθέ μας τιναχτά ἀστροπελέκια,
βαρειά μᾶς ζώνουν... Μόνο τό τραγούδι,
έορτάσιμο βόϊσμα γλυκῶν στίχων
- ὅπως τοῦ Μάη τά λουλούδια πού ἀνθοῦνε
κι ὅπως τήν Ἀνοιξη τά γλυκά ἀηδόνια -
ἀντικινάει κι ἀντιφτερώνει ἐντός μας
μέ νέαν ὁρμήν αἰώνια τήν καρδιά μας.

Θάνατος καί Ζωή σέ ἄλυτον κόμπο
τυφλά πάλαϊουν... Καί, μόνο ἐσύ, ὦ τραγούδι,
τίς συμφορές πραῦνεις καί τίς νίκες
ἐξευγενίζεις· καί βαθειά στοῦ ἀνθρώπου
τήν τραγική καρδιά πνεῦμα σηκώνεις
θεοτικό: Τήν ἀνεστέρεβην ἐλπίδα.

* * *

Ἀπό τό «Δωρικόν Ἄσμα»

Προσευχὴ στή γῆ μας

Ἐσέ θά τραγουδήσω, ἱερέ βράχε
 τῆς Ρούμελης καί τῆς Ἠπείρου, ἐκεῖθε
 τὰ γαλανὰ τοῦ Αἰγαίου γυρτά ἀκρογιάλια,
 τὰ πλάγια τοῦ Μωριά, τῆς Θεσσαλίας
 τόν κάμπο, τήν ἐλιόφυτη Ἀθηναία
 κοιλάδα, κι ὥς τ' Ἀκροκεραύνια ἀπάνω,
 ἀητῶν φωλιά, κι ὥσότου τ' ἀγριοπούλια
 τῆς Μαύρης Θάλασσας, στή γῆ τῆς Θράκης
 μέ λευκό φτερό γρήγορον ἀγγίζουν·
 θά τραγουδήσω ἐσέ, παρθένα Ἀσία,
 τοῦ Τούρκου σκλάβα, στό αἷμα σου βαμμένη!
 Μητέρα Γῆς, ὠραία, σέ καιροῦς ἄλλους,
 ὀπόθρεφες θεοὺς κ' ἥρωες ἀνθρώπους,
 τῶν τωρινῶν παιδιῶν σου ἄκου τόν πόνο:
 Σέ ἀλάργες χῶρες πῆγαν τό ψωμί τους
 γιὰ νά κερδίσουν· πίσω ἔχουν ἀφήσει
 γέρους γονιούς κι ἀμίλητα τὰ βρέφη·
 κι ἀγάλια ἔχουν ὀλότελα ξεχάσει,
 στήν πικρὴ ξενιτειά, χρόνια καὶ χρόνια,
 τό χάδι τῆς μητρός καί τῆς ἀγάπης
 καί τή μορφὴ τῆς νιόνυφης γυναίκας.
 Τῆς πατρίδος τὰ πλούτη ἀφέντες φθείρουν
 σκληροὶ κι ἀλαίμαργοι· κ' οἱ δικηγόροι
 κ' οἱ φανφαρόνοι ὀλοῦθε βασιλεύουν.
 Κακομοιριά κι ἀρρώστια, θέρμες, γκρίνιες,
 θανατερὰ χτυποῦνε τό λαό σου.

Μητέρα Γῆς, τή στοργικὴ πνοή σου
 ν' ἀπλωθεῖ κάμε ὀλοῦθε ἀναγεννήτρα.
 Στό σκληρὸ προσκεφάλι τοῦ τσοπάνη,
 στ' ἀρρώστου τό κρεβάτι καί στό δίκιο
 τοῦ ἀποσταμένου γεωργοῦ τόν ὕπνο,
 στὸν πικραμένο ναύτη στείλε ὠραῖο

ἐλευτεριᾶς ὀνειράτο καί τόλμης,
καί μέ τ' ἀθάνατό σου ἡλιόφως λάμψε
Λαμπρῆς ἀληθινῆς ἡμέρα ὀλοῦθε.

(Ἀθήνα 1925)

* * *

Ἀπό τίς «Στροφές»

Μέ ζώνει ὁ πόνος σά βαθύ, βαθύσκεπο σκοτάδι,
πού ἀπλώνει πρὸς τὰ πέλαγα καί πρὸς τίς λαγκαδιές,
καθὼς τό ἀργό καί τό σγουρό πού κατεβαίνει βράδυ
καί γέμουν μ' ἴσχιους τὰ βουνά, καί μ' ἔγνοιες οἱ καρδιές.

Κ' ἐγώ, μπρὸς στόν ὀλόξανθον πού βγαίνει ἔσπερινό
και στόν καημό σου, πού ἄσβεστον σάν τῇ λαμπάδα καίγω,
ὄλο γιὰ σένα τραγουδῶ κι ὄλο γιὰ σέ πονῶ,
και τ' ὄνομά σου μελετῶ καί κάθομαι καί κλαίγω.

Ἄνωθε ἀπλώνεται ὁ οὐρανός καί κάτωθε ἡ ψυχὴ μου·
μιὰ λογαριάζω τ' ἄστρα του καί χίλια δυο τὰ βγάνω,
μιὰ γέρνω στήν καρδούλα μου νά ἰδῶ, μελαχρινή μου,
καί τούς καημούς μου ἀναμετρῶ κι ὄλο τό νοῦ μου χάνω.

Πάρε με, κόρη, πάρε με στά κρινοδάχτυλά σου,
βάλε ξανά στά ἔρημα τὰ στήθια τήν καρδιά μου,
και πάλε πίσω φέρε μου τ' ἀθῶα συλλοϊκά μου,
πού ἀπό τό νοῦ μου ἐφύγανε κ' ἐκίνησαν κοντά σου.

Παρ' ὅσα λόγια κι ἂν σοῦ εἰπῶ, πιό ἀκόμα σ' ἀγαπῶ·
ὅταν μ' ἐγέννα ἡ μάνα μου, τρελόν μ' εἶχε γεννήσει,
μι' ἄλλη φορά τρελάθηκα σίντα σ' εἶχα ἀγαπήσει,
καί τώρα ἀπ' τήν ἀγάπη σου θά ξανατρελαθῶ.

Κερνᾶς καί μιάν ὀλότρεμη μέ πιάνει ἀνατριχίλα
κι ἀπ' τήν καρδιά μου τό ἄσμα στάει σά μέλι ἀπ' τήν Ὀπώρα,
καθὼς μέσα στήν ἄξαφνη τοῦ Χινοπώρου μπόρα,
πού πνέει καί σειοῦνται τὰ κλαριά καί πέφτουνε τὰ φύλλα.

Ἀπόψε μέσ στον ὕπνο μου τό γλυκοαγαπημά μου
 ἔξυπνα μ' ἐδοκίμαζε καί μέ πολυρωτοῦσε
 γιά τά παλιά τά μυστικά πού κρύβω στήν καρδιά μου,
 καί μιά μέ συνεπόναγε, μιά μέ περιγελοῦσε.

Τήν κάθε νύχτα ἐννιά φορές θέλω ν' ἀναστέναζεις
 καί τῆς ἀγάπης τούς καημούς νάν τούς συλλογιστεῖς,
 τήν πίκρα πού μ' ἐπότισες ἐννιάδιπλη νά πιεῖς
 καί τό κακό πού μῶκαμες σωστά νά λογαριάζεις.

Μέσα στή νύχτα ὅταν τά ἰδῶ τά μαᾶρα μάτια σου τά δυό,
 ὁ νοῦς μου ξελογιάζεται σάν τό μικρό πουλάκι
 ὅπου ἐγλυκοκοιμότανε σ' ἀπόμερο κλαράκι
 κι ἀργά διαβάτες διάβηκαν καί τό τρόμαξαν τό φτωχό.

Ἐννιά φορές μετάνοιωσα, ὦ καλή, πῶχω ἀγαπήσει·
 δυό τήν αὐγή, δυό τό βραδί καί δυό τό μεσημέρι·
 καί πρὸς τό δόλιο δειλινό, πού τρέμει μέσ στή δύση,
 τρεῖς ὄρκους ἔκαμα μακριά νά φύγω σ' ἄλλα μέρη...

* * *

Ἀπό τά «Ἀνθρώπινα»

Καταπάνω τοῦ ἀνθρώπου μαύρη μπόρα...

Καταπάνω τοῦ ἀνθρώπου μαύρη μπόρα
 κρέμεται νύχτα-μέρα. Εἶναι χαμένη
 πλέον γιά μέ ἡ παλιά μου πρώτη ἀγάπη.
 Ὅμως ἐγώ - τόσο ἦταν θεία, στέρεα
 κι ἀτάραχα τά πρῶτα ὀνειράτά μου -
 μέ ἀνάλαφρη καρδιά, σά γιορτή νᾶταν,
 τῆς τραγουδῶ χαρούμενο τραγούδι:

Μέ μέγαν ὄρκο ἔχω γιά σέ κερδίσει
 τήν εὐνοια τῶν θεῶν· καί μέ τοῦ στίχου
 τά μάγια καταουράνια ἔχω χαράξει
 δεξιὰ καί πρίμα τοῦ ἀστεριοῦ σου αἰώνιον
 τόν κύκλο, κι ἀπό τῶν θνητῶν τό πλήθος,
 τό στεναχτό, λαμπρά ξεχώρισά σε.

Τά μάταια τῆς ζωῆς, πού ἔχει μεγάλα
καί φανταχτά, θά τά γλεντήσεις ὅλα·
στοῦ κόσμου τό ἀχολοῖ, πού πάει σά ρέμα,
τυφλά καί σύ θά ρίχνεις τή φωνή σου
μέρες καί νύχτες, ὥς τήν ὕστατη ὥρα.
Μά ὅταν ἡ μούχλα τῆς ἀνίας θ' ἀρχίσει,
σά χλόη θανατερή, νά πρασινίζει
στήν ἀνέφωτη αὐλή σου· ὅταν ἀγάλι,
συρτή, μέσ στό κατώφλι σου νά μπαίνει
τή δεῖς, μέ τή θλιμμένη φεγγαρίσιαν
ἀντιφεγγιά, καί μέ κρυφή τρομάρα
τή σάπια βόχα στήν καρδιά σου νοιώσεις,
πού θά δαγκάει τῆς ἀηδίας τό φίδι,
παλιά μου φίλη, ὅταν θά βαριεστήσεις
τά πάντα γύρω, κι ὅταν ἡ γῆς ὅλη,
Ἀνατολή καί Δύση, κλειδωμένα,
τά δροσερά μαῖστράλια θά σοῦ ἀρνιέται,
καί θάσαι μόνη μέσ στή μαύρη νύχτα,
γιά σένα, ὥς θεοδόξαρο, ἀναμέσο
γῆς κι οὐρανοῦ, τῶν τραγουδιῶν μου ξάφνω
γλυκά θ' ἀντιφεγγίσει τό παλάτ·
Κι ἄθελα στήν καρδιά σου παλιοί στίχοι,
σά μελίσσι χρυσό, θά πλημμυρίσουν,
σάν κοπάδι προβάτων μεσονύχτιο,
πού ξεκινάει καί ζωντανεύει ἀντίκρι
ντίν-ντίν, ντίν-ντίν, ὅλα τά κούφια πλάγια
κι ὁ μαῦρος, ντίν, ντίν-ντίν, ὁ λόγγος σειέται
χαρμόсуна, ντίν-ντίν, ντίν-ντίν, ντίν-ντίν, ντίν...

* * *

Ὁ Κώστας Καραβίδας ἦταν ποιητής.

Τά ποιήματά του, ἄγνωστα στούς πολλούς σήμερα, διαβάζονταν στόν καιρό του ἀπό πολλούς. Κ' εἶχε, ἀνάμεσα στούς ἀναγνώστες του, πλῆθος ἐπωνύμων καταξιωμένων προσωπικοτήτων.

Χρέος μας, νά γνωρίσουμε τόν Καραβίδα στούς σημερινούς νέους. Πολλά ἔχουν νά ωφεληθοῦν.

* * *

Οἱ κυριώτερες ἐκδόσεις του, πέρα ἀπ' τίς ποιητικές :

— Εὐρωπός: Δοκίμιο οἰκονομικῆς - πολιτικῆς σημασίας, Θεσσαλονίκη 1925.

— Κοινότης καί Κράτος: 1924 Ἀθήνα.

— Ἡ Μακεδονοσλαυική Ἀγροτική Κοινότης. Ἀθήνα, 1927.

— Ἡ πύκνωσις τῶν Ἀγροτικῶν πληθυσμῶν μας. Ἀθήνα, 1927.

— Ἡ γραμμή Μοράβα - Ἀξιοῦ, ἀπό οἰκονομική καί στρατηγική ἄποψη. Μελέτη. Ἀθήνα, 1928.

— Ἡ Δημοκρατία καί ἡ Αὐτοδιοικήσεις ἐν Ἑλλάδι. Ἀθήνα, 1930.

— Σοσιαλισμός καί Κοινοτισμός. Ἀθήνα, 1930.

— ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ. Ἀθήνα, 1925.

— Ἡ Τοπική Αὐτοδιοικήσεις καί ὁ Οἰκονομικός Ρεζιοναλισμός. Ἀθήνα, 1936.

— Ὁ Κοινοτιστής ἀπαντᾷ εἰς τόν Κομμουνιστήν. Ἀθήνα, 1936.

— Περὶ φύσεως καί σημασίας τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἐπιχωρίων Κοινοτικῶν Θεσμῶν, Ἀθήνα, 1939.

— Τά κοινοτικά Δίκαια εἰς τὴν βάσιν τοῦ Κράτους. Ἀθήνα, 1939.

— Ὁ παλαιός καί νέος Εὐρωπαϊκός Πόλεμος. Ἀθήνα, 1940.

Κι ἓνα μεγάλο πλῆθος ἄρθρων σέ περιοδικά, ἐφημερίδες καί ἀνακοινώσεις σέ Ἐπιστημονικά Συνέδρια, ἕως καί τό 1958.

* * *

Στόν Ζωριάνο Δωρίδας διασώζεται τό ἀρχοντικό τῶν Καραβίδα, πού θυμίζει τούς ἀδελφούς ποιητές Κώστα καί Γιάννη, τόν καπετάνιο πατέρα τους, τά ἔργα καί τίς παραδόσεις, πού συνδέονται μ' αὐτούς.

ΤΟ ΞΕΦΛΟΥΔΙΣΜΑ ΤΟΥ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙΟΥ*

Τοῦ Γιάννη Ἀ. Σαντάρμη

Ὅταν πέφτουν τ' ἀπόβραδο τὰ σκότη ἀγάλια - ἀγάλια
καί τ' ἀγριοπούλια στίς φωλιές τραβιοῦνται καί κουρνιαίζουν
κι ἀνάβουν οἱ κωλοφωτιές κι οἱ νυχτερίδες βγαίνουν,
βγαίνουν κι οἱ κόρες τοῦ χωριοῦ, βγαίνουν τὰ παλικάρια,
βγαίνουν κι οἱ γριές κι οἱ γέροντες καί τ' ἄγουρα παιδάκια
καί πᾶν στήν παρακάλεση, τραβᾶνε γιά ξεφλουδο.
Αὐτή τήν ὥρα ἀπ' τό βουνό προβάλλει τό φεγγάρι
καί σάν λυχνάρι ἀνάγερο, σάν κρεμαστό καντήλι
φέγγει μέσ στή σπιτίσια αὐλή, πού καλοσάρωτη εἶναι
κι ἔχει πλατύ καταμεσίς σωρό ἀπό καλαμπόκι,
φέγγει καί στό τρανό μεντζί καί στούς ξεφλουδιστάδες,
πού σταυροπόδι κάθονται περίγυρα ἀπ' τή στίβα.
Κι ο γερο-ἀφέντης εὔχεται στούς νυχτοπαρωρίτες.
- Καλό ξεφλούδισμα, παιδιά, καλή ξαγρύπνια ἀπόψε.
Κι αὐτοί μέ ξύλινα σουφλιά καί μέ καρφιά στά χέρια
τό καλαμπόκι ξεφλουδᾶν, τή ρόκα ξεγυμνώνουν
καί ρίχνουν τόν καρπό μπροστά καί τὰ ξεφλούδια πίσω.
Χορεύουν στόν αὐλόγυρο τὰ πρῶτα καλαμπόκια
καί σάν τὰ δεύτερα ἀκλουθᾶν καί σάν τὰ τρίτα πέφτουν,
ὁ τόπος ὀλοκίτρινος στρώνεται ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη.
Ἀπ' τὰ κοτσάνια, καθῶς σπᾶν, σηκώνεται ἀχολόι
κι ὅσο γοργό γροικιέται αὐτό, τόσο στ' ἁλώνι πέφτει
βροχή κι ἡ ρόκα ἡ ξερικιά, βροχή ἡ τρανή μαντζάνα,
βροχή τ' ἀσπροκαλάμποκο κι ἡ κοντοδιακονιάρα.
Ὅπου 'ναι νιοί, ὅπου 'ναι νιές, χρυσά δροσάτα νιάτα,
πετάει τό γέλιο στίς θωριές καί ὁ ἔρωτας στά μάτια
κι ὅπου 'ναι γέροι, ἀραδιαστοί σέ κοντοσκάμνια ἀπάνω,

* Ἀπ' τήν ἀνέκδοτη ποιητική συλλογή τοῦ Γιάννη Ἀ. Σαντάρμη:
«Στά Χωράφια καί στ' Ἀμπέλια».

παλιά μασλάτια κρένονται καί μῦθοι μολογιοῦνται.
 Ἕνας διαλέει ροκόφυλλα, που μοιάζουν σάν μετάξι,
 καί στήν καπνοσακκούλα του, στόν κόρφο του τά χώνει,
 νά τά 'χει γιά φουμάρισμα, νά στρίβει τόν καπνό του,
 ἄλλος ἀνάβει πλάι φωτιά καί ψένει καί μοιράζει
 τά καλαμπόκια τά χλωρά, τίς τρυφερές τίς ρόκες
 κι ἄλλος στῆς νύχτας τῇ σιωπῇ γλυκό τραγουδι λέει
 κι ὅξω ξεχύνεται ὁ σκοπός, στίς γειτονιές ἀπλώνει.
 Κι ὅσο ὁ ξεφλοῦδος προχωρεῖ κι ὅσο διαβαίνει ἡ νύχτα,
 στίβει ἡ ρόκα σηκώνεται, σωρός τό καλαμπόκι
 καί τά καλαμποκόφυλλα πύργο κι ἐκεῖνα σταίνουν.
 Ψηλά τ' ἀστέρι τ' οὐρανοῦ τό μεσονύχτι δείχνει
 καί τά παιδιά, πού παίζανε στά μποῦλτσα σάν μελίσι,
 ἀποσταμένα γέρνουν πιά κι ἐκεῖ γλυκοκοιμοῦνται,
 σάν σέ στρωσίδια μαλακά καί σάν σέ νέφια ἀφράτα.
 Κάποτε στή βαθιά νυχτιά, κοντά στήν πρώτη ὑπνίλα,
 κράζει κανένας ἄξαφνα, κράζει καί χωρατεύει.
 – Ἡῦρα παρδάλω, ὦρέ παιδιά, ἡῦρα καί μιὰ κοκκίνω
 κι ἂν λάχω ἀκόμα κᾶνα δυό, πέντ' ἔξι ἑφτά κι ἂν εὔρω,
 τότε θά πάω νά κοιμηθῶ, τότε θά πάω νά γείρω.
 Τοῦ σπιτικοῦ ἡ νοικοκυρά, καθῶς ἀκούει τ' ὄρνιθι
 κι αὐτό μέσα στήν κούρνια του μεσάνυχτα νά σκούζει,
 φέρνει τήν πίτα στό ταψί, πού 'ψησε πρίν στή γάστρα,
 φέρνει μαζί καί τό σταμνί μέ τό παλιό τό διάγγι
 καί παίρνει ἀράδα τό μεντζί καί τούς ξεφλουδιστάδες
 καί στά γυαλιά ρίχνει κρασί, κομμάτια στίς λεγγέρες.
 – Τῇ νυσταμάρα σας, παιδιά, κρατῆστε την μιὰ ψίχα
 κι ἔφτασε ἡ τραχανόπιτα κι ἦρθε καί τό κρασάκι,
 ὁπού στεριώνουν τήν καρδιά κι ὁπού ξυπνᾶν τά μάτια!
 Κι αὐτοί σέ κάθε τους φελί, σέ κάθε τους ποτήρι,
 δίνουνε στήν ἀφέντρα εὐχές, χρυσά τῆς λένε λόγια.
 – Καλή νυχτιά, νοικοκυρά, καλῶς νά δώσει ὁ ἥλιος
 κι ὅσο νά φέξει ἡ χαρὰ καί ὅσο νά πάρει ἡ μέρα,
 τό καλαμπόκι ἔνα βουνό τετράψηλο νά γένει
 κι ἑφτάδιπλο κι ἑννιάδιπλο τοῦ χρόνου νά ψηλώσει!
 Κι ὅσο νά φᾶν καί ν' ἀποπιοῦν καί τίς εὐχές νά σώσουν,
 ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ πότε μέ καρπολόι
 τά καλαμπόκια πού 'φυγαν στή στιβανιά μαζώνει,

πότε ἀπό τούς ξεφλουδιστές τά φλέσουρα ἀποδιώχνει
 καί πότε ξεδιαλέει χοντρά κορμούζια κι ἀρμαθιάζει
 καί τά κρεμάει στό πάτερο, νά 'χει ἄλλα γιά σπορίτια
 καί στῆς Μεσοσπορίτισσας τή μέρα ἄλλα γιά βράση.
 Κι ἐκεῖ πού τό φεγγάρι σβεῖ καί πάει νά βασιλέψει
 καί τ' ἄστρα χαμηλώνουν πιά καί σκοτιδιάζει ὁ τόπος,
 τούς φέγγει στό ξεφλούδισμα λυχνάρι κρεμασμένο.
 Καί μέ τό φῶς τοῦ λυχναριοῦ, μέ τό γλυκό τό φῶς του,
 πού πότε - πότε ὀλοφωτᾷ καί πότε - πότε τρέμει,
 ἀργά πάγει τό ἔργο τους κι ἀνάρια τά τραγούδια
 καί στά τραγούδια ἀνάμεσα κι ἀνάμεσα στό ἔργο
 κάπου - κάπου μέσ στό χωριό κᾶνα σκυλί ἀλυχτάει,
 σκούζει στή λούζα ὁ βάτραχος, στά ρέπια ἡ κουκουβάγια,
 στήν κοντινή τή ρεματιά γλυκολαλεῖ τ' ἀηδόνι
 καί μέ παράπονο θρηνεῖ μέσ στή скаμνιά κι ὁ γκιώνης.
 Κι ὅταν θαμπό τῆς χαραυγῆς τό πρῶτο ἔρχεται φέγγος
 κι οἱ γυχτερίδες κρύβονται, τό νυχτοπούλι παῖει
 καί κόβονται πιά κι οἱ χαρές, τά χωρατά, τά γέλια,
 σηκώνονται οἱ ξεφλουδιστές, καληνυχτᾶν καί φεύγουν
 καί καρτερᾶν τό σούρουπο, τό βράδι περιμένουν
 νά ξαπανᾶνε σ' ἄλλη αὐλή κι ἄλλοῦ νά ξεφλουδίσουν,
 πάλι μέ κέφια, μέ χαρές, μέ γέλια, μέ τραγούδια.

Γλωσσάρι

διάγγι, τό = παλιό κρασί.

κοντοδιακονιάρα, ἡ = εἶδος κοντοῦ καλαμποκιοῦ πού μόλις βγαίνει ἀπ' τή
 γῆ ἡ μποκιά του χωρίζει καρπό πού κρέμεται πρὸς τά κάτω, σάν τό
 σακουλάκι στὸν ὦμο τοῦ ζητιάνου (διακονιάρη), κοντόροκα.

κορμούζι, τό = ὁ κῶνος τοῦ καλαμποκιοῦ ξεφλουδισμένος, τό κοτσάνι δη-
 λαδὴ μέ τά σπειριά μόνο.

μαντζάνα, ἡ = μεγάλου μεγέθους καλαμπόκι, ντινέκι.

μασλάτι, ἡ = κουβέντα.

μεντζί, τό = συγκέντρωση ἀπὸ ἀνθρώπους μέ σκοπὸ τὴν ἐπιτέλεση συγκε-
 κριμένης ἐργασίας.

μποῦλτσο, ὁ = τό καθένα ἀπὸ τά φύλλα πού περιτυλίγουν τὸν καρπὸ τοῦ
 καλαμποκιοῦ, φλέσουρο, ξεφλούδι, φόχι, φλούσι.

ρόκα (καλαμποκιοῦ), ἡ = ὁ καρπὸς τοῦ καλαμποκιοῦ.

σκαμνιά, ἡ = μουριά.

σπορίτι, τό = καρπὸς διαλεγμένος πού οἱ σπόροι του ἔχουν ὠριμάσει καί
 εἶναι κατάλληλοι γιά σπορά.

Ὁ Ζωριανίτης Λοχαγός Ἀθ. Τσαλτάκης καί ἡ μάχης τῆς Ταράτσας - Λαμίας, 7-5-1897

Υπό Ἀθανασίου Β. Καρκαβίτσα

Ἡ Ἑλλάδα, μετά ἀπό μιά τιτάνια προσπάθεια ἀγώνων, θυσιῶν, αἵματος, πόνου καί δακρύων, ἀποτίναξε τόν Τουρκικό ζυγό, δημιούργησε τό θαῦμα τοῦ 1821 καί κατόρθωσε, μετά ἀπό ἐξήντα χρόνια, νά ἀπελευθερώσει καί νά ἐντάξει, στό ἐλεύθερο πιά Ἑλληνικό Κράτος καί τήν Θεσσαλία (1881), ἐπεκτείνοντας ἔτσι τά πρός βορρᾶν σύνορά της μέχρι τά Τέμπη.

Κατά τήν μετά τό 1881 περίοδο, ἡ Ἑλληνική πολιτεία καθημαγμένη οὖσα, οἰκονομικά καταχρεωμένη, ἀνίσχυρη στρατιωτικά καί διπλωματικά ἀπομονωμένη, ἀλλά καί ὁ λαός της ταλαιπωρημένος καί ἐξαντλημένος ἀπό τίς πολύχρονες πολεμικές περιπέτειες, ἐνῶ θά ἔπρεπε νά ἀποδυθεῖ σέ ἀγῶνα γενικῆς ἀνόρθωσης καί ἀνασυγκρότησης τοῦ Κράτους, τῆς Διοίκησης, τοῦ Στρατοῦ, τῆς οἰκονομίας, τῆς παραγωγῆς, τῶν θεσμῶν καί τῆς κοινωνίας γενικότερα καί στή διασφάλιση τῶν κεκτημένων, δυστυχῶς ἐνεπλάκη στή δίνη ἄκριτων δημαγωγῶν καί μυστικοπαθῶν ἐθνικῶν ἐταιρειῶν, πού καλλιεργοῦσαν τό πατριωτικό παραλήρημα τοῦ λαοῦ, πού ἤθελε νά δεῖ ἐλευθερωμένες καί τίς ὑπόλοιπες ἀλύτρωτες περιοχές μας. Σκοπιμότητες, σκευωρίες, συμφέροντα, ἀνταγωνισμοί, φανατισμοί καί ὑπερφίαλοι ἐγωῖσμοί μᾶς ὀδήγησαν σ' ἓναν ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένο Ἑλληνοτουρκικό πόλεμο, τόν γνωστό καί ὡς ἀτυχῆ πόλεμο τοῦ 1897, μέ δυσμενέστατα ἀποτελέσματα.

Κατά τόν πόλεμο αὐτό καί μετά τήν σχεδόν ἀμαχητί κατάληψη, ὑπό τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, τῆς Λάρισας, τήν πτώση τῶν Φαρσάλων καί τοῦ Δομοκοῦ καί τήν ἀτακτη ὑποχώρηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καί ἐνῶ οἱ δυνάμεις τοῦ Ἐτέμ Πασᾶ, ἀκάθεκτες καί ἄνευ ἀντιστάσεως, κατήρχοντο στό νότο, μέ κατεύθυνση τήν Ἀθήνα, ὁ ἥρωικός Λοχαγός Τσαλτάκης, ἀπό τό Ζωριάνο Φωκίδας, χωρίς δισταγμό, χωρίς καμία ἀμφιταλάντευση, χωρίς κανένα ὑπολογισμό, ἀλλά μέ τόν αὐθορμητισμό καί τήν ἐσωτέρα ἐκείνη προώθηση, πού δημιουργεῖ ἡ ἀπόλυτη ἀφοσίωση στόν ὄρκο καί στό

καθῆκον, μέ ἓνα μικρό τμήμα Ρουμελιωτῶν Εὐζώνων ὀχυρώνεται στά ὑψώματα Ταράτσας - Καμηλόβρυσης, βόρεια τῆς Λαμίας, καί-τοι ἐγνώριζε ὅτι τό ἐγγεῖρημά του αὐτό ἦταν παράτολμο καί ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένο.

Ἀντικειμενικός στρατηγικός στόχος τοῦ Λοχαγοῦ Τσαλτάκη ἦταν, ὅχι ἡ ὀριστική ἀναχαίτιση τῆς τουρκικῆς προέλασης, ἀλλά ἡ ὅσο τό δυνατόν μεγαλύτερη ἐπιβράδυνση τῆς πρὸς νότον πορείας, προκειμένου νά δοθεῖ χρόνος τόσο γιά τήν μετακίνηση τῶν κατοίκων τῆς Λαμίας, σέ ἀσφαλέστερες περιοχές, ὅσο καί κυρίως γιά τήν ἀνασύνταξη τῶν Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καί ἀντιμετώπιση τοῦ ἐχθροῦ στήν καθορισθεῖσα νέα γραμμή ἀμύνης Θερμοπυλῶν - Οἴτης.

Οἱ τελευταῖοι αὐτοί ὑπερασπιστές τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος καί τοῦ γοήτρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, τοποθετημένοι, ἀπό τό λοχαγό Τσαλτάκη, στό λόφο τῆς Ταράτσας, ὅπου εὐρίσκεται τό ἐξωκλήσι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καί μέ τόν πλέον καλύτερο ἀμυντικό τρόπο, ὅσο ὁ χρόνος, οἱ συνθήκες καί τά μέσα ἐπέτρεπαν, ἀντιμετώπισαν ἀποτελεσματικά καί μέ ἐπιτυχία τίς Τουρκικές ἐπιθέσεις, πού ἐδέχοντο ἀπό τήν πρωῒα τῆς 7 Μαΐου 1897. Ἡ μάχη ἐξελίχθηκε σέ τιτανομαχία. Ὅλες οἱ τουρκικές ἐπιθέσεις ἀναχαιτίζονταν μέ ἐπιτυχία καί μέ πολλές ἀπώλειες τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ μικρός Δαβίδ κρατοῦσε γερά τό μετερίζι καί παρά τό γεγονός ὅτι ὁ Ἀρχηγός του, ὁ μέγας ἥρωας Τσαλτάκης, κινούμενος συνεχῶς γιά νά διδῇ ὁδηγίες καί νά ἐμψυχώνει τούς στρατιῶτες του, δέχεται τίς μεσημβρινές ὥρες τό θανάσιμο βόλι καί πίπτει νεκρός, οἱ συμμαχητές του, ἐμπνεόμενοι ἀπό τήν θυσία του, ὅπως ἀκριβῶς ἔγινε καί στήν περίπτωση τοῦ Ἀθηναίου Στρατηγοῦ Κίμωνα, συνέχισαν, πάνω ἀπό τό πτώμα του, τόν ὑπέρ πάντων ἀγῶνα. Οἱ Τουρκικές δυνάμεις αἰφνιδιάστηκαν ἀπό τήν ἀναπάντεχη αὐτή σθεναρή ἀντίσταση καί τίς ἀπογευματινές ὥρες ἀναγκάστηκαν νά διακόψουν τίς ἐπιχειρήσεις γιά περισυλλογή τῶν νεκρῶν καί τραυματιῶν καί γιά ἐπανασύνταξη καί ἀναδιάταξη τῶν δυνάμεών τους. Οἱ ἀπώλειες τῶν Ρουμελιωτῶν Εὐζώνων περιορίστηκαν μόνο σέ 19 περίπου νεκρούς.

Στήν ἀνάπαυλα αὐτῆ τῶν ἐχθροπραξιῶν, ὁ τότε Νομάρχης Φθιωτιδοφωκίδας Κων/νος Ἑσλιν, τολμηρός, ριψοκίνδυνος καί ὀξυδερκής ἐκπρόσωπος τοῦ Κράτους καί ὁ ὁποῖος, προφανῶς, ἔχοντας γνώση τῶν διαμεσολαβητικῶν πρωτοβουλιῶν τῆς Ρωσίας γιά τερματισμό τοῦ πολέμου, βρῆκε τήν εὐκαιρία καί ἀψηφώντας τούς

κινδύνους, ἐπιβιβάστηκε σ' ἓνα ἀμάξι, μαζί μέ τό Λοχαγό Χατζηανέστη καί τόν Ὑπαξιωματικό Παπαμιχαήλ ἀπό τή Στυλίδα καί μέ ἀναπεπταμένη μία λευκή σημαία, διέσχισε τίς ἐμπόλεμες γραμμές καί ἐπέδωσε στόν ἀρχηγό τοῦ Τουρκικοῦ σώματος Τηλεγράφημα, πού ὁ ἴδιος εἶχε συντάξει, περί δῆθεν λήξεως τοῦ πολέμου καί ὑπογραφῆς συνθήκης ἀνακωχῆς.

Τή νύχτα πού ἀκολούθησε καί ἐνῶ ἡ Τουρκική προέλαση πρός Λαμία σταμάτησε, ὕστερα ἀπό τήν σθεναρή ἀντίσταση τοῦ ἥρωα Τσαλτάκη καί τό εὐφυές τέχνασμα τοῦ Νομάρχη, οἱ Μεγάλες Δυνάμεις, μέ πρωτοβουλία τοῦ Τσάρου τῆς Ρωσίας Νικολάου Ρομανώφ, ἀνάγκασαν τούς ἀντιμαχόμενους σέ ἀνακωχή καί ὑπογραφή τήν ἐπομένη (8-5-1897) συμφωνίας τερματισμοῦ τοῦ πολέμου, μέ δυσμενεῖς γιά τήν Ἑλλάδα οἰκονομικούς κ.λπ. ὅρους.

Ἡ ἥρωική ἀντίσταση καί ἐθελουσία τοῦ Ζωριανίτη ἥρωα Λοχαγοῦ Τσαλτάκη καί τῶν συμμαχητῶν του, ἐκτός τοῦ ὅτι ἀποκατέστησε τό γόητρο τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καί σταμάτησε τήν Τουρκική προέλαση, συνετέλεσε ἀποφασιστικά καί στήν ἀποδοχή ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας τῆς ἀνακωχῆς, τῆς διακοπῆς καί λήξεως τοῦ πολέμου καί ταυτόχρονα προστάτεψε τήν Λαμία ἀπό βέβαιη καταστροφή, ἐνῶ τά ἐδάφη τῆς Φθιώτιδας, κάτω ἀπό τήν κορυφογραμμή Δερβέν Φούρκα, δέν συμπεριλήφθηκαν στίς κατακτήσεις τῆς Τουρκίας.

Οἱ Ρουμελιῶτες Εὐζωνοί, αὐτοί οἱ ἀπλοί ἄνθρωποι, οἱ ὑπερασπιστές τῆς Ταράτσας, τῆς Λαμίας, τῆς ἐλευθερίας καί τῆς τιμῆς τῶν ἐλληνικῶν ὅπλων, οἱ πιστεύοντες τήν πατρίδα καί εὐλαβοῦντες τή θρησκεία, μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ καί τή χάρη τῆς Ὁσιοπαρθενομάρτυρος Ἀγίας Παρασκευῆς, στήν εἰκόνα τῆς ὁποίας, πρὶν ἀπό τήν σκληρή καί ἄνιση μάχη, προσευχήθηκαν, μέ τήν ἐθελουσία τους ἱερούργησαν ἐλευθερία καί ἀξιοπρέπεια, κράτησαν ψηλά, σάν ἅγιο δισκοπότηρο, τό σύμβολο τῆς Ἑλληνικότητος, δίδαξαν ιδέες, ἀρετές καί ἀξίες ἠθικῆς καί ὄχι ὕλικῆς σημασίας καί πέρασαν στό πάνθεο τῶν Ἑθνικῶν μας ἡρώων.

Ὁ Ζωριανίτης καί ἡρωϊκός Λοχαγός Τσαλτάκης, στίς φλέβες τοῦ ὁποίου ἔρρεε τό αἷμα τῶν Δωριέων Ἡρακλειδῶν τῆς Οἴτης καί τῶν Βαρδουσιῶν, μέ τήν ἐθελουσία του, στήν Ταράτσα Λαμίας, δημιούργησε τό τρίτο Ρουμελιώτικο μετερίζι, τό ὁποῖο μαζί καί μέ τ' ἄλλα δύο τῶν Θερμοπυλῶν καί τῆς Ἀλαμάνας, κατέστησαν διαχρονικά τή Φθιωτική γῆ τόπο θυσιῶν καί προμαχῶνα Ἑλευθερίας.

Ἡ Ἑλλάδα, ἀποδεχθεῖσα τὴν ἀνακωχή, ἀναγκάστηκε νά καταβάλει πολεμικές ἀποζημιώσεις, νά συνάψει νέους ἐπαχθεῖς δανεισμούς, νά δεχθεῖ νέα ρύθμιση τῶν συνόρων καί ἀπώλεια ἐδαφῶν, καθὼς καί τὸν Διεθνῆ Οἰκονομικό Ἑλεγχό. Ἐχασε τὸ κύρος της, ταπεινώθηκε διεθνῶς καί πλήρωσε ἀκριβά τὴν ἀκρισία καί ἀνευθυνότητα τῆς πολιτικῆς της Ἡγεσίας, γι' αὐτὸ καί ὁ πόλεμος αὐτός ὀνομάστηκε ἀτυχής καί τὸ ἔτος, ὡς μαῦρο 1897.

Παρά τὴν ἥττα καί τὴ νέα συμφορά, ὁ πόλεμος τοῦ 1897 ἀποτελέσσει ἀφορμὴ ἐθνικῆς καί ἠθικῆς κάθαρσης. Οἱ συνειδήσεις ξύπνησαν καί μέσα ἀπὸ τὴν τέφρα ξεπρόβαλε καί πάλι ἡ ἀναγεννημένη Ἑλλάδα. Ἡ ἀπόγνωση ἔγινε τραγούδι ἐνθουσιασμοῦ καί πίστεως. Ὁ θρῆνος μεταβλήθηκε σ' ἐλπιδοφόρο, αἰσιδοξο καί νικηφόρο μῆνυμα ἀπελευθέρωσης, προόδου καί εὐημερίας τοῦ λαοῦ μας καί ἡ Ἑλλάδα, πού λίγο μόνο καιρὸ ξαποσταίνει καί ξανά πρὸς τὴ δόξα τραβά, μέ τὸν Μακεδονικὸ ἀγῶνα (1904 - 1908), τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους (1912 - 1914), τὴν ἐποποιία τοῦ 1940, τὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση καί τοὺς λοιποὺς νικηφόρους ἀγῶνες της, «ξαναβρῆκε τὰ φτερά τὰ πρώτεινά της τὰ μεγάλα».

Τό Γενικὸ Ἐπιτελεῖο Στρατοῦ, ἐκτιμώντας τὴν θυσία καί προσφορά τοῦ Λοχαγοῦ Τσαλτάκη, ἔδωσε τ' ὄνομά του σέ Στρατόπεδο τῆς Λαμίας, ὁ Ζωριάνος Φωκίδας, ἡ Κοινότητα τῆς γενέτειράς του, ἔδωσε τ' ὄνομά του σέ πλατεῖα τοῦ χωριοῦ του καί ὁ Δῆμος Λαμιέων, ἀναγνωρίζοντας τὴν ἥρωική στάση καί θυσία τοῦ Ζωριανίτη ἥρωα Τσαλτάκη καί τῶν συμμαχητῶν του καί τιμώντας τοὺς νεκροὺς μας ἥρωες καί μάρτυρες, ἔχει καθιερώσει στὸν τόπο τῆς θυσίας τους, στὴν Ταράτσα Λαμίας, ὅπου ὑπάρχει καί τὸ κοινοτάφιό τους, τὴν κατ' ἔτος ὀργάνωση εἰδικῶν τιμητικῶν ἐκδηλώσεων.

Στις ἐφετινές ἐκδηλώσεις, τιμῆς καί μνήμης, πού ἔγιναν στίς 7-5-2006 στὴν Ταράτσα Λαμίας καί στίς ὁποῖες παρέστησαν οἱ ἀρχές τῆς πόλεως Λαμίας, Αὐτοδιοικητικοὶ φορεῖς καί πολὺς κόσμος, τὸ Σύλλογο Ζωριανιτῶν ἐκπροσώπησε ὁ Πρόεδρός του κ. Ἀθανάσιος Β. Καρχαβίτσας, ὁ ὁποῖος κατέθεσε δάφνινο στεφάνι καί χαιρετίζοντας τὴν ἐκδήλωση καὶ θερμὰ χειροκροτούμενος, εἶπε:

Κυρίες καί Κύριοι,

Πάνω στό γυρισμό τοῦ χρόνου καί πάλι ἐφέτος, ἤρθαμε ἐδῶ, στὸν Ἱερό αὐτὸ χώρο, τὸν ἁγιασμένο καί ποτισμένο μέ τὸ ἄλικο

αἷμα τῶν Ρουμελιωτῶν Εὐζώνων, πού ὅλοι τους, σάν σήμερα, τό Μάιο τοῦ 1897, πέσανε ἥρωικά μαχόμενοι «για τοῦ Χριστοῦ τήν πίστη τήν Ἁγία καί τῆς Πατρίδας τήν ἐλευθερία».

Ἦρθαμε γιά νά τιμήσουμε τόν ἥρωισμό καί τήν ἐθελουσία ἐκείνων, ἐπωνύμων καί ἄνωνύμων, πού μέ τό αἷμα τους, στίς 7 Μαΐου 1897, ἔγραψαν ἱστορία καί ἔστησαν μνημεῖο ἀθάνατο δόξας καί ἀρετῆς.

Ἦρθαμε γιά νά ὑμνήσουμε τήν πρὸς τήν πατρίδα προσφορά τους, νά διδασθοῦμε ἀπό τό παράδειγμα τῆς θυσίας τους, ἀλλά καί ἀπό τά λάθη καί τίς παραλείψεις μας, νά θυμηθοῦμε τά διατρέξαντα γεγονότα καί νά θυμίσουμε στίς ἐπερχόμενες γενιές καί τό δικό τους πρὸς τήν πατρίδα χρέος, γιατί χωρίς τήν μνήμη τοῦ χθές δέν ὑπάρχει αὔριο.

Υπάρχουν, στήν πορεία τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, μερικοί σταθμοί ὁρόσημα καί φάροι φωτεινοί, πού ὀριοθέτησαν καί ὀριοθετοῦν πράγματα καί γεγονότα καί τά ὅποια παραμένουν πάντα ἐπίκαιρα καί ἀναλλοίωτα στό πέρασμα τῶν καιρῶν καί τῶν χρόνων, καθ' ὅσον αὐτά εἶναι «φτιαγμένα καί βγαλμένα ἀπ' τά κόκαλα τῶν Ἑλλήνων τά Ἱερά».

Ἐνα ἀπ' αὐτά τά γεγονότα καί ἰδιαιτέρας σημασίας γιά τή Λαμία, ἀλλά καί γιά τήν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδας, εἶναι καί τό ἥρωικό μεγαλουργήμα τῶν Ρουμελιωτῶν Εὐζώνων τοῦ 1897, πού μέ αἷμα, πόνο καί πολύ δάκρυ, γράφτηκε ἐδῶ, στά ὑψώματα τῆς Ταράτσας καί τῆς Καμηλόβρυσης, πρὶν 109 ἀκριβῶς χρόνια, ἡ ἀνάμνηση τοῦ ὁποίου, μέ τήν φροντίδα τοῦ Δήμου Λαμιέων καί τοῦ Συνδέσμου Ἐφεδρῶν Ἀξ/κῶν Φθιώτιδας, ἀνανεώνεται κάθε χρόνο καί συνεχίζει ἔτσι νά μᾶς ἐμπνέει ἀγῶνες γιά τή λευτεριά, τήν εἰρήνη, τή Δημοκρατία, τήν εὐημερία καί τήν κοινωνική δικαιοσύνη τοῦ λαοῦ μας.

Αὐτό ὅμως τό μεγάλο ἱστορικό γεγονός, πού σήμερα τιμοῦμε, δέν πρέπει νά παίρνει τή μορφή μόνο μιᾶς φευγαλέας ἐπίσημης στιγμῆς, μιᾶς ἐθιμικῆς τελετῆς καί ἑνός τυπικοῦ πανηγυρικοῦ καί μετὰ νά ξεχνιέται, νά ἀφήνεται στήν ἱστορία καί νά γίνεται παρελθόν. Δέν πρέπει νά φεύγει ἀπό μᾶς, ἀπό τή ζωὴ μας, ἀπό τή σκέψη καί τό νοῦ μας, ἀλλά νά ἔρχεται συνέχεια σέ μᾶς καί νά μένει μαζί μας, σάν μνήμη ζωντανή καί σάν παραδειγματική ἐντολή, πού νά μᾶς κάνει ὅλους ἀξιους Ἑλλήνες, ἀθόρυβους ἥρωες καί ἀνθρώπους, ἀληθινούς ἀνθρώπους, στόν καλό ἀγῶνα τῆς ζωῆς, τῆς κοινω-

νικῆς εὐημερίας καί τῆς προόδου τοῦ λαοῦ μας, ἀλλά καί νά μᾶς κρατάει σέ διαρκῇ ἐπαγρύπνηση.

Μέ τήν ἔννοια αὐτή καί γιά τό σκοπό αὐτό καί ἐμεῖς, οἱ ἀπόγονοι καί συγγενεῖς τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδας τοῦ Ζωριανίτη καί ἡρωικοῦ λοχαγοῦ Τσαλτάκη, προσερχόμεθα καί πάλι σήμερα ἐδῶ, στόν τόπο τῆς θυσίας τοῦ ἰδίου καί τῶν ἡρωϊκῶν συμμαχητῶν του, χαιρετίζουμε τή σημερινή ἐκδήλωση τιμῆς καί μνήμης, κλίνουμε εὐλαβικά τό γόνυ στό μνημεῖο τῆς δόξας καί τῆς παλικαριᾶς τους καί ἀποτίουμε τόν πρὸς αὐτούς ὀφειλόμενο φόρο τιμῆς καί εὐγνωμοσύνης.

Ἀθάνατοι Ἥρωες τῆς Ταράτσας καί τῆς Καμηλόβρουσης,

Ἐσεῖς, τό ὑπέρτατο πρὸς τήν πατρίδα χρέος, τό πράξατε μέ ἀνιδιοτέλεια, γενναιότητα καί αὐτοθυσία καί τήν ἀρμόζουσα θέση δίκαια κατακτήσατε στό Πάνθεο τῶν Ἐθνικῶν μας Ἡρώων.

Τώρα, ὅλοι ἐμεῖς, πού ἀποτελοῦμε τή φυσική σας ἀκολουθία, μπροστά στή ζωντανή θωριά σας, ὀφείλουμε νά καταθέτουμε πάντοτε τίς δάφνες τοῦ θαυμασμοῦ μας, τά ἄνθη τῆς ἀγάπης μας καί τίς μυρσίνες μιᾶς ὑπόσχεσης, ὅπως μᾶς προστάζουν οἱ φωνές σας, πού ἀκούγονται μέσα ἀπό τοὺς αἰώνιους τάφους σας:

«Νά μεταδώσουμε στίς νέες γενιές ἀξίες γνήσια ἐθνικές, πατριωτικές καί ἠθικές. Νά γίνουμε γνήσιοι καί δημιουργικοί, γενναῖοι καί ἰδανικοί καί νά συνεχίσουμε τόν ἀγώνα σας, ἐνωμένοι καί ὁμονοοῦντες, βαδίζοντας πάντα μπροστά καί πάντα πιο ψηλά».

Αἰωνία σας ἡ μνήμη!

ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1. Στίς 23 Ιουλίου ἐ.ἔ. ὁ Δήμος Ἀμφίσσης ἔκανε τήν καθιερωμένη, ἀπό τήν Ἑταιρεία μας, γιορτή μνήμης τῶν ἡρώων τῆς Ἀμπλιανης, κατὰ τήν ὁποία παρέστησαν οἱ ἀρχές τοῦ τόπου καί ἰδιαίτερα ὁ Ὑφυπουργός Ἑσωτερικῶν καί συμπατριώτης μας κ. Ἀπόστολος Ἀνδρεουλᾶκος.

Στήν ἐκδήλωση αὐτή παρέστει ὁλόκληρο τό Δ.Σ. τῆς Ἑταιρείας μας καί κατέθεσε στεφάνι.

2. Στίς 5 Αὐγούστου ἡ Ἁγία Εὐθυμία καί ὁ Σύλλογος τῶν Ἀγιοευθυμιωτῶν Ἀθηνῶν φιλοξένησε τό 12ο Συνέδριο τῆς Ὁμοσπονδίας Συλλόγων Παρνασσίδας.

Στό Συνέδριο αὐτό ἀπό τούς 6 Ὁμιλητές, οἱ 3 ἦταν μέλη τῆς Ἑταιρείας μας.

3. Γιά τήν οἰκονομική ἐνίσχυση τῆς Ἑταιρείας μας οἱ παρακάτω φίλοι μᾶς ἔδωσαν τά ἀκόλουθα ποσά(, τούς ὁποίους εὐχαριστοῦμε θερμά:)

α'. ΔΕΛΦΟΙ - ΔΙΣΤΟΜΟΝ ΑΜΕ	1.300 €
β'. Ἀνώνυμος	30 €
γ'. Κουτσοκλένης Γεώργιος, Ἐλαιώνας	50 €
Εἰς μνήμην Ἀθανασίας Ἀθ. Κουτσοκλένη	
δ'. Κωστάμης Νικόλαος, Ἀθήνα	50 €

Ἀπαγορεύεται ἡ μερική ἢ ὀλική ἀναπαραγωγή τῶν κειμένων, ἡ ἀναδημοσίευση, ἡ ἀποθήκευση σέ ὁποιοδήποτε σύστημα ἠλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοαντιγραφικό καί δέ μεταβιβάζεται σέ καμιά μορφή καί μέ κανένα τρόπο κείμενο, χωρίς προηγούμενη ἔγγραφη ἄδεια τοῦ συγγραφέα ἢ τοῦ περιοδικοῦ.

ISSN 1105-6215